MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

SAULUTĖ JURKĖNAITĖ
(BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA)

TURTO PRIEVARTAVIMAS LIETUVOS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Docentas dr. Tomas Girdenis

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS 4

1. PAGRINDINĖ TURTO PRIEVARTAVIMO SUDĖTIS 8

1.1. Turto prievartavimo dalykas 8

1.1.1. Materialus turtas 10

1.1.2. Turtinės teisės ir prievolės 12

1.1.3. Kiti turtinio pobūdžio veiksmai 16

1.2. Turto prievartavimas kaip veika – nusikalstamas vertimas elgtis prieš savo valią 19

1.2.1. Psichinė prievarta kaip grasinimas fiziniu smurtu arba turto sugadinimu ar sunaikinimu 27

1.2.2. Psichinė prievarta kaip grasinimas paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją 29

1.2.3. Kitokia psichinė prievarta 36

2. BAUDŽIAMOJO KODEKSO BENDROSIOS DALIES NORMŲ TAIKYMAS TURTO PRIEVARTAVIMO KVALIFIKAVIME 41

2.1. Bendrininkavimo instituto problematika taikant turto prievartavimo normą 41

2.2. Pakartotinis ir tęstinis turto prievartavimas 51

3. TURTO PRIEVARTAVIMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ 58

3.1. Atribojimas nuo sukčiavimo 58

3.2. Atribojimas nuo plėšimo 61

3.3. Atribojimas nuo savavaldžiavimo 68

3.4. Atribojimas nuo kyšio reikalavimo 73

IŠVADOS 79

PASIŪLYMAI 81

LITERATŪRA 82

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 96

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 98

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 100

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....101

ĮVADAS

Tyrimo problema. Ar turto prievartavimo pagrindinės sudėties požymių, ypatingai psichinės prievartos, turinys ir apimtys vienodai traktuojami tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje? Ar turto prievartavimo normos struktūra užtikrina tinkamą bendrosios baudžiamojo kodekso (toliau - BK) dalies taikymą? Koks yra turto prievartavimo, kaip turtinio nusikaltimo santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis, nukreiptomis į tą pačią ir į kitą įstatymo saugomą vertybę?

Temos aktualumas, naujumas ir ištyrimo lygis. 1996 metais buvo priimtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas[1], kuriame apibrėžti nusikaltimo sudėties požymiai, apibūdinti skirtingi veikos kvalifikavimo variantai, tačiau šis šaltinis parengtas pagal dabar jau nebegaliojantį BK. 1997 m. profesorius Oleg Fedosiuk straipsnyje[2] analizavo turto prievartavimo atribojimą nuo kitų nusikalstamų veikų, 1998 m. straipsnyje[3] gilinosi į šantažo, kaip vieno iš turto prievartavimo nusikaltimo sudėties požymių ir kaip atskiros nusikalstamos veikos sampratą (Lietuvoje ir užsienio valstybėse). Prof. dr. O. Fedosiuk yra vienintelis Lietuvos mokslininkas, kuris išsamiai nagrinėjo visą turto prievartavimo nusikaltimo sudėtį, joje įtvirtintų nusikalstamos veikos požymių problematiką ir pačios veikos taikymą teismų praktikoje. Teorinė analizė plačiai išdėstyta 2000 metų disertacijoje „Turto prievartavimas: reiškinio raida ir teisinio vertinimo problemos“[4] bei 2002 metų monografijoje „Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas“[5]. Šiuose šaltiniuose autorius analizuoja dviejų, 1961 m. tuo metu dar galiojusio ir 2000 m., kuris netrukus turėjo įsigalioti, kodeksų turto prievartavimo nusikaltimų sudėtis, objektyviųjų požymių teorinę ir praktinę problematiką. Teismų praktikos pavyzdžiai paremti senuoju 1961 m. baudžiamuoju kodeksu. Kadangi dabartiniame ir 1961 m. kodeksuose įtvirtinta turto prievartavimo sudėtis skiriasi, tampa aktualu išnagrinėti, kokia praktika susiklostė taikant būtent 2000 metų BK. Nors 2013 metais buvo išleistas vadovėlis[6], kurio viena iš sudedamųjų dalių buvo skirta turto prievartavimo nusikaltimo analizei, tačiau šiame leidinyje pateikta medžiaga labai koncentruota ir nėra gilinamasi į tam tikrus probleminius aspektus. Pateikiama keletas pavyzdžių iš aktualios teismų praktikos, tačiau jų nepakanka susidaryti įspūdžiui apie vyraujančias tendencijas ir problemas su kuriomis susiduria teismai.

[1] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas,“ *Teismų praktika* 43 (1996).
[2] Oleg Fedosiuk, “Turto prievartavimo atribojimo problemos,“ *Kriminalinė justicija* 6 (1997).
[3] Oleg Fedosiuk, “Šantažas užsienio ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje,“ *Teisės problemos* 3-4 (1998).
[4] Oleg Fedosiuk, “Turto prievartavimas: reiškinio raida ir teisinio vertinimo problemos” (daktaro disertacija, Lietuvos teisės akademija, 2000).
[5] Oleg Fedosiuk, *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002).
[6] Oleg Fedosiuk, *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis* (Vilnius: Justitia, 2013).

Kiti autoriai, taip pat ir jau minėtas prof. dr. O. Fedosiuk, po 2000 metų nagrinėjo tik atskirus objektyviuosius nusikalstamų veikų požymius, kurie pasikartoja kelių skirtingų nusikalstamų veikų sudėtyse. Šiuose moksliniuose straipsniuose turto prievartavimo klausimas paliečiamas fragmentiškai. 2004 metais prof. dr. O. Fedosiuk savo straipsnyje[7] analizavo turtinę naudą visų BK XXVIII skyriaus normų atžvilgiu. Psichinės prievartos institutą baudžiamojoje teisėje nagrinėjo prof. dr. O. Fedosiukas[8], J. Šukytė ir R. Marcinauskaitė bendrame straipsnyje[9]. Taigi, literatūrą, kurioje buvo nagrinėjamas turto prievartavimo nusikaltimas galima suskirstyti į tris grupes:

1) Nagrinėjama visa nusikaltimo sudėtis;
2) Nagrinėjami tik vienas ar keli požymiai konkrečiai turto prievartavimo sudėtyje;
3) Nagrinėjami vienas ar keli požymiai, esantys kelių nusikalstamų veikų sudėtinėmis dalimis;

Prof. dr. O. Fedosiuk savo darbuose analizavo ne tik senajame BK įtvirtintą turto prievartavimo sudėtį, bet ir tuomet dar tik rengiamo naujojo BK 181 str. dispoziciją. Kadangi dabartinis BK 181 str. nuo kodekso priėmimo ir įsigaliojimo buvo koreguojamas tik du kartus ir pakeitimai daromi tik trečiojoje kvalifikuotoje sudėtyje, tai autorės tikslas nagrinėjant šią temą ne atkartoti prof. dr. O. Fedosiuk tezes, o ištirti šios normos pritaikomumą teismų praktikoje ir įvertinti teismų argumentaciją dėl kaltinamajam inkriminuojamų nusikaltimo sudėties požymių. Atskleisti su kokiomis kvalifikavimo bei veikų atribojimo problemomis susiduria teismai nagrinėdami bylas ir įvertinti kriterijus, kuriais remiasi siekdami priimti ne tik teisėtą, bet ir teisingą sprendimą. Todėl manytina, kad šios temos naujumas atsiskleidžia per aktualios teismų praktikos analizę, sugretinant ją su nusistovėjusia baudžiamosios teisės doktrina ir pateikiant kitokį požiūrį tam tikrais nagrinėjamos temos klausimais.

Praktinė reikšmė. Darbe nagrinėjamą teorinę medžiagą iliustruoja konkretūs teismų praktikos pavyzdžiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT), Lietuvos apeliacinio teismo, pirmosios instancijos teismų). Tikslinga teismų nuosprendžių ir nutarčių analizė suteikia galimybę išryškinti baudžiamosios teisės doktrinoje nusistovėjusių koncepcijų ir teismų praktikos (argumentacijos tam tikrais klausimais) prieštaringumą. Ši analizė/vertinimas reikšmingi tuo, jog padeda ne tik įvardyti trūkumus, bet ir pasiūlyti tobulinimo variantus (atsižvelgiant ir į užsienio valstybių praktiką).

Tyrimo tikslas. Išanalizavus turto prievartavimo normos pritaikomumą teismų praktikoje bei jos santykį su kitomis savo sudėtimi panašiomis nusikalstamomis veikomis ir

[7] Oleg Fedosiuk, "Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė," *Jurisprudencija* 60, 52 (2004).
[8] Oleg Fedosiuk, "Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje," *Jurisprudencija* 21, 13 (2001).
[9] Jolita Šukytė ir Renata Marcinauskaitė, "Kai kurie psichinės prievartos doktrinos probleminiai aspektai," *Socialinių mokslų studijos* 4, 2 (2012).

nustačius šių veikų atribojimo kriterijus įvertinti teismų priimamų sprendimų juridinį pagrįstumą, argumentaciją bei pateikti galimus veikų kvalifikavimo ir sprendimų argumentavimo patobulinimo (patikslinimo) variantus.

Tyrimo uždaviniai:

1) Išnagrinėti turto prievartavimo pagrindinės sudėties požymius, jų teorinę ir praktinę problematiką teismams taikant šią normą;
2) Įvertinti BK bendrosios dalies normų (bendrininkavimo ir daugeto institutų) taikymo tinkamumą ir efektyvumą teismams kvalifikuojant nusikaltimus kaip turto prievartavimą;
3) Įvertinti teismų priimamų sprendimų pagrįstumą ir argumentaciją atribojant turto prievartavimą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų;

Tyrimo metodai. Tyrimas atliktas taikant sisteminės analizės metodą, kurio pagalba pagrindinė turto prievartavimo nusikaltimo sudėtis, kaip visuma buvo išskaidyta į dalis, t. y. kiekvienas straipsnio dispozicijoje numatytas objektyvusis nusikalstamos veikos požymis nagrinėjamas atskirai ir tiriamas jų tarpusavio santykis. Šis tyrimo metodas padėjo atskleisti turto prievartavimo sudėties požymių sampratą, jų turinį, taip pat atriboti turto prievartavimą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų bei išryškinti nagrinėjamos temos problematiką. Lyginamasis metodas naudojamas lyginant Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus, o tiksliau, juose įtvirtintas nusikalstamas veikas, jų turinį, struktūrą, priskirtinumą tam tikrai nusikalstamų veikų rūšiai, baudžiamajame įstatyme užimamą vietą bei veikų tarpusavio santykį. Šis metodas taip pat buvo naudojamas lyginant Lietuvos BK įtvirtintą turto prievartavimo sudėtį su kitomis panašiomis veikomis, pavyzdžiui, plėšimu (lyginami straipsnių dispozicijose įtvirtinti požymiai, jų samprata ir apimtys). Lingvistinis metodas buvo pasitelktas aiškinant turto prievartavimo dispozicijoje įtvirtintų požymių esmę, reikšmę. Dedukcinis metodas naudotas sudarant šio darbo turinį (einama nuo bendro prie atskiro) ir struktūriškai nagrinėjant šią temą.

Darbo struktūra. Darbą sudaro: įvadas, 3 skyriai, išvados ir pasiūlymai.

Pirmajame skyriuje nagrinėjami pagrindinės turto prievartavimo sudėties požymiai, t. y. jų turinys, problematika, tarpusavio santykis bei pritaikomumas teismų praktikoje. Antrajame skyriuje tiriama bendrininkavimo instituto problematika taikant turto prievartavimo normą bei vertinamas turto prievartavimo kvalifikavimas daugeto ir pavienės (tęstinės) nusikalstamos veikos instituto atžvilgiu. Trečiasis skyrius skirtas įvertinti teismų praktikoje taikomų kriterijų, atribojant turto prievartavimą nuo kitų nusikalstamų veikų, tikslingumą, efektyvumą ir juridinį pagrįstumą (pvz. nuo sukčiavimo, plėšimo, savavaldžiavimo, kyšio reikalavimo).

Ginamieji teiginiai.

1. Tobulintina teismų argumentacija, kvalifikuojant veikas kaip turto prievartavimą, išryškėja inkriminuojant psichinės prievartos požymį nekonkretizuojant straipsnyje numatytų jo formų.
2. Turto prievartavimo kvalifikavimas, remiantis nukentėjusiojo suvokimo koncepcija, pažeidžia nusikalstamų veikų kvalifikavimo taisyklę – kvalifikuojama pagal tyčios kryptingumą (*nullum crimen sine culpa*).
3. Kuomet pareiškiamas reikalavimas, nelygiavertis civilinių teisinių santykių pagrindu susiklosčiusiai sandorio vertei, ir kaltininkas tai suvokia, veikos turėtų būti kvalifikuojamos kaip turto prievartavimo (BK 181 str.) ir savavaldžiavimo (BK 294 str.) idealioji sutaptis.
4. Ribą tarp bendrininkavimo ir prisidėjimo prie nusikalstamos veikos nubrėžia juridinis nusikaltimo baigtumo momentas, tuo tarpu turto prievartavimą laikyti baigtu nuo faktinio baigimo momento reikštų plečiamai aiškinti normą ir to pasekoje nepagrįstai pasunkinti kaltininko baudžiamąją teisinę padėtį.
5. Turto prievartavimas nuo kitų panašių nusikalstamų veikų atribojamas lyginant objektyviuosius ir subjektyviuosius nusikaltimų sudėčių požymius bei vadovaujantis normų konkurencijos taisyklėmis.

1. PAGRINDINĖ TURTO PRIEVARTAVIMO SUDĖTIS

Šio skyriaus tikslas – išanalizuoti pagrindinėje turto prievartavimo sudėtyje (BK 181 str. 1 d.) įtvirtintus objektyviuosius nusikalstamos veikos požymius. Didžiausias dėmesys bus teikiamas turto prievartavimo dalyko ir veikos padarymo būdo požymių tyrimui, probleminių aspektų nustatymui ir galimų sprendimo variantų pasiūlymui. Vertinamos doktrinoje vyraujančios koncepcijos bei jų taikymo pagrįstumas teismams priimant nuosprendžius/nutartis.

1.1. Turto prievartavimo dalykas

Turto prievartavimo sudėtis įtvirtinta BK specialiosios dalies 28 skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“[10]. Tam, kad būtų atskleista turto prievartavimo esmė, t. y. ko siekė įstatymų leidėjas įtvirtindamas šią normą baudžiamajame įstatyme, pirmiausia reikia nustatyti kokią vertybę buvo siekta apsaugoti. Kadangi rūšinę vertybę sufleruoja skyriaus, kuriame numatyta nusikalstamos veikos sudėtis, pavadinimas, tai galima daryti išvadą, kad turto prievartavimo vertybė yra nuosavybė, turtinės teisės ir turtiniai interesai. Manytina, kad kodekso skyriaus pavadinimas buvo suformuluotas būtent taip, nes teisės doktrinoje nėra galutinai aiškios nuosavybės ir turto sąvokų apimtys. Dar 2002 metais į šią problemą atkreipė dėmesį prof. dr. O. Fedosiuk, kuris savo straipsnyje[11] gilinosi į nuosavybės ir turto sąvokas baudžiamojoje ir civilinėje teisėje. Profesiorius pastebėjo, kad Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – LR CK) yra prieštaravimų. CK 4.37 str. „nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti“[12]. Tuo tarpu nuosavybės teisės objektas pagal CK 4.38 str. yra daiktai ir kitas turtas. Šiuo klausimu CK ne visiškai nuoseklus, nes nuosavybės teisė reglamentuojama 4 knygoje, kaip daiktinė teisė, o daiktą tas pats kodeksas griežtai tapatina su materialiu daiktu (CK 4.1 str.)[13]. Kadangi daiktinės ir turtinės teisės santykio CK neišsprendė, todėl „klausimas, kokie nematerialaus pasaulio dalykai geba būti valdymo, disponavimo ir naudojimo objektais, kol kas lieka atviras“[14].

Baudžiamojo kodekso rengėjai pasirinko alternatyvą, skyriaus pavadinimą formuluoti iš kelių sudedamųjų dalių. Pažvelgus į skyriaus pavadinimą, o vėliau ir į jame esančių straipsnių dispozicijas, galima daryti išvadą, jog įstatymų leidėjas laikėsi pozicijos, kad nuosavybės teisė apima tik veiksmus su materialiu objektu. Kadangi vagystės ir plėšimo dalyku yra materialus

[10] “Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
[11] Oleg Fedosiuk, “Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose,” *Jurisprudencija* 28, 20 (2002): 80-86.
[12] “Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).
[13] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 84.
[14] *Ibid.*

objektas, tai saugoma vertybė skyriaus pavadinime išreikšta nuosavybės terminu, o turtinių teisių ir turtinių interesų terminų įtvirtinimas skirtas užtikrinti turto prievartavimo ir kitų nusikaltimų (pavyzdžiui, BK 182, 183, 184 str.) sudėčių pilnavertį įgyvendinimą, nes šių nusikalstamų veikų dalyku yra ne tik materialus turtas. Šiuo pagrindu darytina išvada, kad „skyriaus pavadinimas apima visą įstatymo saugomų turtinių santykių spektrą“[15]. Tuo tarpu teismų praktikoje galima rasti ir tokių sprendimų, kuriais išreiškiamas pritarimas, jog nuosavybės teisė apima „*daiktines, prievolines ar kitos kilmės turtines teises, taip pat turtinius interesus*“[16]. Nors toliau toje pačioje nutartyje įžvelgtinas teismo argumentacijos prieštaringumas, nes konstatuojama, jog „*prievartavimo dalykas yra nukentėjusiajam nuosavybės teise priklausantis turtas, teisė į turtą, kurią įgijęs kaltininkas turės galimybę turtą valdyti, naudotis ir disponuoti, turtinio pobūdžio veiksmų atlikimas ar susilaikymas nuo jų*“[17]. Teismas šiuo teiginiu tvirtina, kad valdyti, naudoti ir disponuoti galima tik turtu ir teise į jį, o kam priskirtini kiti turtinio pobūdžio veiksmai ir susilaikymas nuo jų, lieka neaišku.

„Kiekvieno turtinio nusikaltimo objekto tinkamos apimties nustatymas glaudžiai susijęs su šio dalyko apibrėžimu įstatyme“[18]. Tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje yra teigiama, kad šio „*nusikaltimo dalykas – turtinė nauda, nukentėjusiajam priklausantis ar jo žinioje esantis turtas, kurį siekia gauti kaltininkas ir kuris gali būti įvertintas pinigais*“[19]. Pabrėžtina, kad teisės doktrinoje buvo pastebėta, jog „teisinę turto prigimtį gerai atskleidžia juridinė turto samprata, kuri turtu pripažįsta daiktų, turtinių teisių ir pareigų visumą arba turtinį asmens aktyvą ir pasyvą kaip visumą“[20]. Taigi teismas kalbėdamas apie turtą jį traktavo plačiąja prasme. Tampa svarbu paminėti tai, kad „terminai „turtas“ bei „turtinis“ vartotini tik tada, kai kalbama apie dalykus, turinčius tam tikrą ekonominį turinį, t. y. ką galima įvertinti visuotiniu turto ekvivalentu – pinigais“[21] (tai akcentuojama ir teismų praktikoje – „*BK 181 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo turto prievartavimo objektas – nuosavybė ar turtinės kilmės teisės, taip pat turtiniai interesai – yra siejamas su ekonominiu jų turiniu*“[22]). Ekonominė

---

[15] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 68.
[16] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=87331&nr=1
[17] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253/2008,” priega per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=87331&nr=1
[18] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 68.
[19] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=174332&nr=1
[20] Oleg Fedosiuk, *supra* note 11, p. 84.
[21] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 68.
[22] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=174332&nr=1

turto sampratos teorija turtu pripažįsta visumą pinigais įkainojamų materialių ir nematerialių vertybių, taip pat pelną, kuris gali būti gautas[23]. Kaip jau buvo minėta anksčiau, turtas juridine prasme traktuojamas plačiau, todėl ekonominį turinį privalo turėti ne tik turtas siaurąja prasme (materialūs daiktai), bet ir turtinės teisės bei kiti turtiniai interesai (tiek turtinis pasyvas, tiek aktyvas). Kadangi prof. dr. O. Fedosiuk savo monografijoje[24] šį aspektą plačiai aptarė, todėl toliau šiame darbe jis nebus nagrinėjamas.

„Svarbus turto prievartavimo normos (BK 181 str.) skiriamasis bruožas yra tai, kad ji kriminalizuoja prievartinį būdą gauti ne tik materialų turtą, įgyti turtinę teisę arba panaikinti turtinę prievolę, bet ir atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus arba susilaikyti nuo jų <...>. Tai leidžia teigti, kad turto prievartavimas yra vienintelis LR BK XXVIII skyriuje pateiktas nusikaltimas, kurio dalyku gali būti bet kokio turinio turtinė nauda.“[25]

Prieš pradedant nagrinėti atskiras turto prievartavimo dalyko formas atkreiptinas dėmesys, kad ši veika savo sudėtimi apima kituose kodekso skyriuose įtvirtintas veikas (visumos ir dalies konkurencija, kur turto prievartavimo norma sudaro visumą), kurios nukreiptos į savarankišką įstatymo saugomą vertybę. Pagrindinė turto prievartavimo nusikaltimo sudėtis papildomai saugo sveikatą ir laisvę (intelektinę). Kaip pavyzdys šiai konkurencijos rūšiai, kuomet „viena norma šią veiką atitinka visiškai, o kitos – tik iš dalies“[26], BK 145 str. 1, 2 dalių ir 181 str. 1 d. konkurencija (148 str. 1 d. ir 181 str. 1 d.). Turto prievartavimas, kaip visuma, atitinka veiką tiksliau, nes grasinimas fiziniu smurtu apibūdina tik atskirą šios veikos dalį, bet neatskleidžia šio nusikaltimo specifikos, todėl esant tokiai konkurencijai turi būti taikoma norma visuma[27].

1.1.1. Materialus turtas

Apžvelgus LAT priimtas nutartis (nuo 2006 iki 2016 metų), kuriose veikos kvalifikuotos kaip vertimas perduoti turtą, konstatuotina, kad vyrauja piniginė turto forma. Iš 54 bylų, kuriose buvo inkriminuotas turto požymis tik keliose iš jų jis pasireiškė kita forma: automobiliu[28], audiomagnetola[29], rūkalais[30], kompiuteriu ir aukso dirbiniais[31] (šalia šių turto

[23] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 72.
[24] *Ibid.*, p. 75-79.
[25] Oleg Fedosiuk, *supra* note 7, p. 92.
[26] Vlada Pavilonis ir Egidijus Bieliūnas, *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai: mokomoji priemonė* (Vilnius, 1984), 21.
[27] *Ibid.*
[28] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2007,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=77520&nr=1
[29] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=152535&nr=1

formų buvo reikalaujama ir pinigų). Tuo tarpu, tarp LAT išnagrinėtų bylų galima rasti vos keletą nutarčių, kuriose inkriminuoti turtinės teisės suteikimo ar kitokio pobūdžio turtinių veiksmų atlikimo, ar susilaikymo nuo jų, požymiai. Darytina išvada, kad tendencijos nesikeičia ir dažniausiai nukentėjusieji verčiami perduoti materialųjį turtą[32], o jei dar tiksliau – pinigus.

Turto prievartavimo sudėtyje panaudotas terminas „turtas“ turi būti suprantamas siaurąja prasme, kaip materialus erdvinis daiktas[33]. Jeigu įstatymų leidėjas vadovautųsi juridine turto samprata, pagal kurią turtą sudaro turtinių teisių ir prievolių visuma, būtų tiesiog beprasmiška šalia turto minėti turtinę teisę ir kitus turtinius interesus[34]. „Be to, terminas „turtas“ minimas ir vagystės bei plėšimo sudėtyse, kuriose jam suteikiama tik daikto prasmė, o manyti, kad viename BK skyriuje įstatymų leidėjas toms pačioms sąvokoms suteikia skirtingą reikšmę, būtų nelogiška“ [35].

Veikai kvalifikuoti pagal BK 181 str. turtas, kaip nusikaltimo dalykas, privalo atitikti jam keliamus reikalavimus:

1) Turto materialumas – tai daikto savybė būti apčiuopiamam, turėti tam tikrą korpusą;
2) Kilnojamasis turto pobūdis – galimybė perkelti daiktą erdvėje;
3) Ekonominė turto vertė – galimybė pamatuoti daikto vertę pinigais, t. y. objektyvi galimybė dalyvauti civilinėje apyvartoje;
4) Turto priklausomumas kitam asmeniui – juridine prasme daiktas yra kito asmens nuosavybė;
5) Daikto atskirtumas nuo gamtinės aplinkos arba žmogaus darbas, įdėtas į daikto sukūrimą – turtu baudžiamojoje teisėje vadinami tik tokie materialūs daiktai, į kurių gavybą ar gamybą yra įdėtas žmogaus darbas, o nusikaltimo dalyku nelaikomi nuo gamtos neatskirti gamtiniai turtai (laukiniai žvėrys, žemės gelmės ir kt.).[36]

Nors vertimo perduoti turtą požymis inkriminuojamas dažniausiai, problemų jį identifikuojant kyla mažiausiai. Aiškiai apibrėžti kriterijai leidžia turtą atriboti nuo kitų turto prievartavimo dalyko formų, tačiau teismų praktikoje ne visada pavyksta išvengti klaidų.

---

[30] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=830372&nr=1

[31] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-491/2006,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/66840?nr=1

[32] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 80.

[33] *Ibid.*, p. 80-81.

[34] *Ibid.*, p. 80.

[35] *Ibid.*

[36] *Ibid.*, p. 81-84., Oleg Fedosiuk, *supra* note 7, p. 87.

„D. J., K. J. ir P. K. pagal BK 181 straipsnio 3 dalį nuteisti už tai, kad <...> neturėdami teisėto pagrindo, atvirai savo ir kitų naudai vertė kitus asmenis perduoti didelės vertės turtą bei atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus, panaudodami kitokią psichinę prievartą, šiomis aplinkybėmis: K. J., P. K. ir D. J. 2006 m. spalio–lapkričio mėnesių laikotarpiu susitarė prievartauti Palangoje gyvenančių verslininkų D. K. ir S. K. turtą; <...> buvo pareikalauta perrašyti 50 proc. UAB „ Gasteda“ akcijų D. J.; toliau vykdydami nusikalstamus veiksmus, 2006 m. lapkričio 12 d., Klaipėdoje, <...> pareikalavo, kad D. K. ir S. K. vietoje prašomų 50 proc. bendrovės akcijų parašytų skolos raštelį, jog S. K. K. J. skolingas 11 400 Lt ir šią skolą privalo grąžinti iki 2006 m. lapkričio 13 d. bei dar 100 000 Lt, kuriuos privalėjo grąžinti iki 2007 m. birželio 30 d.“[37]. Iš bylos fabulos ir likusio teismo sprendimo neaišku, ką teismas identifikavo kaip turtą ir ką – kaip kitus turtinio pobūdžio veiksmus. Svarbiausia yra tai, kad nei akcijų perrašymas, nei skolos raštelio surašymas neatitinka nė vieno iš inkriminuotų požymių. Akcijos nėra materialios ir kilnojamos erdvėje, skolos raštelis nors ir atitinka šiuos du kriterijus, tačiau kaltininko tyčia nukreipta ne į patį raštelį, o į jo pagrindu suteikiamą turtinę teisę. Taigi, vertimas perrašyti akcijas ir pasirašyti skolos raštelį yra vertimas suteikti turtines teises (plačiau apie tai 1.1.2. skyrelyje).

1.1.2. Turtinės teisės ir prievolės

Neteisėtas turtinių teisių įgijimas ir turtinių prievolių panaikinimas – tai praturtėjimo būdas, pasireiškiantis kaip prievartinis kito asmens įtraukimas į nenaudingą turtinį sandorį, kurio metu dokumentiškai patvirtinamas tam tikras juridinis faktas[38]. „Šio sandorio rezultatas – kaltininkas arba tretysis asmuo tampa formaliu turtinės teisės turėtoju arba atvirkščiai, nustoja teisiškai egzistuoti jo turtinė prievolė. Nusikalstamais padariniais šiuo atveju tampa formalus nukentėjusiojo turtinių teisių netekimas ar jų apimties sumažėjimas arba turtinių prievolių atsiradimas ar jų apimties padidėjimas.“[39] Sąvoka „turtinė teisė“, analizuojant ją civilinės teisės požiūriu, savo turiniu apima: nuosavybės ir kitas daiktines teises (teisė valdyti, naudotis ir disponuoti turtu), prievolines teises (teisė į kito asmens veiksmus – pinigų išmokėjimą, turto perdavimą, darbų atlikimą bei paslaugų teikimą, taip pat ir susilaikymą nuo veiksmų), teises atsirandančias iš intelektinės veiklos rezultatų, t. y. teisės atsirandančios dėl materialių ir nematerialių ekonominių vertybių ir dėl to turinčių savarankišką ekonominę vertę[40].

[37] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=159879&nr=1
[38] Oleg Fedosiuk, *supra* note 7, p. 90.
[39] *Ibid.*
[40] Oleg Fedosiuk, *supra* note 6, p. 361., Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 87.

Doktrinoje išskiriami tokie turtinės teisės suteikimo kitam asmeniui būdai: nukentėjusysis perleidžia savo ar kito asmens turtinę teisę kaltininkui (ar trečiajam asmeniui) (pavyzdžiui, teisiškai įforminamas nekilnojamojo turto, akcijų perleidimas ar pardavimas – *aut. pastaba*); nukentėjusysis atsisako savo teisės, automatiškai perduodamas ją kitam, pavyzdžiui, atsisakydamas savo teisės į palikimo dalį, asmuo faktiškai perduoda ją kitiems įpėdiniams; nukentėjusysis teisiškai įsipareigoja atlikti kokį nors turtinį veiksmą kaltininko (arba trečiojo asmens) naudai, tuo suteikdamas jam teisę reikalauti atlikti šiuos veiksmus, pavyzdžiui, pasirašo paskolos sutartį, nors jos iš tikrųjų negauna[41]. „Paprastai turtinė teisė suteikiama atitinkamo oficialaus dokumento surašymo būdu“[42].

Aukščiau išdėstytą teorinę medžiagą puikiai iliustruoja teismų praktikos pavyzdžiai. Vertimas perleisti turtines teises į akcijas pasireiškia *kaltinamųjų D. J., K. J. ir P. K. reikalavimu perrašyti 50 proc. UAB „ Gasteda“ akcijų D. J.*[43] (nepaisant to, kad šioje byloje teismas inkriminavo kitą požymį – žr. 1.1.1. skyrelyje – *aut. pastaba*) bei *S. B. reikalavimu perrašyti nukentėjusiajai D. A. priklausančias 100 procentų UAB akcijų jo vardu*[44] (nepaisant to, kad šioje byloje dėl kaltininko tyčios – tikrosios turto vertės nesuvokimo – veika buvo kvalifikuota pagal BK 294 str., o ne pagal 294 str. ir 181 str. sutaptį – *aut. pastaba*). Kitoje LAT byloje „*N. G. ir M. P. <...> pareikalavo perduoti teisę į turtą – sudaryti sutartį, pagal kurią M. P. savo nuožiūra galėtų disponuoti A. K. priklausančiu turtu – automobiliu „Mercedes-Benz“*“[45]. Analogiškoje situacijoje „*K. J. ir P. K. laikotarpiu iki 2006 m. lapkričio 30 d. pareikalavo iš nukentėjusiųjų atiduoti jiems 8000 Lt kainuojantį automobilį „Citroen Jumper“ bei bendrovei priklausantį 17 500 Lt vertės automobilį „Volvo“; nukentėjusieji, bijodami susidorojimo, vengdami grasinimų ir psichinės prievartos, 2006 m. lapkričio 30 d., remdamiesi tikrovės neatitinkančia sutartimi, šias transporto priemones perleido D. J.*“[46].

Nukentėjusiojo įsipareigojimas atlikti turtinius veiksmus, suteikiant kaltininkui teisę reikalauti jų įvykdymo, teismų praktikoje pasireiškia skolos raštelių ir vekselių pasirašymu. „*K. P. ir A. S., bendrai veikdami su A. M., neturėdami teisėto pagrindo, grasindami susidorojimu, atvirai savo naudai privertė N. Z. pasirašyti paprastąjį vekselį, kaip grąžintiną didelės vertės*

---

[41] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 87.
[42] *Ibid.*, 88.
[43] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=159879&nr=1
[44] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-392/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/172861?nr=1
[45] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253/2008,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/87331?nr=1
[46] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=159879&nr=1

skolą A. M., įrašant datą – 2010 m. vasario 5 d. ir 74 000 eurų sumą skaičiais ir žodžiais“[47]. Taigi „*vekselio pasirašymas turi būti vertinamas <...> kaip reikalavimas suteikti turtinę teisę“*[48].

Teismų praktikoje pastebimi atvejai, kai reikalavimas perduoti turtą (konkrečią pinigų sumą) perauga į vertimą pasirašyti skolos raštelį. Keletas tokių pavyzdžių: „*R. Š. pagal BK 181 straipsnio 2 dalį nuteistas už tai, kad <...> panaudodamas prieš T. B. fizinį smurtą, neturėdamas teisėto pagrindo atvirai vertė perduoti 4000 Lt, po to reikalavo T. B. parašyti skolos raštelį, suteikiantį R. Š. turtinę teisę į minėtą sumą“*[49]; *R. R. ir A. K., grasindami atimti iš V. P. automobilį „Ford Focus“, pranešti jos sūnui, kad ji yra ligoninėje, siekė priversti ją surašyti tariamos paskolos raštelį, kuriuo ji neva iš A. K. skolinasi 20 000 Lt bei tą pačią dieną, apie 18.00 val., privertė V. P. parašyti paskolos raštelį, nurodant tikrovės neatitinkančias aplinkybes apie jos tariamą 20 000 Lt paskolą iš A. K.“*[50]. Pastebėtina tai, kad esant surašytiems skolos rašteliams (taip pat situacijose kai reikalaujama perduoti turtą – pinigus) kaltinamieji dažnai teigia savavaldžiavę, o ne prievartavę turtą, todėl teismams kyla pareiga tokio pobūdžio bylose ne tik aiškinti šių veikų atribojimą, bet ir nustatinėti ar sandoris tarp šalių buvo savanoriškas, ar paskolos raštelis nebuvo pasirašytas prieš nukentėjusiojo valią.

„Labai artimas prievartiniam turtinių teisių įgijimui yra vertimas panaikinti kaltininko turtinę prievolę“[51], t. y. atleisti nuo turtinės pareigos. Tokiais atvejais nukentėjusysis yra verčiamas atsisakyti savo teisės ir, pavyzdžiui, juridiškai patvirtinti skolos grąžinimo faktą, nors ji nebuvo grąžinta, arba darbų atlikimo faktą, nors jie nebuvo atlikti ar atlikti ne iki galo, taip pat verčiamas atiduoti ar sunaikinti patį dokumentą, kuris įrodo kaltininko prievolę[52]. *Kauno apygardos teismas nuteisė asmenį už turto prievartavimą reikalaujant atleisti nuo turtinės pareigos, t. y. kaltininkas G. A. nuteistas už tai, kad iš nukentėjusiojo įgijo automobilį už kurį žadėjo sumokėti, tačiau neįvykdė savo įsipareigojimų ir iš nukentėjusiojo pareikalavo, kad šis atsisakytų nuo turtinio reikalavimo*[53]. Lietuvos apeliacinis teismas išteisino kaltinamąjį, nes nenustatė kaltininko tyčios prievartauti turtą. Teismas išaiškino, jog *„vertimas atleisti nuo turtinės pareigos, reiškia, kad nukentėjusysis verčiamas patvirtinti juridinį faktą, panaikinantį arba sumažinantį kaltininko ar kito asmens turtinę pareigą paties nukentėjusiojo ar kito asmens*

---

[47] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/778153?nr=1

[48] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/778153?nr=1

[49] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423/2009,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/145280?nr=1

[50] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-357/2012,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/382329?nr=1

[51] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 88.

[52] *Ibid*., Oleg Fedosiuk, *supra* note 6, p. 361.

[53] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-288/2013,“ prieiga per internetą: http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=19ee870a-ae6e-4c6e-a6e8-e76397e31c15

atžvilgiu“[54]. *„Juridinio fakto patvirtinimas, suteikiantis teisę arba atleidžiantis nuo pareigos, gali pasireikšti kaip atitinkamo dokumento pasirašymas, jo turinio pakeitimas, jo perdavimas arba sunaikinimas*“[55].

Išanalizavus materialaus turto ir turtinių teisių suteikimo požymius gali pasirodyti, kad jų atribojimas nėra sudėtingas, tačiau taip yra ne visada. Vienoje LAT byloje asmenys buvo kaltinami vertimu perduoti turtą: „*V. V. <...> veikdamas bendrininkų grupe su V. B. <...> neturėdami teisėto pagrindo, užmaskuotai savo naudai vertė R. S. perduoti savo turtą – 6000 Lt, V. B. reikalaujant pervesti pinigus į savo sąskaitą, esančią AB Vilniaus bankas*“[56]. Panašią situaciją nagrinėjo ir Lietuvos apeliacinis teismas. „*R. M. ir V. Ž. nuteisti už tai, kad būdami Alytaus pataisos namuose, <...> veikdami bendrininkų grupėje, tai yra R. M. diktuojant V. Ž. grasinantį laiško tekstą, V. Ž. <...> parašius R. M. vardu <...> Panevėžio apygardos teisme <...> gautą laišką, adresuotą S. B., kuriame išreiškė grasinimus nužudyti S. B. ir jo šeimos narius, sunkiai sutrikdyti jų sveikatą, be to, neturėdami teisėto pagrindo, atvirai vertė nukentėjusįjį perduoti jam didelės vertės turtą – 10 000 eurų, nurodydami pervesti pinigus į M. K. sąskaitą Alytaus pataisos namuose*“[57].

Manytina, kad šiose situacijose nusikalstamos veikos dalyku esantys negrynieji pinigai negali būti laikomi materialiu turtu, nes neatitinka jam keliamų materialumo ir kilnojamumo reikalavimų. Teisės doktrinoje nagrinėjamas negrynųjų pinigų teisinės padėties klausimas, tačiau vienos kategoriškos nuomonės nėra. Pavyzdžiui, Vadimas Toločko teigia, kad „įrašai sąskaitoje – tai sudėtingas turtinis kompleksas (mišraus pobūdžio teisės), apimantis tiek daiktinius teisinius, tiek prievolinius teisinius elementus: kol pinigai yra banko sąskaitoje, jos savininkas turi tiek daiktinių teisių į juos (sąskaitos numeris individualizuoja savininką, visi pinigai, esantys šioje sąskaitoje, laikomi priklausančiais šiam savininkui; pinigai bet kuriuo metu gali būti gauti grynaisiais), tiek ir prievolinių (iš atsiskaitomosios sąskaitos sutarties, sudarytos su banku)“[58]. „Visi atsiskaitymų sandoriai savo prigimtimi yra piniginės prievolės“[59], todėl „nėra

[54] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-288/2013,“ prieiga per internetą: http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=19ee870a-ae6e-4c6e-a6e8-e76397e31c15

[55] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-288/2013,“ prieiga per internetą: http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=19ee870a-ae6e-4c6e-a6e8-e76397e31c15

[56] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2006,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252541&nr=1

[57] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-302-483/2016,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1219033&nr=1

[58] Vadimas Toločko, “Atsiskaitymų negrynaisiais pinigais teisinė prigimtis,“ *Jurisprudencija* 16, 8 (2000): 183.

[59] *Ibid*., p. 184.

klaidinga teigti, kad negrynieji pinigai priklauso jų savininkui turtinių teisių pagrindu“[60] (plačiau apie tai dr. V. Toločko disertacijoje[61]).

Pagal CK 1.63 str. 1 d. „sandoriais laikomi asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas“, o pagal CK 1.71 str. 1 d. “sandoriai sudaromi žodžiu, raštu (paprasta arba notarinė forma) arba konkliudentiniais veiksmais“. Kadangi pagal CK 1.73 str. 2 d. „rašytinės formos dokumentui prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduoti <...> telekomunikacijų galiniais įrenginiais” (šiai sandorio formai keliami reikalavimai ir su tuo susiję probleminiai aspektai yra civilinės teisės nagrinėjimo objektas[62], todėl toliau šiame darbe nebus aptariami), todėl darytina išvada, kad minėtoje byloje pinigų pervedimas į sąskaitą prilyginamas rašytinės formos sandoriui. Remiantis civilinės teisės nuostatomis teigtina, jog buvo atliktas civilinis sandoris, kurio pagrindu asmuo įgyja reikalavimo teisę į banką, taigi turtinę teisę, kurią iš pat pradžių prašė (pagal turto prievartavimo normą – vertė) kito asmens jam ją perleisti. Nukentėjusysis pervesdamas pinigus į kaltininko sąskaitą juridiškai patvirtina, kad atsisako teisės į juos ir tuo pačiu šią teisę suteikia pinigų gavėjui. Nepaisant to, kad pinigai pervesti nebuvo (pagal aukščiau pateiktą situaciją), veika turėtų būti kvalifikuojama kaip baigtas turto prievartavimas verčiant asmenį suteikti turtinę teisę („*nusikaltimo sudėtis yra formali, turto prievartavimas laikomas baigtu, kai nukentėjusiajam pareiškiamos neteisėtos turtinės pretenzijos*“[63]).

1.1.3. Kiti turtinio pobūdžio veiksmai

BK 181 str. 1 d. įvardyti kiti turtinio pobūdžio veiksmai apima tik reikalavimus, kurių turinys peržengia turto perdavimo ir turtinės teisės suteikimo ribas, taigi ši papildoma sąvoka reikalinga tam, kad būtų kriminalizuoti visi kiti neteisėti naudos gavimo būdai[64].

Apžvelgus teismų praktiką matyti, kad bylų, kuriose būtų inkriminuojamas šis požymis, pasitaiko retai, t. y. LAT praktikoje buvo vos kelios. Prieš pradedant analizuoti teismų nutartis paminėtini baudžiamosios teisės doktrinoje išskiriami atvejai, kuomet veiksmai gali būti pripažinti vertimu/reikalavimu atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus arba nuo jų susilaikyti:

---

[60] Oleg Fedosiuk, “Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir išvaistymo samprata,“ *Jurisprudencija* 11, 113 (2008): 76.
[61] Vadimas Toločko, “Atsiskaitymų negrynaisiais pinigais teisinis reguliavimas“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2003).
[62] Agnė Kalinauskaitė, “Elektroninė forma ir elektroninis parašas: Lietuvos teisinė bazė globaliame kontekste,“ *Teisės problemos* 1, 75 (2012).
[63] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-577-788/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1163681&nr=1
[64] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 91.

1) Sudaryti sutartį nenaudingomis sąlygomis arba kad ir finansiškai "naudingomis“, bet nepriimtinomis nukentėjusiajam (pavyzdžiui, vertimas brangiai parduoti akcijas);
2) Apmokėti kaltininko sąskaitas;
3) Leisti naudotis gyvenamosiomis ar kitos paskirties patalpomis;
4) Suteikti nemokamai ar už mažesnį mokestį paslaugą ar atlikti kokį nors darbą;
5) Susilaikyti nuo turtinių veiksmų – nedalyvauti nekilnojamojo turto aukcione, neplėsti veiklos, nerengti sezoninio prekių išpardavimo mažesnėmis kainomis, nepaduoti civilinio ieškinio arba atsisakyti nuo dalies ieškinio ir pan.;
6) Pasitraukti iš verslo, padidinti realizuojamos produkcijos kainas;
7) Perduoti intelektualinės veiklos rezultatą, atskleisti komercinę paslaptį ir pan[65].

Vertimas atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus pasireiškęs nemokamų paslaugų suteikimu identifikuojamas byloje, kurioje „*S. J., veikdamas bendrininkų grupe su M. R. ir M. Š., neturėdami teisėto pagrindo, 2010 m. vasario 18 d. <...> garaže <...> panaudodami psichinį ir fizinį smurtą prieš nukentėjusįjį V. J., M. Š. nurodžius, kad V. J. dabar turės jiems automobilius remontuoti veltui, po to, V. J. atsisakius nemokamai jiems teikti automobilių remonto paslaugas, M. Š. pasakė, kad privers*“[66]. Kritikuotina šiuo atveju yra tai, kad teismas apibūdino kaltininkų atliktus veiksmus, tačiau neįvardijo, kokį nusikaltimo sudėties požymį jie atitinka. Tiek LAT, tiek Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad asmenų padarytas nusikaltimas yra turtinio pobūdžio[67], tačiau šis teiginys nekonkretizuoja padarytos veikos, o tik primena, kad turto prievartavimas yra turtinis nusikaltimas.

Kita nutartis yra puikios argumentacijos pavyzdys. „*Teismas nustatė, kad R. U. veika pasireiškė atviru ir be jokio teisėto pagrindo reiškiamu reikalavimu nukentėjusiesiems L. D. ir V. J. nutraukti maisto papildų „Olimp“ platinimą panaudojant psichinę prievartą. Tokie veiksmai vertintini kaip vertimas susilaikyti nuo turtinio pobūdžio veiksmų ir atitinka turto prievartavimo nusikaltimo sudėties požymius. Nuteistojo kasacinio skundo teiginys, kad maisto papildų platinimo nutraukimas, kurio buvo reikalaujama, nesudaro turto prievartavimo dalyko, neatitinka įstatymo turinio ir atmestinas. Nepaisant to, kad sudėtinga apskaičiuoti tokių pretenzijų vertę, prievartinis reikalavimas pasitraukti iš verslo traktuotinas kaip veiksmas, kuriuo siekiama gauti neteisėtos turtinės naudos bei pažeisti nukentėjusiojo turtinius*

[65] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 93., Oleg Fedosiuk, *supra* note 6, p. 362.
[66] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-521-511/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1156903?nr=1
[67] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų 2015 m. gegužės 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-40-518/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1071337?nr=1

interesus.“[68] Taigi teismas, konkurento išstūmimą iš rinkos ir didesnės apyvartos galimybę, vertino kaip turtinę naudą, gautą verčiant asmenį susilaikyti nuo turtinio pobūdžio veiksmų. Pažymėtina ir tai, „kad turto prievartautojo siekiama nauda nebūtinai turi turėti konkretų apčiuopiamą pavidalą (konkurencinio pranašumo įgyjimas), o nukentėjusysis nebūtinai patiria nuostolį“[69].

Vertimui atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus teismas prilygino vertimą atlikti nusikalstamą veiką ar administracinį teisės pažeidimą (priklausomai nuo pagrobto turto vertės). Kaltinamieji „*neteisėtai iš nukentėjusiojo reikalavo atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus, t. y. kad nukentėjusysis paimtų ir jiems perduotų* (pavogtų – *aut. pastaba*) *iš prekybos centro <...> keturis butelius degtinės ir alaus“*[70]. Nors buvo reikalaujama perduoti materialų turtą, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šie daiktai nepriklausė nukentėjusiajam nei nuosavybės, nei patikėjimo teise, todėl šiuo atveju reikia vertinti pačius veiksmus. Kitaip tariant, dėmesys turi būti kreipiamas į kaltininkų tyčią, t. y. nors jie siekė gauti materialų turtą, tačiau nukentėjusysis buvo verčiamas atlikti turtinio pobūdžio veiksmus (pagrobimas yra svetimo turto fizinis užvaldymas, atimant iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu[71]).

Kitoje byloje, pavienį turto prievartavimą sudarė 3 epizodai – reikalavimas perduoti pinigus, automobilį ir reikalavimas, kad nukentėjusysis nupirktų iš kaltininkų automobilį. Visą tai, teismas įvardijo kaip vertimą perduoti didelės vertės turtą[72]. Iš dalies teismas nepadarė kvalifikavimo klaidos, nes pinigai ir automobilis yra materialus turtas, tačiau argumentacija būtų tikslesnė, jeigu nukentėjusiojo vertimas pirkti kaltininkų automobilį būtų įvardytas kaip vertimas atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus. Manytina, kad „alternatyvius reikalavimus reikia atitinkamai vertinti, nurodant kaltinamojoje išvadoje ir nuosprendyje, kokia reikalavimo dalis kurį turto prievartavimo požymį atitinka“[73].

Nors teismų praktikoje nusikaltimų, nukreiptų į kitokio turtinio pobūdžio naudos gavimą, t. y. ne į materialų turtą ir ne į turtinę teisę, galima rasti tik keletą, tačiau teismai ne visuomet įvardija šį požymį, o kai kuriais atvejais ir pernelyg išplečia jo ribas.

---

[68] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=316454&nr=1

[69] Oleg Fedosiuk, *supra* note 6, p. 362.

[70] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=821506&nr=1

[71] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose byloes Nr. B2-27,” *Teismų praktika* 52 (2005).

[72] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2007,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=77520&nr=1

[73] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 94.

1.2. Turto prievartavimas kaip veika – nusikalstamas vertimas elgtis prieš savo valią

„Turto prievartavimas apskritai – tai vertimas elgtis prieš savo valią. <...> Šis vertimas tampa nusikalstamas, kai jis susijęs su psichine prievarta, t. y. neleistinu bauginančiu poveikiu aukos psichikai. Kartu turto prievartavimo esmė pasireiškia ir tuo, kad kaltininkas, versdamas nukentėjusįjį pasielgti prieš savo valią, siekia būtent turtinės naudos, verčia auką nusižengti savo turtiniam interesui.“[74] „Vertimo sąvoka pabrėžia ne tik aukos supažindinimo su turtine pretenzija būdų įvairovę, bet ir prievartinį šių pretenzijų įgyvendinimo pobūdį“[75]. Taigi vertimas – atviras ar užmaskuotas – sietinas su viso nusikaltimo padarymo forma[76].

Atvira turto prievartavimo forma laikomi atvejai, kai atvirai pasakoma, ko norima iš nukentėjusiojo ir kas jo laukia, jei šis nepaklus. Atviras vertimas suteikti turtinės naudos reiškia, kad reikalavimas nukentėjusiajam pateikiamas atvirai ir suprantamai, nesiekiant slėpti reikalavimo esmės[77]. Teismų praktikoje atviras vertimas pasireiškia *reikalavimu sumokėti pinigus už pagrobto automobilio sugrąžinimą*[78], *reikalavimu perduoti 1000 litų, kompiuterį bei aukso dirbinius, nes kitaip bus panaudotas fizinis smurtas*[79], *reikalavimu 2000 litų ir grasinimu paskelbti melagingą kompromituojančią informaciją*[80], *reikalavimu perduoti pinigus grasinant fiziniu susidorojimu*[81] ir pan. Tuo tarpu „apie užmaskuotą turto prievartavimą galima kalbėti tada, kai nusikaltėlis pasirenka tokias turtinių pretenzijų pateikimo formas, kurios vėliau apsunkintų jo kaltumo įrodinėjimą, suteiktų jam papildomų galimybių išvengti baudžiamosios atsakomybės arba būti nubaustam pagal švelnesnį BK straipsnį“[82]. Nors baudžiamosios teisės doktrinoje yra pasisakoma, kad vertimas patenkinti turtinį interesą už tariamą nukentėjusiojo skolą yra atviras reikalavimas, nes prievartautojas tokiu veiksmu savo reikalavimui suteikia moralinį pasiteisinimą[83]. Į klausimą, kurios pozicijos laikosi teismai, tiksliai atsakyti negalima, nes praktika nėra vieninga. Vienose bylose prisidengimas tariama skola laikomas atviru reikalavimu („*prisidengdami tariama F. Š. skola Z. M., atvirai iš F. Š. pareikalavo perduoti jiems*

[74] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 95.
[75] *Ibid.*
[76] *Ibid.*, 97.
[77] Pavelas Kujalis, “Turtiniai nusikaltimai,” iš *Baudžiamoji teisė: metodinė priemonė*, Tomas Girdenis, Aurelijus Gutauskas, Pavelas Kujalis (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 276.
[78] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-256-677/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1080990&nr=1
[79] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-491/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/66840?nr=1
[80] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/193013?nr=1
[81] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/165339?nr=1
[82] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 98.
[83] *Ibid.*, p. 97.

didelės vertės turtą – 34 000 Lt“[84], „*atvirai, įvardydami savo reikalavimus tariamos nukentėjusiojo A. K. skolos bei priaugusių procentų už minėtą skolą jiems grąžinimu*“[85]), kitose užmaskuotu („*E. K. ir M. Š. nuteisti už tai, kad, veikdami bendrininkų grupe, neturėdami teisėto pagrindo, užmaskuotai savo naudai vertė nukentėjusįjį nepilnametį M. P. perduoti turtą <...> įtikinę jaustis skolingu už jam perduotas platinti (parduoti) narkotines medžiagas, reikalavo už jas atsiskaityti – perduoti pinigus nuo 100 iki 460 Lt*”[86]). Manytina, kad teismas tokio pobūdžio reikalavimą laiko atviru, nes asmenys tai atvirai įvardija, t. y. neslėpdami pasako kokią sumą nori gauti. Tai yra tik veiksmų išorinės išraiškos forma, tačiau neatkreipiamas dėmesys į paties reikalavimo turinį, kokiu pagrindu yra reiškiama turtinė pretenzija.

Palyginimui galima pateikti bylų, kuriose asmenų turtinės pretenzijos buvo maskuojamos tariama turto apsauga. Šiose bylose teismai reikalavimus traktavo kaip užmaskuotus („*R. R. reikalavo atiduoti kiekvieną mėnesį po vienos dienos apyvartos dydžio pinigų sumą, užmaskuodamas šį neteisėtą reikalavimą R. R. turto apsauga nuo galimų neigiamų pasekmių, t. y. nuo jai priklausančios prekybinės automobilio priekabos <...> sugadinimo ar sunaikinimo*“[87], „*G. J., D. Č. ir A. J. nuteisti už tai, kad, veikdami bendrininkų grupe <...> kavinėje „Eglė“ vykusių susitikimų su Š. V. metu, naudodami prieš jį psichinę prievartą – aiškindami Š. V., kad jį pagrobę, reikalavę perduoti pinigus ir sunkiai sužaloję asmenys tęs prieš jį savo veiksmus, ir taip baugindami nukentėjusįjį neteisėtai, savo ir bendrai veikiančių asmenų naudai vertė perduoti 50 proc. pelno nuo Š. V. vykdomos prekybos nekilnojamuoju turtu, maskuodami šį savo reikalavimą siūloma tariama apsauga nuo minėtų Š. V. nežinomų asmenų*“[88]). Šiose situacijose kaltinamųjų veiksmai buvo maskuojami teisėtų paslaugų teikimu, t. y. teisėtu verslu, nors iš tikrųjų jokios paslaugos nebuvo teikiamos.

Apibendrinant visą tai kas išdėstyta, pritartina teismų praktikai kuomet reikalavimas turtinės naudos prisidengiant paslaugų teikimu ir skolos atsiėmimu yra vertinamas kaip užmaskuotas reikalavimas. Paties kaltininko tyčia yra nukreipta suteikti reikalavimui teisinį pagrindą, tokiu būdu siekiant sumažinti baudžiamosios atsakomybės kilimo galimybę arba

---

[84] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=77520&nr=1

[85] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=803950&nr=1

[86] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=174332&nr=1

[87] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30/2006,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=68877&nr=1

[88] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-677/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=994560&nr=1

galimai sušvelninti savo baudžiamąją teisinę padėtį. Todėl ir turto prievartavimas reikalaujant grąžinti tariamą skolą turėtų būti vertinamas kaip atliktas užmaskuota forma. Teismų praktikoje toks neteisėtų veiksmų maskavimas yra paplitęs reiškinys, kuris sukelia teismams pareigą kievienoje tokioje byloje aiškinti turto prievartavimo ir savavaldžiavimo atribojimo kriterijus.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad toje pačioje byloje reikalavimas gali būti maskuojamas, o psichinės prievartos forma atvira arba atvirkščiai. Pastebėtina ir tai, kad kaltinamųjų veiksmai toje pačioje byloje gali būti laikomi padarytais tiek atvirai, tiek ir užmaskuotai („*atvirai ir užuominomis, panaudodami psichinę prievartą <...> tiesioginių pokalbių metu iš E. K. atvirai reikalavo perduoti 10 000 Lt*“[89]). Dalyje nuosprendžių/nutarčių nei vienas iš šių alternatyvių požymių (atvirai ar užmaskuotai) nėra įvardijamas, o tai jau turėtų būti laikoma netinkamu kvalifikavimu, nes asmens traukimas baudžiamojon atsakomybėn negalimas neįrodžius visų straipsnyje numatytų objektyviųjų nusikalstamos veikos požymių. Todėl galiausiai iškyla klausimas, ar šių dviejų požymių įtraukimas į nusikaltimo sudėtį yra tikslingas. Pritartina prof. dr. O. Fedosiuk nuomonei, kad šie požymiai nekeičia nusikaltimo esmės ir turi tik pagalbinę, aiškinamąją reikšmę, rodo įstatymų leidėjo norą pabrėžti užmaskuotų turto prievartavimo būdų egzistavimą[90].

Atsižvelgiant į tai, kad vertimo suteikti turtinę naudą požymis dažnoje byloje pasireiškia tiek atvira, tiek užmaskuota forma, taip pat į tai, kad šie požymiai nekeičia turto prievartavimo nusikaltimo esmės, o tik lemia teismų praktikos nenuoseklumą, tam tikrais atvejais ir prieštaringumą, siūlytina šiuos požymius pašalinti iš nusikaltimo sudėties ir turto prievartavimo normos pagrindinę sudėtį išdėstyti taip: *tas, kas neturėdamas teisėto pagrindo savo ar kitų asmenų naudai vertė kitą asmenį perduoti turtą, suteikti turtinę teisę ar atleisti nuo turtinės pareigos ar atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus, arba nuo jų susilaikyti grasindamas prieš nukentėjusįjį ar kitą asmenį panaudoti fizinį smurtą, sunaikinti ar sugadinti turtą, paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją, kurios atskleidimas nepageidautinas, arba panaudodamas kitokią psichinę prievartą*. „Pernelyg daug aiškinamųjų pagalbinių požymių įtraukimas į įstatymo tekstą neduoda daug naudos, tačiau atitraukia dėmesį nuo esminių sudėties požymių, apsunkina ir taip gana sudėtingą normą“[91]. Pakanka, kad visa tai yra įtvirtinta baudžiamosios teisės doktrinoje, o ir teismų praktikoje dabar jau yra daug pavyzdinių situacijų, jog turto prievartavimas gali pasireikšti ir užmaskuota forma (galėtų būti išleista teismų praktikos turto prievartavimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga su išaiškinimu, kokiomis formomis gali pasireikšti vertimas suteikti turtinę naudą).

[89] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=685293&nr=1
[90] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 96.
[91] *Ibid*.

Tuo tarpu kalbant apie vertimą kaip apie veiką, būtina paminėti neteisėtą jo pobūdį[92]. „*Esant turto prievartavimui, nukentėjusysis verčiamas suteikti neteisėtą turtinę naudą kaltininkui, kurio turtinės pretenzijos nepagrįstos jokia teise – reikalavimas perduoti turtą neturi jokio pagrindo*“[93], „*nėra susijęs su realiai egzistuojančiais teisiniais santykiais tarp šalių*“[94]. „*Būtent teisinio pagrindo nebuvimas reikalaujant turto* (pagal juridinę turto sampratą – *aut. pastaba*) *yra lemiamas turto prievartavimo objektyvusis požymis*“[95] atribojant šį nusikaltimą nuo savavaldžiavimo. Reikalavimo nepagrįstumas kaip lemiamas kriterijus veikų kvalifikavime pabrėžiamas ir užsienio baudžiamosios teisės doktrinoje bei teismų praktikoje (būtent tai pabrėžė Kanados teismas 1981 m. byloje – *Harvey, Ulyett and Plummer 1980*)[96]. „Paaiškėjus kaltininko turtinių pretenzijų pagrįstumui, net jei ir šios pretenzijos paremtos prievarta, veika negali būti vertinama kaip turto prievartavimas“[97] (detaliau turto prievartavimo ir savavaldžiavimo santykio problematika bus nagrinėjama 2.1. ir 3.2. poskyriuose).

Neteisėtas vertimas suteikti turtinę naudą yra tik vienas iš pagrindinių elementų veiką kvalifikuojant pagal BK 181 str. Kitas svarbus elementas – veikos padarymo būdo požymis, t. y. psichinė prievarta, kaip nusikalstamo vertimo elgtis prieš savo valią priemonė, pasireiškianti skirtingo pobūdžio grasinimais[98]. „Psichinė prievarta – tai pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo atsiras tam tikrų neigiamų pasekmių“[99]. „Suvokę psichinę prievartą kaip bauginimo procesą, neišvengiamai turime padaryt išvadą, kad šis procesas objektyviai gali pasireikšti ne vien tik baimės jausmo kėlimu kitam žmogui, bet ir jo baimės palaikymu, kai pati baimė atsirado ne dėl grasinančiojo elgesio“[100]. Pavyzdžiui, „*G. J., D. Č. ir A. J. nuteisti už tai, kad <...> kavinėje „Eglė“ vykusių susitikimų su Š. V. metu, naudodami prieš jį psichinę prievartą – aiškindami Š. V., kad jį pagrobę, reikalavę perduoti pinigus ir sunkiai sužaloję asmenys tęs prieš jį savo veiksmus, ir taip baugindami nukentėjusįjį neteisėtai <...> vertė perduoti 50 proc. pelno nuo Š. V. vykdomos prekybos nekilnojamuoju turtu*“[101]. Šiuo atveju nuteistieji pasinaudojo

[92] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 103.
[93] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=159879&nr=1
[94] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-587-495/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1147705&nr=1
[95] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-163/2012,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/374051?nr=1
[96] Jonathan Herring, *Criminal law. Text, Cases and Materials: second edition* (Oxford university press, 2006), 633.
[97] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 103.
[98] Oleg Fedosiuk, *supra* note 8, p. 104.
[99] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 107.
[100] *Ibid*.
[101] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-677/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=994560&nr=1

susiklosčiusia situacija ir palaikydami nukentėjusiojo pradinės baimės jausmą, sukeltą ankstesnių nemalonių įvykių, prievartavo iš jo turtą.

Išoriškai psichinis bauginantis poveikis gali būti išreikštas žodžiu, raštu, tam tikru elgesiu – gestais, mimika, garsiu rėkimu, ginklo, peilio ar kitokio galimai žalojančio daikto rodymu, turto naikinimu, naminio gyvūno kankinimu jo savininkui matant, nuolatiniais naktiniais skambučiais, baimę keliančios aplinkos sukūrimu ir pan[102]. Fizinis smurtas taip pat gali būti laikomas kaip vienas iš psichinės prievartos pasireiškimo būdų, tačiau tik tokiais atvejais, kai prievartiniais smurtiniais veiksmais siekiama įbauginti ir parodyti aukai kas jos laukia ateityje (D. Beino ir prof. dr. O. Fedosiuk nuomonės)[103]. Pabrėžtina tai, kad psichinė prievarta neapima fizinio smurto ir tokiu atveju jis vis vien turi būti vertinamas kaip kvalifikuojantis požymis bei asmeniui inkriminuojama BK 181 str. 2 d. Fizinio smurto kaip psichinės prievartos formos aktualumas pasireiškia tuomet, kai kaltininkas reikalaudamas turto nenaudoja fizinės jėgos, tačiau nukentėjusiojo baimės jausmą palaiko kaltininko anksčiau naudota fizinė prievarta.

Psichinė prievarta – grasinimai, kaip ir neteisėtas reikalavimas, gali būti išreikšti atvirai arba užmaskuotai. Pavyzdžiui, grasinimas fiziniu smurtu maskuojamas bendro pobūdžio fraze: *„A. K. pagrasinus, kad jei iki vakaro šių pinigų nebus, gali atsitikti kažkas baisaus“*[104]. *„Pokalbių tarp A. Ž. ir nukentėjusiojo J. S. metu panaudodami psichinę prievartą – užuominomis leisdami suprasti, kad netenkinus jų reikalavimo, prieš nukentėjusįjį bus atliekami neteisėti veiksmai, savo ir kitų bendrai veikusių asmenų naudai vertė nukentėjusįjį J. S. perduoti jiems 10 000 JAV dolerių“*[105]. Kitoje byloje grasinimas fiziniu smurtu pasireiškė užmaskuotais konkliudentiniais veiksmais – *„2008 m. balandžio 1 d. kartu su ne mažiau kaip šešiais nenustatytais asmenimis, iš kurių vienas turėjo beisbolo lazdą, atvyko į susitikimą su D. S.“*[106].

BK 181 str. 1 d. psichinė prievarta pasireiškia grasinimais, kuriems būdingas ne tik bauginamasis pobūdis, bet ir tikrumas (realumas)[107]. Doktrinoje yra išskiriama keletas grasinimo realumo koncepcijų: realumas siejamas su kaltininko pasiryžimu įvykdyti grasinimą, jei nebus patenkintas jo reikalavimas; realumas siejamas su nukentėjusiojo suvokimu; realumas siejamas tiek su nukentėjusiojo, tiek su kaltininko grasinimo įgyvendinamumo suvokimu; grasinimas laikomas realiu, jei jis yra tokio pobūdžio ir intensyvumo, kad normalaus stabilumo ir drąsos

[102] Oleg Fedosiuk, *supra* note 8, p. 107.
[103] Jolita Šukytė ir Renata Marcinauskaitė, *supra* note 9, p. 687.
[104] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 14 d. nutartis baužiamojoje byloje Nr. 2K-114/2014," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/798962?nr=1
[105] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212/2011," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/202256?nr=1
[106] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-570/2009," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145980&nr=1
[107] Oleg Fedosiuk, *supra* note 4, p. 94.

žmogus galėtų būti jo paveiktas[108]. Kadangi visų šių grasinimo realumo koncepcijų teigiami ir neigiami aspektai jau aptarti prof. dr. O. Fedosiuk disertacijoje[109] ir monografijoje[110], šiame darbe toliau bus gilinamasi tik į grasinimo realumo nustatymą per kaltininko tyčią. Taip pat į tai, kokia moksline koncepcija pagrįsti teismų sprendimai ir ar jų pasirinkta grasinimo realumo samprata neprieštarauja baudžiamosios teisės principams.

„Realų (tikrą) grasinimą, kaip ir kiekvieną nusikalstamą veiką, sudaro objektyviojo ir subjektyviojo pradų vienovė“[111]. Kitaip tariant, „grasinimas yra realus (tikras), kai jo išorinė išraiška atitinka grasinančiojo tyčią įbauginti“[112]. Tai reiškia, kad dėmesys turi būti kreipiamas ne tik į išorinius veiksnius, t. y. matomas ir girdimas faktines aplinkybes, bet ir į vidinius – kaltininko tyčią (savo veiksmų suvokimą). Būtent pagrindinis tikslas ir turėtų būti kaltininko tyčios nustatymas, priešingu atveju būtų pažeidžiamas „subjektyvaus pakaltinamumo principas“[113], o paties nukentėjusiojo situacijos suvokimas ir kitos išorinės akimi matomos faktinės aplinkybės gali būti pasitelkiamos kaip priemonės padedančios nustatyti kaltininko tyčios turinį.

Teismų praktika grasinimo realumo nustatymo klausimu nėra tendencinga, t. y. taikomos skirtingos realumo koncepcijos. Dalyje teismų sprendimų grasinimo realumas siejamas su nukentėjusiojo suvokimu. „*Grasinimo formos gali būti įvairios ir jis yra realus, kai daro poveikį nukentėjusiojo valiai. Kiekvienu atveju grasinimo realumas nustatomas atsižvelgiant į situacijos grėsmingumą, kuri įvertinama pagal nusikaltime dalyvaujančių asmenų skaičių, jų elgesį, nebūtinai tiesioginius grasinimus, bet ir dviprasmiškas užuominas, kaip buvo nustatyta ir šioje byloje: „jei iki vakaro šių pinigų nebus, gali atsitikti kažkas baisaus“, nesant pinigų nukentėjusioji „turi susimąstyti apie savo gyvenimą“.*“[114] Šioje byloje grasinimo realumas siejamas su tuo, kaip grasinimas paveikė nukentėjusiąją, taip pat su sukurta bauginančia aplinka, bet vėlgi, ne kaip aplinka atspindėjo kaltininkų tyčią, o kaip paveikė nukentėjusįjį. Pagal tokią grasinimo realumo sampratą, jeigu nukentėjusysis nebūtų išsigandęs, tai kaltininko veiksmai nebūtų laikomi nusikaltimu. Manytina, kad šalia tokios teismo argumentacijos, kaip galutinė išvada, galėtų būti apibendrinama, pavyzdžiui teigiant, kad minėta bauginanti aplinka ir kitos objektyvios aplinkybės leidžia konstatuoti kaltininko veiksmuose esant tiesioginę tyčią nukreiptą į baimės ir nerimo sukėlimą nukentėjusiąjam turint tikslą patenkinti savo turtinę pretenziją

[108] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 113-115.
[109] Oleg Fedosiuk, *supra* note 4, p. 95-100.
[110] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 113-117.
[111] *Ibid.*, p. 117.
[112] *Ibid.*, p. 116.
[113] *Ibid.*, p. 114.
[114] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=798962&nr=1

(*„kaltininkas suvokia, kad verčia kitą asmenį vykdyti pareikštą neteisėtą turtinę pretenziją, panaudodamas psichinę prievartą (grasindamas), ir nori taip veikti“*[115]). Kitose bylose teismas tiesiog konstatuoja, kad *„kaltininko veiksmus kvalifikuojant kaip turto prievartavimą svarbu, kaip faktines bylos aplinkybes suprato nukentėjusysis“*[116], *„o jis nuteistųjų veiksmus suprato kaip turto prievartavimą ir dėl to kreipėsi į policiją“*[117].

Kadangi baudžiamojon atsakomybėn yra traukiamas kaltininkas, o ne nukentėjusysis, todėl reikia aiškintis asmens, atlikusio priešingus teisei veiksmus, suvokimą, jo tyčios kryptingumą. Kitaip bus pažeidžiamas subjektyvaus pakaltinamumo principas, kuris reiškia, kad nesant asmens veiksmuose tyčios baudžiamojon atsakomybėn jis negali būti traukiamas (BK 2 str. 3 d. asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką). Prisimintina, kad baudžiamojoje teisėje galioja principas - *nullum crimen sine culpa* – nėra nusikaltimo be kaltės.

„Kasacinės instancijos teismas konstatuoja, kad byloje nustatytos faktinės aplinkybės leido teismams padaryti pagrįstą išvadą, kad nukentėjusysis suprato, jog išpirką jis turi perduoti vykdydamas aiškiai neteisėtus M. L. reikalavimus, suvokdamas, kad kasatorius neturi jokių teisių į turtą, kurio reikalauja. Taigi nuteistojo M. L. veiksmuose yra visi BK 181 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties požymiai.“[118] Šioje byloje teismas kaltininko tyčią apibrėžė per nukentėjusiojo suvokimą. Tai nėra tinkama argumentacija, nes vieno asmens kaltinimas yra grindžiamas visai kito asmens suvokimu.

Teismų praktikoje neturėtų būti tokių atvejų, kai kaltinamasis kasaciniame skunde iškelia probleminį teisės klausimą, kuris yra susijęs su jo baudžiamąja atsakomybe, o teismas į jį neatsako. Kaltinamasis D. Č. teigė, kad *„nors nukentėjusysis parodė, kad grasinimus suprato iš jo grėsmingos išvaizdos ir veido išraiškos, tačiau tai negali būti pagrindas jam taikyti baudžiamąjį įstatymą (BK 181 straipsnio 1 dalį), nes šį įstatymą galima taikyti tik esant tiesioginiams grasinimams, bet ne tikėtinai liguistam nukentėjusiojo suvokimui apie galimą grėsmę“*[119]. Nors kaltinamojo argumentas galėtų būti tikslinamas žodį „tiesioginis“ pakeičiant

---

[115] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-577-788/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1163681&nr=1

[116] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=202806&nr=1

[117] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=75930&nr=1

[118] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-363/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=78591&nr=1

[119] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=60810&nr=1

„realus“, tačiau jo argumentas yra teisingas tuo atžvilgiu, kad nukentėjusiojo suvokimas negali būti vienintelis pagrindas traukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn. Šioje byloje didžiausia problema buvo ta, kad teismas grasinimo realumo klausimo visai nenagrinėjo, o tiesiog išvardijo faktines aplinkybes, kurios jo manymu atitinka turto prievartavimo straipsnyje numatytus nusikalstamos veikos požymius. Kitoje byloje kaltinamieji teigė, kad „*nuteistiesiems inkriminuotos aplinkybės – grasinimai panaudoti fizinį smurtą ir psichologinės prievartos panaudojimas – yra šio nusikaltimo požymis tik tuo atveju, kai nustatoma atitinkama kaltininko tyčia, bet ne remiantis subjektyviu nukentėjusiojo vertinimu, kaip jis supratęs grasinimus ar psichinį poveikį*“[120]. Teismas atsakydamas į šį teiginį pradėjo tinkama argumentacija, t. y. kad *faktinės aplinkybės apibūdinančios grasinimo požymį padeda nustatyti kaltininkų tyčią*, tačiau toliau teigia, kad *nukentėjusysis M. P. turėjo pagrindą suprasti ir suprato šiuos grasinimus kaip realius, patyrė neigiamą psichinį poveikį*[121]. Taigi galiausiai vėl kaltininko veiksmų kvalifikavimą lėmė nukentėjusiojo suvokimas.

Preziumuoti, kad grasinimo realumą teismas siejo su kaltininko tyčia, galima iš šios dalyje nutarčių randamos frazės: *„svarbiausia, kad toks reikalavimas yra neteisėtas, o grasinimas realus ir nuteistasis tai suvokia*“[122], tačiau išsamesnės argumentacijos, parodančios kokie kaltinamojo veiksmai atspindi jo tyčią įbauginti asmenį, pasigesta. Formalus apibūdinimas, kuris gali būti pritaikomas ne vienoje situacijoje, nėra pakankamas pagrindas konstatuoti esant realiam grasinimui. Kaip kiekvienoje byloje kaltininko tyčios turinys turi būti formuluojamas pagal konkrečios bylos aplinkybes, vadovaujantis tokiu pat principu turi būti apibūdinamas ir grasinimo realumas (tikrumas).

Apibendrinus teismų praktikos analizę nustatant grasinimo realumą, darytina išvada, kad teismų sprendimai nėra tendencingi, t. y. teismų praktika nėra nuosekli. Dalyje bylų grasinimo realumas siejamas su nukentėjusiojo suvokimu ir veikų kvalifikavimas remiasi tuo, kaip nukentėjusysis vertino kaltininko atliktus veiksmus. Tuo tarpu kitose bylose užsimenama, kad svarbu yra tai, kaip kaltinamasis suvokia savo veiksmų esmę ir ko siekė šiais veiksmais. Manytina, kad baudžiamosios teisės principus ir veikų kvalifikavimo taisykles atitinka grasinimo realumo vertinimas pagal kaltininko tyčios turinį ir kryptingumą, t. y. ar kaltininko siekiai buvo

---

[120] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=174332&nr=1

[121] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=174332&nr=1

[122] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=152535&nr=1; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-677/2015,” priega per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=994560&nr=1

nukreipti įbauginti nukentėjusįjį. Visą tai padeda nustatyti faktinės aplinkybės: grasinimo pasireiškimo forma, grasinimo aplinkybės – asmenų skaičius, su savimi turimi įrankiai, jų elgesys, paros metas ir susidūrimo vieta, ankstesni kaltinamojo ir nukentėjusiojo santykiai, nukentėjusiojo žinoma informacija apie kaltinamojo asmenybę ir pan[123]. Taigi taisytina teismų praktika tose bylose, kuriose grasinimo realumas ir veikos kvalifikavimas grindžiamas nukentėjusiojo suvokimu, nes tokiu būdu paneigiamas subjektyvaus pakaltinamumo principas (baudžiamojon atsakomybėn asmuo traukiamas remiantis kito asmens suvokimu). Teismų sprendimai, kuriuose bendro pobūdžio fraze apibūdinama kaltininko tyčia teigiant, kad jis suvokė grasinimo realumą, reikalauja išsamesnės argumentacijos susiejant ją su konkrečiu atveju.

1.2.1. Psichinė prievarta kaip grasinimas fiziniu smurtu arba turto sugadinimu ar sunaikinimu

„Teisinėje literatūroje fizinis smurtas apibrėžiamas kaip pavojingas visuomenei ir priešingas teisei poveikis kito žmogaus organizmui, padarytas prieš jo valią“[124]. Grasinimas fiziniu smurtu apima grasinimus nužudyti, sužaloti kūną, susargdinti, užkrėsti liga, sumušti, kankinti, iššaginti, marinti badu, apriboti judėjimo laisvę (pagrobti) ir kita[125]. Atkreiptinas dėmesys, kad tokio pobūdžio grasinimas gali būti išreikštas ne tik atvirai išsakant, kad „*bus fiziškai susidorota*“[126], *grasinama padaryti invalidu, pakasti po žeme* [127], „*neteisėtai atimti laisvę, sumušti, iššaginti žmoną*“[128], bet ir užmaskuotais pasisakymais, pavyzdžiui, *primenant nukentėjusiajam pažįstamo asmens mirties faktą*[129], „*grasinama, kad kažkas gali atsitikti jo šeimai ir vaikams*“[130] (nors šioje byloje teismas tokius veiksmus kvalifikavo kaip kitokią psichinę prievartą, nes buvo grasinama dar ir kitokio pobūdžio veiksmais, tačiau manytina, kad

[123] Oleg Fedosiuk, *supra* note 4, p. 98-99.
[124] Kristina Grinevičiūtė, “Žiauraus elgesio su vaiku samprata baudžiamojoje teisėje,” *Jurisprudencija* 11, 113 (2008): 109.
[125] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 122., Armanas Abramavičius et al., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)* (Vilnius:Registrų centras, 2009), 323.
[126] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-550/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=895838&nr=1
[127] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511/2013,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=778153&nr=1
[128] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-570/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145980&nr=1
[129] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=316454&nr=1
[130] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=159879&nr=1

tokį išsireiškimą galima būtų priskirti ir grasinimui fiziniu smurtu), *„tyčiniais veiksmais, pasinaudodamas M. I. S. bailumu, jaunesniu amžiumi ir savo fiziniu pranašumu, aplinkiniams žinoma neigiama reputacija, sukūrė situaciją, kuri nukentėjusiajam kėlė pagrįstą nerimą ir baimę dėl atsirasiančių žalingų pasekmių“*[131]. Taip pat tam tikri asmenų veiksmai pasireiškiantys, pavyzdžiui, *peilio į stalą įbedimu*[132], *peiliu liečiant nukentėjusiojo krūtinę*[133], kitų žmogui žaloti pritaikytų įrankių demonstravimu, daiktų laužymu/daužymu ir pan., gali būti traktuojami kaip grasinimas fiziniu smurtu.

„Grasinimas fiziniu smurtu kaip turto prievartavimo požymis daro šį nusikaltimą panašų į plėšimą“[134], todėl esant tam tikroms situacijoms teismams tampa sudėtinga atriboti šias dvi veikas. Tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje yra išskiriama keletas veikų atribojimo kriterijų, tačiau plačiau apie juos kitame šio darbo skyriuje (3.1. poskyryje).

Jeigu grasinimas fiziniu smurtu, kaip psichinės prievartos raiškos būdas, nukreiptas į asmenį, jo kūno neliečiamumo pažeidimą, tai kita prievartos priemonė nukreipta į nukentėjusiojo turtą (siaurąja prasme). „Turto sunaikinimu priimta vadinti kilnojamojo ir nekilnojamojo turto suniokojimą, kai jis netenka savo ekonominės-ūkinės vertės, negali būti naudojamas pagal paskirtį ir jo negalima atstatyti ar suremontuoti. Sugadinimas reiškia turto ūkinės ar kitokios vertės sumažinimą, kai jis tik iš dalies tampa netinkamas naudoti, bet gali būti atstatytas ar suremontuotas.“[135] Kaip ir prieš tai minėtame, šis psichinės prievartos pasireiškimo būdas gali būti ne tik konkretus, bet pasireikšti per užuominas. Teismų praktikoje atviras grasinimas sunaikinti turtą pasireiškia grasinimais *„padegti namus“*[136], *„parduotuvės nuomojamas patalpas, <...>, automobilį“*[137], *„susprogdinant sunaikinti bei sugadinti <...> statomą sodo namelį“*[138], *„išardyti pavogtą nukentėjusiojo automobilį“*[139] (kadangi šioje situacijoje už pagrobtą

---

[131] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-515/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/145992?nr=1

[132] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-376-148/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1046172&nr=1

[133] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252541&nr=1

[134] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 122.

[135] *Ibid.*, p. 124.

[136] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 20 dienos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=803950&nr=1

[137] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296/2013,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=685293&nr=1

[138] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-88/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=152728&nr=1

[139] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2006,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252541&nr=1

automobilį buvo prašoma išpirkos, todėl, manytina, kad toks grasinimas turėtų būti vertinamas kaip kitokia psichinė prievarta, nes nukentėjusysis bijo, kad praras turtą, tuo tarpu kai yra pareiškiamas reikalavimas su grasinimu sunaikinti turtą, tai turima omenyje, kad bus naikinamas kitas nukentėjusiojo turtas, kol reikalavimas bus patenkintas) ir pan. „Esant nekonkrečiam grasinimui, išvadą, kad buvo grasinama turto sunaikinimu ar sugadinimu, gali lemti įvairios aplinkybės – išsakytos užuominos turinys, kaltininko reputacija, informacija apie gaujos būtent tokius veikimo metodus ir kita“[140]. „*E. K. <...> atvirai nurodė UAB „C“ akcininkams ir savininkams J. B. ir Z. K. mokėti organizuotos grupės nariams kiekvieną mėnesį po 200 JAV dolerių (t. y. 800 litų) kaip duoklę už tai, kad būtų leista netrukdomai funkcionuoti UAB „C“, <...> netiesiogiai, užuominomis leisdamas suprasti, jog priešingu atveju gali būti sunaikintas ar sugadintas jų ar UAB „C“ turtas bei panaudotas fizinis smurtas prieš juos ir jų šeimos narius*“[141].

1.2.2. Psichinė prievarta kaip grasinimas paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją

BK 181 str. 1 d. įtvirtintas psichinės prievartos požymis, pasireiškiantis grasinimais paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją, kurios atskleidimas nepageidautinas, teisės doktrinoje dar įvardijamas kaip šantažas. Tarptautinių žodžių žodyne šantažas (*pranc. chantage*) apibūdinamas kaip „grasinimas paskelbti kompromituojančias žinias (tikras ar melagingas) siekiant savanaudiškų tikslų“[142]. Kaip šantažas šiuolaikinėje pasaulinėje baudžiamojoje teisėje suprantamas vertimas suteikti turtinės naudos, grasinant sukompromituoti, apkaltinti kuo nors, atskleisti tam tikrą asmens paslaptį, t. y. siūlymas nusipirkti kito asmens tylėjimą, pasižadėjimas neskelbti jam žinomų faktų[143]. Taip pat grasinant paskelbti ne vien tik žeminančias, niekinančias, bet ir kitokio pobūdžio žinias, kurias dėl vienokių ar kitokių priežasčių nukentėjusysis norėtų laikyti paslaptyje, pavyzdžiui, įvaikinimo ar ligos faktą, žinios apie sunkią finansinę firmos padėtį, santuokinę neištikimybę ir pan[144]. Šantažo esmė yra ta, kad jis susideda iš dviejų elementų (dviejų nusikaltimų): nusikaltimai asmeniui (baimės kūrimas dėl laukiančių nemalonių pasekmių) ir nusikaltimai turtui (turtinė nauda kaltininkui ar trečiajam asmeniui arba nuostoliai aukai)[145]. Užsienio literatūroje pabrėžiama, jog šantažu laikomi tik tie atvejai kuomet iniciatyvą

[140] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 124.
[141] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-111/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=83389&nr=1
[142] Oleg Fedosiuk, *supra* note 3, p. 158., “Tarptautinių žodžių žodynas,“ žiūrėta 2016 02 17, http://www.tzz.lt/%C5%A1/%C5%A1anta%C5%BEas
[143] Oleg Fedosiuk, *op.cit.*, p. 125.
[144] *Ibid*., Armanas Abramavičius, *supra* note 125, p. 324.
[145] Jonathan Herring, *supra* note 96, p. 629-630.

dėl tam tikro atlygio pareiškia asmuo, kuris sužino tą informaciją, o ne tas, kuriam priklauso paslaptis[146]. Priešingu atveju susiklosčiusi situacija neatitiktų turto prievartavimo nusikaltimo sudėties, nes informaciją sužinojęs asmuo nepareiškia nei turtinio reikalavimo, nei grasina paskelbti kompromituojančią ar kitokią nepageidaujamą informaciją.

Lietuvos BK šantažas yra turto prievartavimo sudedamoji dalis, t. y. vienas iš nusikalstamos veikos padarymo būdo požymių. Pažvelgus į kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus matyti, kad toks įtvirtinimo būdas yra ne vienintelis šio nusikalstamo veiksmo kriminalizavimo variantas. Skirtingas įtvirtinimas gali pasireikšti, pavyzdžiui, šantažą kaip sudedamąją turto prievartavimo dalį išskiriant atskiru požymiu, neišskiriant kaip atskiro požymio, t. y. jį apima kuri nors kita psichinės prievartos atmaina ir numatant šantažą kaip savarankišką nusikalstamą veiką[147]. Pavyzdžiui, Estijos BK, kaip ir Lietuvos, šantažas yra turto prievartavimo sudedamoji dalis įvardijant jį kaip savarankišką psichinės prievartos pasireiškimo būdą. Estijos BK 214 str. 1 d. įtvirtinta turto prievartavimo sudėtis, kuri numato atsakomybę asmeniui, kuris panaudodamas grasinimus suvaržyti asmens laisvę, atskleisti gėdingą informaciją, sugadinti ar sunaikinti turtą arba panaudodamas smurtą, privertė kitą asmenį perduoti turto teikiamą naudą[148]. Tuo tarpu Vokietijos BK 253 str. 1 d. turto prievartavimo sudėtį apibrėžia taip: tas, kas siekdamas turtinės naudos sau ar tretiesiems asmenims prievarta ar grasinimais rimtai sužaloti, verčia kitą asmenį veikti, kentėti ar susilaikyti nuo kokių nors veiksmų ir tokiu būdu padaro žalą prievartautojo ar kito asmens turtui[149]. Darytina išvada, kad Vokietijos BK „numato bendrą turto prievartavimo (*Erpressung*) sudėtį, kuri savo požymiais apima ir veikas, kurias priimta vadinti šantažu“[150]. Ispanijos pavyzdys visiškai skiriasi nuo prieš tai minėtų valstybių, nes šiame BK turto prievartavimas ir šantažas sudaro atskiras nusikaltimų sudėtis. Turto prievartavimas yra įtvirtintas nusikaltimų nuosavybei ir socialinei – ekonominei tvarkai skyriuje. Ispanijos BK 243 str. apibrėžia turto prievartavimą kaip veiką, kurią asmuo padaro pasipelnymo tikslu naudodamas smurtą ar grasinimus, verčia kitą asmenį atlikti arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų ar teisėtų sandorių, padarant žalą savo ar trečiųjų asmenų nuosavybei[151]. Tuo tarpu šantažas kaip savarankiška nusikalstama veika įtvirtintas skirsnyje

---

[146] Walter Block ir Garry M. Anderson, “Blackmail, extortion, and exchange,” *New York Law School Law Review* 44 N. Y. L. Rev. (2000-2001): 543, http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/nyls44&div=29&start_page=541&collection=journals&set_as_cursor=62&men_tab=srchresults

[147] Oleg Fedosiuk, *supra* note 3, p. 159.

[148] “Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas,“ žiūrėta 2016 02 18, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes

[149] “Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas,“ žiūrėta 2016 02 18, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes

[150] Oleg Fedosiuk, *supra* note 4, p. 47.

[151] “Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas,“ žiūrėta 2016 02 18, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes

„tarp nusikaltimų asmens laisvei ir traktuojamas kaip grasinimo rūšis“[152]. Ispanijos BK 171 str. 2 d. šantažu laikomi tokie atvejai, kai bet kuris asmuo reikalauja piniginės sumos ar kompensacijos grasinant atskleisti arba išplatinti informaciją susijusią su kito asmens privačiu gyvenimu, šeimyniniais santykiais, kai šie duomenys nėra žinomi visuomenei ir tai gali pakenkti jo reputacijai, kreditiniam statusui ir kitiems interesams[153]. Kaip savarankiška nusikalstama veika šantažas yra numatytas ir Jungtinių Amerikos Valstijų BK 41 skyriaus „turto prievartavimas ir grasinimai“ 873 str. (tas, kas reikalavo arba gavo bet kokią pinigų sumą ar kitą vertingą daiktą, grasinant pranešti arba derantis, kad nepraneštų apie bet kurį Jungtinių Amerikos Valstijų teisės pažeidimą[154]). Iš normos turinio galima spręsti, kad šantažu JAV yra laikomas grasinimas paskelbti informaciją apie padarytą teisės pažeidimą. Taigi šantažas JAV yra suprantamas siauriau nei Lietuvoje ar kitose Europos valstybėse.

Toliau nagrinėjant šantažo sampratą Lietuvos baudžiamojoje teisėje, atkreiptinas dėmesys į grasinimo realumo vertinimą. Manytina, kad reikia taikyti tuos pačius vertinimo kriterijus kaip ir kitų grasinimų atvejais, t. y. lemiamą reikšmę turi prasmė, kurią savo grasinimui suteikė pats grasinantysis[155]. „Kitaip sakant, ši grasinimo rūšis inkriminuojama tada, kai daroma išvada, kad grasinantysis tikėjosi sukelti ne kokią kitą, o būtent tam tikros informacijos paskelbimo baimę“[156]. Kaltininko tyčia buvo nukreipta būtent tokios prievartos forma gauti turtinės naudos.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, šantažu laikomi ir tie atvejai, kai grasinama paskelbti melagingą informaciją. „Taigi grasinimas apšmeižti asmenį neprieštarauja šantažo sąvokai. Tikrų ar išgalvotų žinių turinys gali būti įvairaus pobūdžio: a) žinios, neigiamai apibūdinančios nukentėjusiojo ar jo artimųjų asmenybę; b) žinios, kurios gali tapti pagrindu apkaltinti asmenį ar jo artimuosius įstatymo pažeidimu; c) kitos žinios, kurių atskleidimas gali pakenkti asmens ar jo artimųjų ekonominiams, politiniams, asmeniniams interesams.“[157] Vienoje iš LAT bylų kaltinamasis „*A. F. pagal BK 181 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad 2007 m. spalio 3 d., <...> neturėdamas teisėto pagrindo savo naudai atvirai iš UAB „E.“ generalinės direktorės D. P. už parduotą tariamai sugedusį tortą reikalavo 2000 Lt grasindamas paskelbti kompromituojančią informaciją, kurios atskleidimas įmonei nepageidautinas*“[158]. Teismas

[152] Oleg Fedosiuk, *supra* note 4, p. 48.
[153] “Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas,“ žiūrėta 2016 02 18, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes
[154] “Jungtinių Amerikos Valstijų baudžiamasis kodeksas,” žiūrėta 2016 03 15, https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-41
[155] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 127.
[156] *Ibid*.
[157] *Ibid*.
[158] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=193013&nr=1

išaiškino, kad *„psichinė prievarta perduoti turtą (2000 Lt), į kurį nei tikros, nei tariamos teisės A. F. neturėjo, pasireiškė šantažu, grasinimu paskelbti informaciją, kad bendrovė prekiauja netinkamos kokybės produkcija, nuo kurios apsinuodijama, o tokios informacijos, galinčios neigiamai paveikti bendrovės, kurioje dirbo D. P. bei I. J., reputaciją bei gerą vardą paskelbimas joms kėlė nerimą, sukurta situacija vertė bijoti, kad grasinimai bus realizuoti*“[159]. Kadangi šioje situacijoje teismas nustatė, kad kaltinamasis iš UAB torto net nepirko, todėl darytina išvada, kad jis siekė melagingos informacijos paskelbimo pagrindu gauti turtinės naudos.

„Kartais susiduriama su situacija, kai žinios, kenkenčios asmens reputacijai ar kitiems interesams, iš tikrųjų paskelbiamos“[160]. Tam, kad veika būtų kvalifikuota kaip turto prievartavimas, būtina nustatyti, jog prieš viešai paskelbiant nepageidautiną informaciją kaltininkas išreiškė turtinio pobūdžio reikalavimą. Paskelbta informacija gali sudaryti tik dalį asmens turimų duomenų ir tokiu atveju tai būtų grasinimo realumo įrodymas, kad nepatenkinus kaltininko reikalavimų bus paskelbta kita nepageidaujamos informacijos dalis. Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėjęs tokio pobūdžio bylą nuteisė kaltinamąjį P. I. *„už tai, kad 2003 m. birželio 13 d., <...> naudodamas kompiuterį, kompiuterinės programos – internetinės naršyklės pagalba, sukūrė internetinį puslapį <...> ir, neturėdamas jokio teisėto pagrindo, patalpino jame užmaskuotą reikalavimą AB „XXX“ pervesti į jo vardu AB banke „XXX" atidarytą sąskaitą <...> nuo 25000 iki 45000 litų, bei grasinimą AB „XXX“ viešai atskleisti informaciją, sudarančią AB „XXX“ komercinę paslaptį, kurios atskleidimas AB „XXX“ nepageidaujamas. <...> Patvirtindamas šių grasinimų realumą, minėtame internetiniame puslapyje patalpino tikrovišką informaciją, sudarančią AB „XXX“ komercinę paslaptį: duomenis, apie AB „XXX“ kliento UAB „YY“ <...> vykdytas finansines operacijas.“*[161] Taigi grasinimo realumą teismas atskleidžia faktinių aplinkybių pagalba nustatydamas kaltininko tyčios turinį.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad BK 181 str. 1 d. numatytas šantažo požymis yra išreikštas alternatyva, t. y. grasinimas paskelbti kompromituojančią arba kitokią informaciją, kurios atskleidimas nepageidautinas. Šiuo pagrindu teismams kyla pareiga nustatyti, kuris požymis turi būti inkriminuojamas. Pagal lietuvių kalbos žodyną sąvoka kompromituoti reiškia „pažeminti kieno nors akyse, pakirsti kieno nors reputaciją, gerą vardą“[162]. Tuo tarpu antroji alternatyva apima visą kitą informaciją, kuri dėl tam tikrų asmeninių interesų yra nevieša ir

[159] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=193013&nr=1

[160] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 127.

[161] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-46/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=658828&nr=1

[162] “Lietuvių kalbos žodynas,“ žiūrėta 2016 02 18, http://lkz.lt/startas.htm

kurios atskleidimas padarytų materialios ar moralinės žalos. Teismų praktikoje kaip grasinimas paskelbti kompromituojančią informaciją, pavyzdžiui, įvardijami veiksmai kai „*nuteistasis D. Č., grasindamas paskelbti informaciją apie neva nukentėjusiojo sukeltas muštynes ir pavogtą mobiliojo ryšio telefoną, bei grasindamas prieš nukentėjusįjį panaudoti fizinį smurtą <...> vertė jam perduoti įvairias pinigų sumas ir taip iš viso užvaldė 30,5 Lt*“[163]. Manytina, kad toks vertinimas yra tinkamas, nes žinios, kurios gali būti pagrindu apkaltinti asmenį nusikalstamos veikos padarymu, sumenkintų asmens reputaciją. Kitoje byloje kaltinamasis nuteistas už tai, kad „*2011 m. vasario 23 d., <...> automobilių stovėjimo aikštelėje <...> jis, radęs A. D. mobiliojo ryšio telefoną <...>, neturėdamas teisėto pagrindo, atvirai savo naudai <...> vertė A. D. perduoti jam 1000 Lt, <...> grasindamas šiam paskelbti telefone esančią kompromituojančią informaciją apie jo bei jo draugės R. C. lytinį gyvenimą*“[164].

Išnagrinėjus šio požymio turinį ir pritaikomumą teismų praktikoje kvalifikuojant veikas, matyti, jog problemų su kuriomis būtų susiduriama lyg ir nėra. Vis dėlto „užsienio teisinėje literatūroje buvo pareikšta abejonių apskritai dėl kai kurių šantažo formų kriminalizacijos“[165]. „Turima galvoje atvejus, kai šantažuotojas grasina atskleisti tikras žinias, neigiamai apibūdinančias nukentėjusįjį, ypač liudijančias padarytą nusikaltimą“[166]. Teigiama, jog tai yra paradoksali situacija, nes kriminalizuojami veiksmai, kuriais asmuo pareiškia, kad viešai atskleis negarbingą ar nusikalstamą elgesį[167] (iš esmės šantažas apima visiškai teisėtą veiklą[168]).

Michale Gorr šantažo kriminalizavimą vertina, kaip privatumo apsaugą ir neigia vieno asmens teisę atskleisti privačią informaciją[169]. Savo nuomonę jis grindžia moraliniais principais ir galiausiai pats išreiškia abejones dėl moralinio aspekto, kuris yra nekonkretus ir neapibrėžtas, ir dėl to yra sudėtinga nustatyti kada veiksmai būtų laikomi priešingais teisei[170]. Kritikuotina tai, kad Michale Gorr gilinasi tik į tai ar paskelbti informaciją apie kito asmens privatų gyvenimą yra moralu ar ne, tačiau neanalizuoja pačio svarbiausio šantažo aspekto – turtinės naudos siekimo. George Fletcher teigia, kad šantažas auką paverčia moraliniu vergu, nes asmuo niekada negali žinoti ar sumokėjus pinigus informacija tikrai nebus paskelbta, be to šantažas gali tęstis ilgai ir turtinės naudos kaltininkas gali reikalauti ne vieną kartą, o sistemingai[171]. Vis gi šie asmenys

---

[163] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=60810&nr=1

[164] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-163/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=374051&nr=1

[165] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 128.

[166] *Ibid*.

[167] *Ibid*.

[168] Jonathan Herring, *supra* note 96, p. 639.

[169] *Ibid.*, p. 640.

[170] *Ibid*.

[171] *Ibid*.

palaiko šantažo kriminalizavimą, tuo tarpu Mitchell Berman prieštarauja tokiai praktikai. Jis teigia, kad atskleidimas privačios informacijos siekiant gauti iš to finansinės naudos kriminalizuojamas vien dėl morališkai nepriimtinų motyvų, nes jei tai būtų pozityvūs motyvai asmuo žinomą informaciją laikytų paslaptyje arba atskleistų tą informaciją nemokamai[172]. Jis mano, kad baudžiama ne už šantažą kaip tokį, bet labiau už moraliai nepriimtinus motyvus[173]. Iš vienos pusės jis teisus, tačiau pasigilinus į kiekvieną baudžiamajame kodekse įtvirtintą nusikalstamą veiką galime teigti, kad veikų kriminalizavimas remiasi tam tikrų moralinių principų apsauga. „Baudžiamoji teisė, kaip ir kiekvienas socialinis institutas, gali funkcionuoti tik tam tikrų santykių srityje ir neviršijant tam tikrų ribų, o jas peržengus galimas netgi neigiamas rezultatas“[174]. Mitchell Berman teiginys, kad visuomenėje egzistuoja įvairūs pilni neigiamos motyvacijos poelgiai, kurie sukelia žalą, bet kurių mes nelaikome neteisėtais – neištikimybė, melas[175] - kritikuotinas. Kriminalizuojant, pavyzdžiui, plačiai paplitusius, t. y. dažnai padaromus veiksmus galima dirbtinai sukurti kriminalinę visuomenę[176]. „Niekam nekyla abejonių, kad su baudžiamosios teisės pagalba neįmanoma reguliuoti meilės ar draugystės santykių, taip pat labai sudėtinga stimuliuoti šeimos, gimstamumą ar kūrybinę veiklą ir pan“[177].

Richard Posner teigia, kad šantažas gali būti pateisinamas ekonominiu efektyvumu, t. y. laisvos rinkos mainų pagrindu padidinama turtinė nauda, taigi jo manymu šantažas yra išimtis iš taisyklės[178]. Jis apibūdina šantažą, kaip bandymą prekiauti tyla už pinigus[179]. Dar kiti šantažą bando pateisinti jį atribodami nuo turto prievartavimo ir pabrėždami būtent turto prievartavimo pavojingumą. Jie teigia, kad šantažas gali būti traktuojamas tik kaip pasiūlymas, o ne grasinimas, tuo tarpu turto prievartavimas gali būti laikomas tik grasinimu padaryti kažką neteisėto (nužudyti, iššaginti), o šantažas yra pasiūlymas atlikti teisėtą veiksmą (pasinaudojant žodžio laisve paskelbti apie tam tikrus asmenis gėdingą informaciją)[180]. Manytina, kad šantažas yra abipusiai naudingi savanoriški mainai, o jo kriminalizavimas atspindi kapitalizmo ir individualaus suvereniteto sistemų privalumų nesuvokimą[181].

JAV ekonomistai W. Blockas ir D. Gordenas teigia, kad tai yra civiliniai santykiai, t. y. komercinis sandoris, tačiau dauguma teisininkų mano, jog šantažas faktiškai reiškia teisingumo privatizavimą, pasinaudojimą valstybės prievartos mechanizmu neteisėtai naudai gauti, teisės

[172] Jonathan Herring, *supra* note 96, p. 641.
[173] *Ibid*.
[174] Gintaras Švedas, “Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika,” *Teisė* 82 (2012): 20.
[175] Jonathan Herring, *op.cit.*, p. 641.
[176] Gintaras Švedas, *op.cit.*, p. 19.
[177] *Ibid*., p. 20.
[178] Walter Block ir Garry M. Anderson, *supra* note 146, p. 543.
[179] *Ibid*., p. 541.
[180] *Ibid*., p. 543.
[181] *Ibid*., p. 560-561.

bausti ar nebausti pasisavinimą[182]. Manytina, kad kriminalizacijos pagrindas yra ne tiek grasinimas, kiek neteisėtas siekimas pasipelnyti verčiant kitą žmogų „nusipirkti tylėjimą“ apie žinomus faktus[183]. Todėl galima teigti, kad kriminalizuojama yra ne žodžio laisvė, o neteisėtas turtinis reikalavimas[184]. Civiliniai santykiai galėtų būti tik tuo atveju, jeigu asmens reikalavimas yra teisiškai pagrįstas, pavyzdžiui, nukentėjusysis gali nepranešti teisėsaugos institucijai apie prieš jį įvykdytą nusikaltimą, o tiesiogiai reikalauti iš kaltininko žalos atlyginimo. Tokiu atveju tai formaliai atitinka šantažo požymį, tačiau CK numato asmens teisę tiek į turtinės žalos (CK 6.263 str. 2 d.), tiek į neturtinės žalos atlyginimą (CK 6.250 str. 2 d.)[185]. Kita vertus, jeigu ta teisė įgyvendinama priešingais teisei veiksmais iškyla baudžiamosios atsakomybės už savavaldžiavimą inkriminavimo klausimas. Su šia problema susidūrė LAT byloje, kurioje „*R. K., D. A. I., V. B. ir E. J. nuteisti už tai, kad 2007 m. lapkričio 4–6 d., <...> neturėdami teisėto pagrindo, prisidengdami tariamu E. J. iššaginimu, <...>, reikalavo perduoti 20 000 Lt*“[186]. Teismas pažymėjo, kad „*turtinių teisių ir pareigų atsiradimo pagrindai išdėstyti CK 1.136 straipsnyje*“[187]. *Vienas iš tokių pagrindų – žalos padarymas (CK 1.136 straipsnio 2 dalies 5 punktas), o žala gali būti tiek turtinė, tiek neturtinė*[188]. *„Nukentėjusiajam išdėstytas reikalavimas atsiskaityti su nuteistąja E. J. dėl jos iššaginimo reiškia, kad buvo siekiama gauti nuteistosios (tariamai) patirtos neturtinės žalos atlyginimą. Tai visiškai atitinka jau minėtą vieną iš CK numatytų teisių ir pareigų atsiradimo pagrindų – žalos, taip pat ir neturtinės, kuri atlyginama visais atvejais dėl nusikaltimo, padarymą. Vadinasi, <...> nukentėjusiajam pareikštas reikalavimas turėjo įstatyminį pagrindą, o tai reiškia, kad šiuo reikalavimu buvo įgyvendinama asmens teisė.*“[189] Galiausiai teismas kaltinamųjų veikas kvalifikavo kaip savavaldžiavimą, nes nukentėjusiojo atžvilgiu buvo panaudota neteisėta psichinė prievarta – grasinama panaudoti fizinį smurtą. Tokią veiką pripažinti turto prievartavimu būtų galima tik tuo atveju, jei būtų pareikštas tokio dydžio turtinis reikalavimas, kurio dėl jo akivaizdaus prieštaravimo

[182] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 129.
[183] *Ibid*., 128.
[184] Jolita Šukytė ir Renata Marcinauskaitė, *supra* note 9, p. 693.
[185] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 130.
[186] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145975&nr=1
[187] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145975&nr=1
[188] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145975&nr=1
[189] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145975&nr=1

sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijams neįmanoma pagrįsti nei tikra, nei tariama teise į neturtinės žalos atlyginimą[190].

1.2.3. Kitokia psichinė prievarta

LAT senato nutarime kitokia prievarta apibrėžiama kaip „kaltininko tyčiniais veiksmais sukurta situacija, kuri verčia nukentėjusįjį bijoti, kad neįvykdžius reikalavimo atsiras žalingos pasekmės jam, jo artimiesiems arba jų turtui“[191]. „*Pastarasis alternatyvusis požymis apima įvairius kitokio turinio grasinimus, kurie pasireiškia kaip tyčinis pavojingas poveikis kito asmens psichikai, bauginant, kad dėl grasinančiojo tolesnių veiksmų ar neveikimo atsiras tam tikros neigiamos pasekmės*[192]. Šio požymio įtraukimą į nusikaltimo sudėtį lėmė tai, kad grasinimas fiziniu smurtu, turto sunaikinimu, šantažas, nubrėžia labai konkrečias ribas, tuo tarpu praktikoje buvo susidurta su žymiai subtilesniais grasinimo būdais, kurių turto prievartavimo nusikaltimo sudėtis neapėmė[193].

Kitokia psichinė prievarta gali pasireikšti įvairiais grasinimais: išpirkos reikalavimas, leidžiant suprasti, kad nesumokėjus reikalaujamos sumos, pagrobtas turtas, dokumentas ar laiškas nebus grąžintas, grasinimas įvairiais nemalonumais, pavyzdžiui, atsisakyti liudyti teisme, neįvykdyti turtinės prievolės (jei nebus sumažinta jos apimtis), grasinimas, kad jei varžytinių dalyviai neperduos reikalaujamos pinigų sumos, kaltininkas, dalyvaudamas varžytinėse, tyčia dirbtinai sukels parduodamo turto kainą ir jie turto neįsigis ir pan[194].

Prieš pradedant konkrečių bylų analizę atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismų praktikoje vyrauja ydinga tendencija, veikas kvalifikuojant kaip turto prievartavimą padarytą panaudojant kitokią psichinę prievartą teismas įvardija tik kaip padarytas panaudojant psichinę prievartą. Neretai teismai savo nuosprendžiuose/nutartyse teigia, kad kaltinamieji nusikaltimus padarė panaudodami prieš nukentėjusįjį psichinę prievartą, nekonkretizuodami jos formos, nors tolimesnė argumentacija suteikia pagrindą manyti, kad teismas kalba apie kitokios psichinės prievartos požymį. Tokį teismų sprendimų netikslumą būtina koreguoti, nes psichinės prievartos terminas yra bendras, apimantis visas turto prievartavimo nusikaltimo sudėtyje išvardytas grasinimo formas (grasinimą fiziniu smurtu, turto sunaikinimu, šantažą, kitokią psichinę prievartą). Teismas privalo inkriminuoti tą konkretų požymį, kuris yra numatytas nusikaltimo sudėtyje. Taip pat netinkama yra tokia praktika, kuomet teismas išvardija faktines aplinkybes,

[190] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 130.
[191] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas,“ *Teismų praktika* 43 (1996).
[192] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-942/2016,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1173462&nr=1
[193] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 131.
[194] Oleg Fedosiuk, *supra* note 6, p. 364., Armanas Abramavičius et al., *supra* note 125, p. 324.

tačiau nesusieja jų su konkrečiu straipsnyje numatytu objektyviuoju nusikalstamos veikos požymiu ir apskritai neįvardija kokį konkretų požymį asmeniui inkriminuoja. BK 2 str. 4 d. teigiama, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. O tai reiškia, kad baudžiamosios atsakomybės pagrindą sudaro nusikaltimo sudėtis ir norint įrodyti, kad buvo padarytas nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas, reikia įrodyti, kad tiriamoje veikoje yra visi įrodinėtini inkriminuoto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėties požymiai[195]. Teismai savo sprendimuose turėtų įvardyti konkretų inkriminuojamą požymį ir šalia pateikti faktinias aplinkybes parodančias kokie kaltininko veiksmai lemė būtent to konkretaus požymio inkriminavimą.

Teismų praktikoje pastebimi trys šios problemos variantai, t. y. išvardijamos tik faktinės aplinkybės, kurios apibūdina nusikaltimo padarymo būdą arba išvardijamos faktinės aplinkybės ir teigiama, kad nuteistasis prievartavo turtą panaudodamas psichinę prievartą (bendro pobūdžio terminas, kuris BK 181 str. 1 d. neįtvirtintas), arba teigiama, kad buvo panaudota psichinė prievarta ir dar kuri nors jos forma. Pirmąjį variantą iliustruoja byla, kurioje *„M. L. nuteistas pagal BK 181 straipsnio 1 dalį už tai, kad jis <...> po to, kai su A. P. ir T. U. pagrobė nukentėjusiojo S. Č. automobilį „Audi 80“ <...> neturėdamas teisėto pagrindo, grasino nukentėjusiajam S. Č. negrąžinti jo pavogto automobilio, jeigu nebus sumokėta išpirka*“[196]. Teismo išvardytos faktinės aplinkybės leidžia preziumuoti, kad šioje byloje turėjo būti inkriminuojamas kitokios psichinės prievartos panaudojimo požymis. Kadangi toks požymis, kaip grasinimas negražinti automobilio, nėra numatytas nusikaltimo sudėtyje, todėl darytina išvada, kad tokia teismo argumentacija, o kartu ir veikos kvalifikavimas, nėra tinkamas ir prieštarauja baudžiamosios teisės principui, numatytam BK 2 str. 4 d. Antrąjį variantą iliustruoja byla, kurioje teismas konstatavo, kad „*visiškai pagrįstai apeliacinės instancijos teismas nuteistųjų išsakytus ketinimus (atskleisti nukentėjusiųjų gyvenamosios vietos adresą jų ieškantiems vaikinams, užuominas apie tai, kad trečio elgesio varianto negali būti) vertino kaip psichologinio pobūdžio prievartą (grasinimus)*“[197]. Šiuo atveju teismas neįvardijo kokią konkrečią psichinės prievartos formą atitinka nuteistųjų išsakyti grasinimai. Galiausiai trečiasis atvejis matomas byloje, kurioje „*A. A. nuteistas už tai, kad jis, Ž. M. ir D. M. Šiaulių tardymo izoliatoriaus <...> kameroje <...> atvirai vertė K. K. perduoti turtą (5000 Lt) jų naudai, panaudodami prieš nukentėjusįjį psichinę prievartą bei grasindami prieš jį panaudoti fizinį*

[195] Vytautas Piesliakas, “Baudžiamoji teisė,“ iš *Lietuvos teisės pagrindai: nusikalstamos veikos sudėtis ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė*, Juozas Šatas et al. (Vilnius: Justitia, 2004), 455, 464.
[196] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-363/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/78591?nr=1
[197] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-942/2016,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1173462?nr=1

smurtą – nurodydami nukentėjusiajam, kad, nesumokėjus 5000 Lt, jis bus sumuštas, seksualiai išprievartautas oraliniu būdu, išmestas iš 30 kameros į „gaidyną“, t. y. į kalinimo įstaigoje esančią žemiausią kalinių kastą, kur bus seksualiai žeminamas“[198]. Klaidinga argumentacija pasireiškia tuo, kad psichinė prievarta ir grasinimas fiziniu smurtu pateikiami kaip alternatyvūs požymiai. Tuo tarpu psichinės prievartos požymis apima grasinimą fiziniu smurtu.

Toliau konkrečiai nagrinėjant kitokios psichinės prievartos pasireiškimo formas teismų praktikoje, nepaisant to, kad ne visuose sprendimuose teismai konkrečiai įvardija šį požymį, paminėtinos 2006 – 2008 metų tendencijos. Šiame laikotarpyje pastebėtinas turto prievartavimo panaudojant kitokią psichinę prievartą inkriminavimas išpirkų prašymų už pagrobtus automobilius bylose. Vienoje iš tokių bylų „*teisėjų kolegija daro išvadą, kad byloje nustatytos aplinkybės nekelia abejonių, jog nukentėjusioji I. A. suprato, kad pinigus (1900 Eur) A. Ž. ji turi perduoti vykdydama neteisėtus jo reikalavimus, nes nesumokėjus reikalaujamos sumos, pagrobtas automobilis jai nebus grąžintas (kitokia psichinė prievarta)*“[199]. Kitoje byloje teismas argumentavo, kad „*psichologinės prievartos panaudojimas* (turėjo būti kitokios psichinės prievartos panaudojimas – *aut. pastaba*)*, pateikiant reikalavimą T. Y. perduoti pinigus už pagrobtą automobilį, buvo tai, kad D. R. atskleidė, jog automobilis pagrobtas pagal pirkėjo užsakymą ir nesutikimas mokėti išpirkos arba per ilgas derėjimasis lems jo neatgavimą*“[200]. „*R. D. nuteistas už tai, kad 2004 m. <...> neturėdamas teisėto pagrindo, atvirai, daug kartų iš nenustatytų vietų skambindamas telefonu R. R., panaudodamas psichinę prievartą, t. y. grasindamas neišpirkus automobilio šį parduoti kitiems asmenims, vertė, kad R. R. perduotų 9000 eurų (31 050 Lt) dydžio išpirką už R. R. individualios įmonės vilkiko sugrąžinimą*“[201]. Darytina išvada, kad tokiose situacijose kitokios psichinės prievartos požymis inkriminuotinas pagrįstai, nes nukentėjusiajam išsakyti grasinimai, negražinti turto, kelia baimės jausmą, kad turtas bus prarastas galutinai (sumažės nukentėjusiojo turtinis aktyvas).

Bauginimas neigiamomis pasekmėmis asmeniui, jo artimiesiems ar turtui gali pasireikšti įvairiais būdais, pavyzdžiui, „*grasinant K. U., jeigu ji neperduos reikalaujamų pinigų, privers ją užsiimti prostitucija tam, kad jis galėtų atgauti <...> jo organizuotai nusikalstamai veikai išleistus pinigus*“[202], „*nevienkartiniais įvairiais veiksmais – skambučiais, SMS žinute,*

[198] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/499244?nr=1
[199] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-256-677/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1080990?nr=1
[200] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-447/2008,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/91454?nr=1
[201] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-462/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/61442?nr=1
[202] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-577-788/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1163681?nr=1

atvykimais į nukentėjusiojo namus“[203], *„pasinaudoję jo, kaip nepilnamečio asmens, pažeidžiamumu – įtikinę jaustis skolingu už jam perduotas platinti (parduoti) narkotines medžiagas*“[204], *skambučiai, vaikščiojimas į namus bei ankstesnis sumušimas*[205], *buvo sukurta situacija, kuri nukentėjusiajam kėlė nerimą, vertė jį bijoti, kad nedavus pinigų atsiras žalingos pasekmės – jis buto nenusipirks arba už jį permokės, nes kaltinamasis dalyvaudamas varžytinėse sukels buto kainą* [206], *grasinant sužlugdyti verslą*[207] ir kt. Pažymėtina, kad paminėti pavyzdžiai ne visose nutartyse buvo įvardyti kaip kitokia psichinė prievarta. Veiksmus priskirti būtent šiam požymiui leido faktinės aplinkybės ir teismų argumentacija (nepaisant to, kad veiksmai buvo įvardijami tiesiog kaip psichinės prievartos panaudojimas).

Manytina, kad kitokios psichinės prievartos požymis galėtų būti taikomas ir tais atvejais, kai grasinimas yra per nelyg abstraktus ir nėra realios galimybės konkretizuoti jo turinio, t. y. pasakyti, kuo buvo grasinama[208]. 2009 m. LAT byloje kaip psichinę prievartą teismas įvardijo *grasinimą fiziniu smurtu, grasinimą išvežti į mišką ir užmaskuotą grasinimą su juo nesipykti*[209]. Tinkamesnė argumentacija būtų teigiant, kad asmuo prievartavo turtą grasindamas panaudoti fizinį smurtą ir panaudodamas kitokią psichinę prievartą, kuri pasireiškė abstraktaus pobūdžio grasinimais išvežti į mišką ir nesipykti su nuteistuoju. Kita vertus, jeigu iš kitų faktinių aplinkybių galima nustatyti kas yra daroma su merginomis miške, pavyzdžiui, mušamos, prievartaujamos, tai galėtų būti traktuojama kaip užmaskuotas grasinimas fiziniu smurtu. Be abejo vertinant tokius mažesnio agresyvumo grasinimus kaip, pavyzdžiui, nesipykti su grasinančiuoju, būtina taikyti jų realumo kriterijų – ar iš tikrųjų grasinantysis siekė sukelti grasinamajam baimę, kuri priverstų jį įvykdyti reikalavimą[210].

Apibendrinant galima teigti, jog teismų praktikos analizė leido atskleisti veikų kvalifikavimo ir argumentacijos netinkamumą teismams taikant turto prievartavimo normą. Grasinimo realumo nustatymas ir nusikaltimų kvalifikavimo grindimas remiantis nukentėjusiojo suvokimu prieštarauja subjektyvaus pakaltinamumo principui, kuris yra pagrindas baudžiamąjai atsakomybei kilti (BK 2 str. 3 d.). Teismų praktikos nenuoseklumas, prieštaringumas ir

---

[203] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/202806?nr=1

[204] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/174332?nr=1

[205] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67/2007,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/75930?nr=1

[206] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271/2007,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/77215?nr=1

[207] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2006,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/58667?nr=1

[208] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 137.

[209] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-366/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=136586&nr=1

[210] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 137.

kvalifikavimo taisyklių pažeidimas pastebėtinas neteisėtus veiksmus įvardijant kaip atvirus ar užmaskuotus, todėl remiantis išdėstytais argumentais siūlytina pašalinti šiuos du požymius iš turto prievartavimo nusikaltimo sudėties. Tuo tarpu kalbant apie psichinės prievartos formas ryškiausia problematika pastebima inkriminuojant turto prievartavimą, padarytą panaudojant kitokią psichinę prievartą. Kritikuotina ir taisytina teismų argumentacija tose bylose, kuriose šis požymis yra įvardijamas tiesiog kaip psichinės prievartos panaudojimas, nes šis terminas yra bendras ir apima visas straipsnyje išvardytas psichinės prievartos formas. Tokia praktika yra ydinga, nes pažeidžiama BK 2 str. 4 d. įtvirtinta baudžiamosios atsakomybės kilimo taisyklė.

2. BAUDŽIAMOJO KODEKSO BENDROSIOS DALIES NORMŲ TAIKYMAS TURTO PRIEVARTAVIMO KVALIFIKAVIME

Šiame skyriuje analizuojami bendrininkavimo instituto probleminiai klausimai taikant turto prievartavimo normą: turto prievartavimas kito asmens naudai, tarpininkavimas sumokant išpirką. Vertinamas bendrininkavimo ir prisidėjimo prie turto prievartavimo atribojimas veikos baigtumo momento atžvilgiu (baigtumas faktine ir juridine prasme), pateikiami veikų kvalifikavimo variantai. Analizuojama teismų praktika tęstinių ir pakartotinių turto prievartavimų kvalifikavime. Išgryninami atitinkamos kvalifikacijos pagrindai ir atkreipiamas dėmesys į teismų priimamų sprendimų trūkumus bei pasiūlomi tobulinimo variantai.

2.1. Bendrininkavimo instituto problematika taikant turto prievartavimo normą

„Baudžiamosios teisės teorijoje ir BK nuostatose numatoma, kad kelių asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką gali būti vertinamas dvejopai: kaip bendrininkavimas darant nusikalstamą veiką ir kaip prisidėjimas prie nusikalstamos veikos. Bendrininkavimas ir prisidėjimas yra skirtingi baudžiamosios teisės institutai. Jie turi nemažai bendrų bruožų, bet kartu ir skirtingą turinį ir sukelia skirtingus baudžiamuosius teisinius padarinius.“[211]

Pradedant nagrinėti turto prievartavimo nusikaltimą, padarytą kelių iš anksto susitarusių asmenų, pirmiausia, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kaltininkas gali versti nukentėjusįjį suteikti turtinę naudą ne sau, o kitam asmeniui[212]. Esant bendrai tyčiai, šis trečiasis asmuo taip pat atsako už turto prievartavimą kaip bendrininkas, tačiau nesant bendrininkavimo, turtinės naudos gavėjas neturi būti kaltinamas turto prievartavimu[213]. Pavyzdžiui, vienoje byloje baudžiamojon atsakomybėn buvo patrauktas tik reikalavimą pateikęs asmuo. „*P. R. tyčiniais veiksmais sukurdamas situaciją, verčiančią nukentėjusįjį manyti, jog neįvykdžius reikalavimų atsiras žalingos pasekmės N. R. sveikatai ir turtui, atvirai kito asmens – A. R. – naudai vertė N. R. perduoti turtą – sumokėti 15 000 Lt*“[214]. Nors kaltinamasis reikalavo turto trečiojo asmens (A. R.) naudai, tačiau baudžiamojon atsakomybėn asmuo, kurio naudai pareikšta turtinė pretenzija, netraukiamas, nes jis apie tokius kaltininko veiksmus nežinojo, t. y. nebuvo bendrininkavimo požymių (veiksmų bendrumo, susitarimo, vieningos tyčios).

Teismų praktikoje neretai pasitaiko tokių atvejų, kai turtas prievartaujamas kito asmens atžvilgiu, tačiau teigiama, kad nukentėjusįjį ir asmenį, kurio turtinį interesą buvo siekiama

---

[211] Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai* (Vilnius: Justitia, 2008), 87.
[212] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 96.
[213] *Ibid*.
[214] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=202806&nr=1

patenkinti, sieja civiliniai santykiai. Tokiu pagrindu yra siekiama sušvelninti savo baudžiamąją teisinę padėtį teigiant, jog pavojinga veika atitinka savavaldžiavimo nusikaltimą, o ne turto prievartavimą. To pasekoje teismui kyla pareiga nustatyti ar asmenis tikrai sieja civiliniai santykiai ir jeigu taip, tai kokia šių santykių piniginė vertė. Svarbu išsiaiškinti ar pateiktas reikalavimas, jo dydis buvo ekvivalentiškas civilinių teisinių santykių pagrindu susiklosčiusiai sandorio vertei. „*Nelygiavertis prievolei prievartinis reikalavimas perduoti turtą kvalifikuojamas kaip turto prievartavimas, nes tokiu atveju reikalaujama perduoti svetimą turtą*“[215]. Pavyzdžiui, „*N. K. nuteistas už tai, kad 2001 m. gruodžio 14 d. <...> kartu su A. Č. , T. J. <...> prievarta įsodino nukentėjusįjį A. S. į automobilį <...> ir važiuodami šiuo automobiliu, <...> grasindami daiktu, panašiu į pistoletą, peršauti nukentėjusiajam koją <...> atvirai reikalavo perduoti jiems 1000 JAV dolerių už tai, kad nukentėjusysis A. S. paėmė T. J. pasą*“[216]. „*Nors nukentėjusysis A. S. pripažino, kad jis buvo paėmęs T. J. pasą, nes šis jam buvo skolingas 80 Lt už parduotą mobiliojo ryšio telefoną, ir kad T. J. su draugais iki nusikaltimo padarymo reikalavo atiduoti jo pasą, tačiau byloje neabejotinai nustatyta, kad iš nukentėjusiojo A. S. bendrininkai <...> reikalavo 1000 JAV dolerių, vėliau šią sumą sumažino iki 300 JAV dolerių (200 JAV dolerių – už pasą, o 800 JAV dolerių – už tai, kad T. J. negalėjo išvažiuoti į Vokietiją). Todėl, nors bendrininkų reikalavimas ir buvo grindžiamas žalos atlyginimu, atsiradusiu dėl A. S. neteisėto T. J. paso paėmimo, tačiau ši žala buvo aiškiai mažesnė už reikalaujamą atlyginti.*“[217] Todėl asmenys buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn už turto prievartavimą, nes turtinė pretenzija, tokio dydžio kokia ji buvo pareikšta, neturėjo teisinio pagrindo, turtas kaltininkams buvo svetimas.

Tais atvejais, kai asmenys, vykdantys kito asmens teisę, be teisės turėtojo žinios pareiškia turtinį reikalavimą, aiškiai didesnį už teisės apimtį (pareiškia didesnes turtines pretenzijas nei prašė teisės turėtojas), jie atsako už turto prievartavimą, o teisės turėtojas – už savavaldžiavimą[218]. Šioje vietoje kyla klausimas, kodėl asmenų, suvokiančių, kad reiškia didesnį turtinį reikalavimą, nei turi teisę, veiksmai nekvalifikuojami iš sutapties, t. y. kaip turto prievartavimo ir savavaldžiavimo idealioji sutaptis. Savavaldžiavimas turėtų būti inkriminuojamas už tą reikalavimo dalį, kuri yra paremta teisėtu pagrindu, o turto prievartavimas

[215] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=803950&nr=1

[216] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-259/2004,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=40688&nr=1

[217] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-259/2004,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=40688&nr=1

[218] Oleg Fedosiuk, “Nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams kvalifikavimas. Turto prievartavimo kvalifikavimas,“ žiūrėta 2016 04 06, https://vma.mruni.eu/course/view.php?id=7793

už viršijusią sumą. Pagal dabartinį kvalifikavimą asmenys yra nubaudžiami tik už neteisėtą reikalavimą, tuo tarpu teisėtu pagrindu, tik neteisėtomis prievartos priemonėmis išreikšta turtinė pretenzija, lieka teisiškai neįvertinta. Tuo pačiu metu, asmuo, kurio prašymu buvo tenkinami turtiniai interesai, yra baudžiamas už šiuos veiksmus.

Kadangi BK 181 str. ir 294 str. tarpusavyje nekonkuruoja, nes turto prievartavimas galimas tik neturint teisėto pagrindo, o savavaldžiavimas tik turint teisėtą pagrindą ar bent jau pagrįstai manant, kad jį turi, todėl darytina išvada, kad šios dvi veikos esant tam tikrai situacijai turi būti kvalifikuojamos iš sutapties. Idealioji sutaptis yra tada, kai viena veika pažeidžiami keli skirtingi BK specialiosios dalies straipsniai[219] (pagal Andrių Nevėrą ideali sutaptis yra tokia „situacija, kada asmuo vienu poelgiu padaro dvi ar daugiau nusikalstamų veikų, numatytų skirtinguose baudžiamojo kodekso straipsniuose“[220]). Minėtoje situacijoje asmenys vienu reikalavimu – vienu poelgiu – padaro dvi nusikalstamas veikas numatytas skirtinguose baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsniuose.

Be to „bendrininkavimas yra bendra, jungtinė kelių asmenų nusikalstama veikla, todėl konstatavus bendrininkavimą visi bendrininkai neatsižvelgus į konkretų indėlį atsako pagal tą patį baudžiamąjį įstatymą už visas veikas ir visus padarinius, kuriuos jie padarė ir kuriuos apėmė jų tyčia“[221]. Kadangi savavaldžiavęs asmuo yra bendrininkas su tais, kurie pareiškė didesnį reikalavimą jam nežinant, tai visų jų veikos turi būti kvalifikuojamos kaip savavaldžiavimas, nes šiuos veiksmus apėmė išankstinis susitarimas, vieninga tyčia ir veiksmų bendrumas. Tuo tarpu turto prievartavimas laikomas vykdytojo ekscesu ir šis nusikaltimas inkriminuojamas tik tam asmeniui, kurio tyčia apėmė šiuos veiksmus.

Teismų praktikoje buvo bandymas 181 str. ir 294 str. numatytas veikas kvalifikuoti kaip idealią sutaptį. Būtent taip veikas kvalifikavo Lietuvos apeliacinis teismas byloje, kurioje nuteistasis iš nukentėjusiosios reikalavo jo vardu perrašyti 100 procentų UAB akcijų, nes prieš tai nuteistasis buvo investavęs į šią firmą tam tikrą pinigų sumą. Problema iškilo tame, kad akcijų vertė buvo didesnė nei nuteistojo investuota suma. „*Tais atvejais, kai kaltininkas iš nukentėjusiojo reikalauja perleisti jam atitinkamą turtą ar turtinę teisę dėl ankstesnių jų tarpusavio teisinių santykių, t. y. tais atvejais, kai kaltininkas neteisėtais būdais realizuoja savo ginčijamą tikrą ar tariamą turtinę teisę, tačiau reikalauja didesnės, nei jam gali priklausyti, vertės turto ar turtinės teisės, t. y. kai kaltininko reikalavimas yra nelygiavertis nukentėjusiojo turtinei prievolei, jo veiksmai vertintini kaip dviejų nusikalstamų veikų – turto prievartavimo ir savavaldžiavimo idealioji sutaptis. Tokiu atveju savavaldžiavimo dalykas yra ta reikalaujamo*

[219] Vytautas Piesliakas, *supra* note 211, p. 129.
[220] Andrius Nevėra, “Nusikalstamų veikų idealios bei realios sutapties atribojimo ir bausmių skyrimo problemos,” *Jurisprudencija* 7, 85 (2006): 26.
[221] Vytautas Piesliakas, *op. cit.*, p. 87.

perduoti turto ar turtinės teisės dalis, kurią apima ankstesni kaltininko ir nukentėjusiojo turtiniai santykiai, o ta reikalaujamo perduoti turto ar turtinės teisės dalis, kuri aiškiai viršija prievolės apimtį, apibrėžtą įstatymų ar sutartinių įsipareigojimų, yra turto prievartavimo nusikalstamos veikos sudėties dalykas.“[222] Tuo tarpu LAT nepaneigė šios taisyklės, tačiau atkreipė dėmesį, kad asmuo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn nesant jo veiksmuose tyčios. *Tam, kad būtų pagrindas S. B. veiksmus, išreikalaujant UAB <...> akcijas, kvalifikuoti <...> kaip turto prievartavimo ir savavaldžiavimo idealiąją sutaptį, buvo būtina nustatyti, jog kaltininkas suvokė, kad reikalauja perduoti turtą (akcijas), kurių vertė aiškiai viršija jo investicijas į bendrą verslą, t. y., kad akcijų vertė yra žymiai didesnė už sumą pinigų, kurią jis sumokėjo tas akcijas perkant. Nežinodamas reikalaujamų akcijų rinkos vertės, aptariamos aplinkybės S. B. suvokti negalėjo. Nenustačius vieno iš nusikaltimo sudėties požymių (subjektyviosios pusės – tyčios) S. B. nusikalstama veika negalėjo būti kvalifikuota pagal BK 181 straipsnio 3 dalį.*“[223]

Kvalifikavimą iš sutapties numatė ir LAT teisėjų senatas 1996 m. nutarime, kuriame teigiama, kad kai reikalavimas yra nelygiavertis prievolei, spręstina, ar veikoje nėra turto prievartavimo nusikaltimo sudėties[224]. „Tuomet turto prievartavimo dalykas yra ta reikalaujamo perduoti turto dalis kuri aiškiai viršija prievolės apimtį, apibrėžtą įstatymu ar sutarties nurodymu“[225]. Darbo autorės aukščiau pateiktas pavyzdys (LAT byla Nr. 2K-259/2004[226]) puikiai atitinka minėtas teismų suformuluotas taisykles, t. y. tiek apeliacinio teismo dėl veikos kvalifikavimo iš sutapties, tiek LAT dėl tyčios buvimo. Toje byloje asmenys suvokė, kad reikalauja didesnio turto nei turi teisėtą pagrindą.

Dar viena byla, kurioje būtų galima pritaikyti pasiūlytą veikų kvalifikavimo variantą, LAT nagrinėjo 2016 m. Šioje byloje įžvelgtinas trūkumas ne tik tas, kad veikos kvalifikuotos ne iš sutapties (kaip siūlo darbo autorė), bet manytina, kad pats veikų vertinimas prieštarauja teismų praktikos tendencijoms. *I. S., A. U. ir G. V., iš anksto susitarę ir veikdami kartu, atvyko į butą, kuriame pagal išankstinį susitarimą nukentėjusysis T. Š. laukė I. S., tačiau, nukentėjusiajam atrakinus duris, į butą įsibrovė ir G. V. bei A. U.. G. V. sugriebus T. Š. už rūbų, jėga įstūmus jį į kambarį ir kartu su A. U. reikalaujant iš jo pinigų, grasinant, kad jeigu jis kreipsis į policiją, jie*

[222] Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriau 2010 m. vasario 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-3/2010,” prieiga per internetą: http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d0cf5270-8fff-42e0-8d3a-814a0bb89d38

[223] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-392/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=172861&nr=1

[224] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas,“ *Teismų praktika* 43 (1996).

[225] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas,“ *Teismų praktika* 43 (1996).

[226] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-259/2004,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=40688&nr=1

jį „nuveš ir pakas“, I. S. pildė atsineštus du vekselius. <...> I. S., užpildžiusi du 10 000 Lt (2896,20 Eur) sumos vekselius, nors T. Š. jai buvo skolingas 3000 Lt (868,86 Eur), nurodė nukentėjusiajam pasirašyti vekseliuose ir juose nurodytą reikalavimą įvykdyti per savaitę.“[227] Šioje situacijoje, vadovaujantis vyraujančia praktika, teismas turėjo inkriminuoti ne savavaldžiavimą, bet turto prievartavimą, nes reikalaujama suma viršijo sumą, kurią nukentėjusysis buvo skolingas (šis faktas buvo pabrėžtas ir apeliacinėje instancijoje[228], tačiau kvalifikavimas išliko toks pat). Remiantis darbo autorės pasiūlymu, tikslingiausia būtų šias veikas kvalifikuoti kaip 181 str. ir 294 str. idealią sutaptį.

Kitoje byloje pats LAT pažymėjo, jog veika turėtų būti kvalifikuojama iš sutapties (skirtumas tik tas, kad šioje situacijoje sutaptis realioji), tačiau teismas savo nuožiūra, nesant prokuroro reikalavimo negali pasunkinti kaltininko teisinės padėties. *A. G. nuteistas už tai, kad nesilaikydamas įstatymų nustatytos tvarkos, panaudodamas psichinę prievartą, pareikalavo iš I. ir A. S. sumokėti po 10 000 Lt (iš viso 20 000 Lt) už tai, kad 2011 m. gegužės 28 d. jie sumušė V. ir V. S*[229]*. „Nukentėjusiųjų motinai J. S. geranoriškai sumokėjus V. ir V. S. po 250 Lt, šie pareiškė, kad niekam pretenzijų neturi <...>, tačiau A. G. <...> tęsė savo nusikalstamus veiksmus – 2011 m. birželio 13 d., apie 17-18 val., atvyko į butą <...> iš kurio išėjusiam I. S. pareiškė, kad jis ir jo brolis A. S. privalo sumokėti 5000 Lt“*[230]. Šioje byloje veiksmai, kuomet antrą kartą buvo pareikštas reikalavimas, turėjo būti įvertinti kaip turto prievartavimas, nes teisinio pagrindo, netgi tariamos teisės, kaltininko veiksmuose nebuvo ir jis tai suprato.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad toks kvalifikavimas neapsunkina kaltinamųjų padėties, nes pagal BK 63 str. 5 d. 1 p. esant idealiai sutapčiai teismai taiko bausmių apėmimą. Kadangi sankcija už savavaldžiavimą yra mažesnė nei už turto prievartavimą, todėl taikant bausmių apėmimą rezultatas gausis toks pat, kaip ir veiką kvalifikuojant tik pagal turto prievartavimo normą. Remiantis tuo kas išdėstyta, manytina, kad nepriklausomai nuo to, jog autorės pateiktas veikų kvalifikavimo variantas nekeičia kaltinamųjų baudžiamosios teisinės padėties, būtent toks nusikalstamų veikų baudžiamasis teisinis vertinimas būtų tikslesnis.

Toliau svarbu aptarti tarpininkavimą išpirkų mokėjimo bylose, jo santykį su bedrininkavimo institutu. Teismų praktikoje tarpininkavimas dažniausiai pasireiškia išpirkų už automobilių grąžinimą bylose. Šiose situacijose yra būtina išsiaiškinti koks yra tarpininko

---

[227] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-70-976/2016,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1173463&nr=1

[228] Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-373-177/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1055799&nr=1

[229] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/800566?nr=1

[230] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/800566?nr=1

vaidmuo, t. y. ar nukentėjusysis pats susirado tarpininką ir šis tai daro savanoriškai, negaudamas jokios turtinės naudos ar asmuo atliekantis tarpininko vaidmenį bendrininkauja su automobilį turinčiais ir reikalavimą pareiškusiais asmenimis arba tarpininkas ne bendrininkauja su turto prievartautojais, tačiau galiausiai gauna iš jų atlygį už pagalbą.

Vienoje LAT byloje *D. R. nuteistas už tai, kad nuo 2006 m. spalio 5 d. <...> padėjo nenustatytam asmeniui, vardu „R.“, prievartauti turtą, t. y. žinodamas, kad 2006 m. spalio 4 d., <...> buvo pagrobtas Kazachstano Respublikos pilietei T. Y. priklausantis automobilis, <...> iš V. A. telefoninių pokalbių ir susitikimų metu gaudamas informaciją, kurią pats V. A. gaudavo iš asmens, vardu „R.“, kad už pagrobto automobilio sugrąžinimą reikalaujama 1700 eurų (5870 Lt), leidžiant suprasti, jog neperdavus reikalaujamos pinigų sumos, pagrobto automobilio nukentėjusioji neatgaus, perdavė šiuos nurodymus nukentėjusiajai T. Y.“*[231]. Nepaisant to, kad šioje situacijoje nukentėjusioji pati susirado tarpininką, šis buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už turto prievartavimą, nes bendrininkavo su automobilį pagrobusiais asmenimis. Bendros tyčios buvimą teismas argumentavo per labai aktyvų nuteistojo veikimą: *„su nukentėjusiąja dėl išpirkos bendravo ne tik telefonu, bet ir keletą kartų su ja asmeniškai susitikinėjo, pats pas ją atvykdavo, nuolat perdavinėjo jai iš nuteistojo V. A. gaunamą informaciją apie išpirkos sąlygas ir nukentėjusiosios keliamas sąlygas turto prievartautojams; 2) bendraudamas su nukentėjusiąja prisistatė ne savo, o „V.“ vardu; 3) D. R. žinojo, kaip atrodė pagrobtasis automobilis, jo gedimus, apie tai, kad reikės jį tempti; 4) D. R. nuolat domėjosi, ar nukentėjusioji turinti reikiamą pinigų sumą išpirkai; 5) įkalbinėjo nukentėjusiąją atsiimti pareiškimą iš policijos“*[232]. *„Turto prievartavimo nusikaltimo sudėtis yra, kai asmuo, veikdamas kito asmens interesais kaip bendrininkas, tik perduoda nukentėjusiajam kito asmens reikalavimą, grasinimą, ar priima iš nukentėjusiojo ir perduoda turtą* (turto paėmimas ir perdavimas, kaip savarankiškas veiksmas, neatitinka nė vieno turto prievartavimo sudėties požymio, todėl remiantis vien tik šiuo teismo išskirtu požymiu negalima daryti išvados, kad yra bendrininkavimas, t. y. būtina nustatyti asmenų susitarimą, veiksmų bendrumą, vieningą tyčią. Esant techniniam tarpininkavimui asmuo taip pat paima turtą ir perduoda jį prievartautojams, tačiau baudžiamojon atsakomybėn jis nėra traukiamas, nes nėra bendrininkavimo požymių – *aut. pastaba*). *Šiuo konkrečiu atveju, nuteistasis D. R. atliko visus veiksmus, kurie kvalifikuotini, kaip bendrininkavimas prievartaujant turtą, t. y. nukentėjusiajai T. Y. perdavė kito asmens reikalavimą dėl reikalaujamos išpirkos sumos už pagrobto automobilio sugrąžinimą bei tai, ką*

[231] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-447/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=91454&nr=1

[232] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-447/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=91454&nr=1

nukentėjusioji suprato, kaip grasinimą, kad automobilis pagrobtas pagal pirkėjo užsakymą ir nesutikimas mokėti išpirką nulems jo neatgavimą.“[233] Nuteistojo D. R. veiksmai liudija ne apie savanorišką nemokamą pagalbą nukentėjusiajai, o apie siekį neturint teisėto pagrindo savo ar kito asmens („R“) naudai gauti turtinės naudos. Taigi, teismo vertinimu, D. R. šioje byloje atliko padėjėjo vaidmenį prievartaujant T. Y. turtą.

Kitoje byloje asmenys taip pat buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn už turto prievartavimą, nes apsimesdami tarpininkais išreikalavo iš nukentėjusiosios 5000 Lt išpirką ir dar papildomai „*nukentėjusioji L. N. bendrininkų grupės nariams N. R. ir A. V. už tarpininkavimą išsiperkant pagrobtą automobilį sumokėjo po 100 Lt*“[234]. Kyla klausimas kaip turėtų būti vertinamas pinigų gavimas už tarpininkavimą, kai tie pinigai įgyti iš nukentėjusiosios – jie nėra išpirkos dalis. Tais atvejais, kai asmuo, neturėdamas pagrobto turto nei pats, nei kartu su kitais, turto savininko prašymu ieško asmenų galinčių grąžinti turtą, susitaria dėl išpirkos, sužino kaip galima atgauti turtą, tuomet tokiame tarpininkavime nėra tyčios prievartauti turtą (nėra bendrininkavimo), tačiau jei tarpininkas vėliau gauna tam tikrą išpirkos dalį, teismai kartais inkriminuoja tarpininkui nusikalstamu būdu gauto turto įgijimą arba realizavimą (BK 189 str.)[235]. Manytina, kad šioje situacijoje nuteistieji įvykdė dar ir sukčiavimą. Apgaulės būdu įtikino nukentėjusiąją, kad dėl jų tarpininkavimo ji atgaus savo automobilį, todėl nukentėjusioji savo noru, manydama, jog asmenys už tarpininkavimą turi teisę gauti atlygį, jiems sumokėjo jų prašomą piniginę sumą. Šią sumą ji sumokėjo ne paveikta grasinimų, o apgauta už tariamai suteiktą paslaugą atgaunant prarastą turtą. Apgaulė šiuo atveju buvo turto užvaldymo priemonė. Tuo tarpu atvejai, kai tarpininkas turto savininko prašymu veikia nesavanaudiškai, neturėtų būti traktuojami kaip nusikaltimas, nes jo veikoje nėra būtino tyčinės kaltės elemento – veikos pavojingumo visuomenei suvokimo[236]. Vienoje iš naujausių savo bylų Lietuvos apeliacinis teismas yra išaiškinęs, kad „*tarpininko, į kurį kreipėsi pats nukentėjusysis, veikos pripažinimas turto prievartavimu turi remtis išvada apie jo bendradarbiavimą su pagrobtu turtu ar dokumentu disponuojančiais asmenimis*“[237]. *„Tais atvejais, kai toks bendradarbiavimas nenustatytas, o tarpininkas veikia nukentėjusiojo prašymu ir atlieka tik techninę išpirkos ir informacijos gavimo*

[233] “Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268-493/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=120822&nr=1

[234] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-202/2008,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=86568&nr=1

[235] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 102.

[236] *Ibid.*, p. 102.

[237] “Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-724-361/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=875322&nr=2

– *perdavimo funkciją, turto prievartavimo požymių nėra*“[238] (atkreiptinas dėmesys į teismo panaudotą sąvoką – bendradarbiavimas – toks terminas BK neįtvirtintas, tuo labiau nėra aišku kaip toks veiksmas turėtų pasireikšti ir kokiu juridiniu pagrindu asmeniui būtų inkriminuojamas turto prievartavimas. Manytina, kad teismai turėtų vartoti tikslius BK įtvirtintus ar teisės doktrinoje pripažintus teisinius terminus, o kalbant apie šią situaciją, turėjo būti pavartotas terminas – bendrininkavimas – *aut. pastaba*).

Toliau nagrinėjant kelių asmenų padarytų nusikaltimų kvalifikavimo ypatumus, būtina prisidėjimo prie nusikaltimo instituto analizė. „Nustačius, kad prie nusikaltimo prisidėjo keli asmenys, tačiau nenustačius bendrininkavimo požymių ar bent vieno iš jų, galima kelti asmens prisidėjimo prie nusikalstamos veikos ir atsakomybės už jį klausimą“[239]. Prisidėjimas gali būti nesąmoningas ar be kaltės ir suvoktas, sąmoningas tyčinis padėjimas vykdytojui daryti nusikaltimą, tačiau nesusitarus prieš darant nusikalstamą veiką[240]. Situacijoje, kurioje asmuo suvokia savo veiksmų esmę, svarbu nustatyti, kuriuo metu tarp asmenų įvyko susitarimas ir laiką, nuo kada nusikaltimas laikomas baigtu. „Turto prievartavimo sudėtis – formali, t. y. teisinė šio nusikaltimo konstrukcija nereikalauja pavojingų visuomenei pasekmių atsiradimo“[241]. Nagrinėjamo nusikaltimo baigtumo momentas siejamas su neteisėto turtinio reikalavimo, paremto psichine prievarta, pateikimo momentu, t. y. supažindinimu su turiniu, kai nukentėjusysis sužino, kad iš jo reikalaujama turtinės naudos ir grasinama[242] (*„Turto prievartavimo sudėtis yra formali, todėl šio nusikaltimo baigtumo momentu laikytinas neteisėto prievartinio turtinio reikalavimo pateikimo momentas. Detalizuojant šią nuostatą, turto prievartavimo baigtumas sietinas su momentu, kai nukentėjusysis <...> buvo supažindintas su neteisėto turtinio reikalavimo ir grasinimo turiniu.“*[243]). „*Faktinis nukentėjusiojo pinigų perdavimas kaltininkui ar kitoks turtinės pretenzijos patenkinimas atskirai nuo turto prievartavimo, nekvalifikuojamas*“[244]. Kai nusikalstama veika laikoma pasibaigusia, bendrininkavimas jau nėra galimas, įmanomas tik prisidėjimas prie nusikaltimo. Tokiu atveju prisidėjęs asmuo baudžiamojon atsakomybėn traukiamas tik už savo padarytą veiką[245]. BK numato ribotą atsakomybę už sąmoningą prisidėjimą: BK 237 str., 238 str. (abu straipsniai

[238] “Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-724-361/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=875322&nr=2
[239] Vytautas Piesliakas, *supra* note 211, p. 119.
[240] *Ibid.*, p. 119-120.
[241] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 146.
[242] *Ibid*.
[243] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=803950&nr=1
[244] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-677/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=994560&nr=1
[245] Vytautas Piesliakas, *supra* note 195, p. 492.

apriboti sąlyga, kad už šiuos veiksmus neatsako asmens artimieji giminaičiai ir šeimos nariai; 238 str. 1 d. numatytas dar ir nusikalstamos veikos sunkumo laipsnio ribojimas), 189 str[246].

Problemų atribojant bendrininkavimą nuo prisidėjimo iškilo tuomet, kai teismų praktikoje atsirado byla, kurioje du asmenys prievartavo turtą, tačiau pinigus paimti pasiuntė kitą pažįstamą asmenį, kuris nedalyvavo pradiniuose veiksmuose, tačiau jam buvo paaiškinta, kad jis eina paimti prievartavimo būdu gautus pinigus[247]. Iškilo klausimas, kokį vaidmenį šioje situacijoje atliko asmuo, kuris tik paėmė pinigus. Ar jį pripažinti bendrininku ir traukti atsakomybėn už turto prievartavimą, ar laikyti prisidėjusiu prie jau baigto nusikaltimo ir tokiu atveju kokią veiką jam inkriminuoti? Esminis dalykas šiuo atveju yra nusikalstamos veikos baigtumo momentas, nes bendrininkavimas įmanomas tik veikai dar nepasibaigus (prieš darant nusikaltimą ir veikos darymo metu). Kadangi BK numatytų nusikaltimų sudėtys yra dviejų formų – materialios ir formalios – tai veikų baigtumo momentai skiriasi. Materialiose sudėtyse nusikaltimai laikomi baigtais nuo padarinių kilimo momento, tuo tarpu formaliose – nuo veiksmų atlikimo. Doktrinoje yra išreikšta nuomonė, kad veikos baigtumo momentas gali būti nagrinėjamas dviem prasmėmis – juridine ir faktine[248]. Prof. dr. O. Fedosiuk siūlo laikytis nuostatos, kad bendrininkavimu gali būti pripažįstamas įsitraukimas į nusikaltimą tiek iki jo juridinės, tiek ir iki faktinės pabaigos[249]. Todėl esant formaliai nusikaltimo sudėčiai pagal tokią logiką, bendrininkavimas turto prievartavime būtų galimas iki tol, kol neatsirado padariniai – iki turtinės naudos gavimo. Tuo tarpu pati turto prievartavimo sudėtis padarinių nereikalauja ir pavojingu laikomas jau pats prievartinis reikalavimas. Manytina, toks pasiūlymas suponuoja mintį nekreipti dėmesio į normos struktūrą. Jeigu pripažįstame faktinį baigtumo momentą, tai tokiu atveju turime keisti nusikaltimo sudėtį iš formalios į materialią, o tai kas dabar yra laikoma baigtu turto prievartavimu liktų pasikėsinimo stadijoje.

Negalime taikyti dvigubų standartų ir vienoje situacijoje teigti, kad nusikaltimas laikomas baigtu pagal juridinį pagrindą, o kitoje – pagal faktinį. Manytina, kad toks pasiūlymas yra skirtas tik tam tikrai konkrečiai situacijai, t. y. kokiu nors pagrindu asmeniui inkriminuoti bendrininkavimą prievartaujant turtą, tačiau toks teisės normos taikymo aiškinimas nėra priimtinas. Plečiamasis aiškinimas paprastai turėtų būti pasitelkiamas tais atvejais, kai reikia siaurinti atsakomybę ar kitaip palengvinti kaltininko padėtį, tačiau juo neturėtų būti išplečiamos baudžiamosios atsakomybės ribos ar kitaip apsunkinama kaltininko padėtis[250]. Tuo tarpu turto prievartavimo laikymas baigtu nusikaltimu remiantis faktiniu baigtumo momentu būtent ir

[246] Vytautas Piesliakas, *supra* note 211, p. 121., Vytautas Piesliakas, *supra* note 195, p. 492-493.
[247] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 181.
[248] *Ibid.*, p. 182.
[249] *Ibid.*
[250] Pranas Švedas, "Prieštaringi Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio interpretavimo aspektai," *Teisė* 73 (2009): 144.

sunkina asmens baudžiamąją atsakomybę. Pirmiausiai, tai nesant juridinio pagrindo jam yra inkriminuojamas bendrininkavimas, antra, turto prievartavimo nusikaltimo sankcija yra didesnė nei, pavyzdžiui, nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas ar realizavimas (BK 189 str.), nusikaltimo slėpimas (BK 237 str.) ar nepranešimas apie nusikaltimą (238 str.), kurie yra inkriminuojami konstatavus prisidėjimą prie nusikalstamos veikos. Darytina išvada, kad tokiu plečiamuoju normos aiškinimu yra pasunkinama kaltinamojo baudžiamoji teisinė padėtis. Iš to seka išvada, kad yra pažeidžiamas teisėtumo/legalumo (lot. *nullum crimen sine lege*) principas[251], kuris reiškia, kad „nėra nusikaltimo, nėra bausmės, jei jo nenustato įstatymas“[252]. Baudžiamasis įstatymas negali būti aiškinamas plečiamai, kitu atveju iškyla pavojus, kad žmogaus teisės bus nepagrįstai suvaržytos ar apribotos[253]. Šį teiginį patvirtina ir teismų praktika, kurioje teigiama, kad „*plečiamasis aiškinimas baudžiamojoje teisėje negalimas*“[254], „*tokiu būdu sunkinant kaltinamojo teisinę padėtį*“[255]. Taigi „kiekvienas plečiamasis ar siaurinamasis aiškinimas turi būti argumentuotai pagrįstas, kitaip bus pažeistas teisėtumo principas“[256].

Nusikalstamos veikos baigtumo nustatymas yra bendroji taisyklė, todėl ji vienodai turi būti taikoma visoms BK specialiosios dalies normoms. Jeigu veikos baigtumas būtų siejamas su faktine pabaiga, tai, pavyzdžiui, papirkimo (BK 227 str.) nusikaltimo atveju, veika būtų laikoma baigta tik kai pareigūnas priimtų kyšį. LAT savo apžvalgoje yra išaiškinęs: „jeigu valstybės tarnautojas, jam prilygintas asmuo ar tarpininkas duodamo kyšio nepriima dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo papirkėjo valios, teismai papirkėjo veiką kvalifikuoja kaip baigtą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą“[257]. „*Papirkimo nusikalstamos veikos sudėtis yra formali, taigi įstatymas sieja šios veikos baigtumą su momentu, kai atlikta bent viena iš trijų alternatyvių veikų: kyšio davimas, jo pasiūlymas ar pažadėjimas (kasacinės nutartys Nr. 2K–274/2007, 2K-53/2008, 2K-P-181/2008). Pasiūlymo ir pažadėjimo duoti kyšį baigtumas nepriklauso nuo paperkamo asmens reakcijos į tai, jo sutikimo ar nesutikimo priimti kyšį, papirkėjo tikslų suvokimo lygio.*“[258] Taigi šis pavyzdys leidžia teigti, kad pasiūlymas,

---

[251] Oleg Fedosiuk, “Neformalus baudžiamojo įstatymo taikymas: poreikis, ribos, doktrinos,“ *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1086.
[252] Šarūnas Narbutas ir Lorena Paškūnaitė, *Jono Prapiesčio paskaitos. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis* (2008/2009), 19.
[253] *Ibid.*, p. 19-20.
[254] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-427/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79266?nr=8
[255] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 birželio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-125/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/381907?nr=1
[256] Živilė Liekytė, “Pažodinio, plečiamojo ir siaurinamojo teisės aiškinimo teoriniai ir praktiniai aspektai,“ *Teisė* 40 (2001): 114.
[257] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 4 d. teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga,” *Teismų praktika* (2007).
[258] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/99639?nr=1

nusikaltimą laikyti baigtu ne tik pagal juridinį, bet ir pagal faktinį pagrindą, yra skirtas tik konkrečiai situacijai, o kalbant apie išimtis, pažymėtina tai, kad jos „visada turi būti suformuluotos aiškiai ir negali būti jokių abejonių dėl jų turinio“[259].

Kalbant apie situaciją, dėl kurios kilo ši veikos baigtumo nustatyto ir kvalifikavimo problema, manytina, kad teismo vertinimas kaltininko veiksmų kaip prisidėjimo prie nusikalstamos veikos yra tinkamas. Bet kokie susitarimai pasibaigus nusikaltimui negali būti vertinami kaip bendrininkavimas, o tik kaip prisidėjimas prie padaryto nusikaltimo[260]. Šioje situacijoje kaltininko veika gali būti kvalifikuojama kaip nusikaltimo slėpimas (BK 237 str.) – būtent taip veiksmus įvertino ir Klaipėdos miesto apylinkės teismas byloje Nr. 1-929-31/2001[261]. Kitas variantas – veiką kvalifikuoti kaip pasikėsinimą įgyti nusikalstamu būdu gautą turtą. Kadangi kaltinamasis žinojo, kad eina paimti turto prievartavimo būdu gautų pinigų, t. y. gautų iš nusikalstamos veikos, o pamatęs, kad jie netikri sunaikino, tai veika laikoma nebaigta dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių (BK 22 str. 1 d. ir 189 str. atitinkama dalis). Atsižvelgiant į tai, kad kaltinamojo tikslas buvo įgyti turtinės naudos, o ne nuslėpti kitų asmenų padarytą nusikaltimą, manytina, kad tinkamesnis veiksmų vertinimas yra būtent šis.

„Pripažįstant asmenį bendrininku, būtina nustatyti, kad jo veiksmai yra reikšmingi bendrai nusikalstamai veikai, nes sudaro sąlygas kitų bendrininkų veiksmams ar juos papildo, t. y. jei bendrininkas neatliktų savo veiksmų, bendros nusikalstamos veikos būtų neįmanoma padaryti arba jos padarymas iš esmės pasunkėtų[262]. Atkreiptinas dėmesys, kad pateiktoje situacijoje susitarimas paimti pinigus įvyko jau po to, kai kiti du jau buvo pareiškę neteisėtą turtinį reikalavimą bei nukentėjusiojo atžvilgiu naudoję psichinę prievartą. Taigi asmuo, kuris paėmė pinigus neįgyvendino nei vieno BK 181 str. numatyto objektyviojo požymio (nedalyvavo veiksmuose nei tiesiogiai, nei betarpiškai), todėl vykdytoju jis negalėtų būti pripažintas. Padėjėju jis taip pat negali būti laikomas, nes jo veiksmai neatitinka nei vieno iš numatytų BK 24 str. 6 d. Jis neteikė nei patarimų, nei priemonių, nesaugojo ir nepridengė kitų asmenų, iš anksto nesitarė teikti kokios nors pagalbos, o tik prisidėdamas prie jau baigto prievartavimo siekė savo naudai įgiti turto.

2.2. Pakartotinis ir tęstinis turto prievartavimas

Šis poskyris aktualus tuo, kad jame bus analizuojamas realios nusikaltimų sutapties (kai kelis kartus padaroma veika, numatyta viename BK straipsnyje) atribojimas nuo tęstinės

[259] Živilė Liekytė, *supra* note 256, p. 111.
[260] Vytautas Piesliakas, *supra* note 211, p. 92.
[261] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 181.
[262] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-521-511/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1156903?nr=1

(pavienės) veikos, vertinamas teismų priimamų sprendimų ir argumentacijos pagrįstumas. Kadangi turto prievartavimui būdingas daugiaepizodiškumas, tai sukelia sunkumų vertinant tam tikrus epizodus kaip to paties nusikaltimo tąsą arba kaip atskirą pakartotinį nusikaltimą[263]. „*Pagal formuojamą teismų praktiką, tęstine pripažįstama tokia nusikalstama veika, kuri susideda iš dviejų ar daugiau tapačių ar vienarūšių veiksmų, iš kurių kiekvienas vertinamas atskirai, atitinka to paties BK specialiosios dalies straipsnyje nurodyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo objektyviuosius požymius, tačiau jie visi yra jungiami vieningos tyčios (<...> 2K-P-412/2007, 2K-307/2007, 2K-743/2007, 2K-232/2010, 2K-474/2010, 2K-650/2010 ir kt.). Tęstinės veikos sampratai neprieštarauja ir tokie atvejai, kai pasikartojantys veiksmai nėra visiškai tapatūs ar vienarūšiai, tačiau jais įgyvendinamas tas pats veikos požymis (<...> 2K-84/2011, 2K-269/2011) arba alternatyvūs veikos požymiai (<...> 2K-124/2007, 2K-322/2008). Nusikalstama veika gali būti pripažinta tęstine ir tais atvejais, kai vienas ar keli atskiri veiksmai atitinka administracinės teisės pažeidimo požymius, tačiau jų visuma traktuotina kaip nusikalstama veika (<...> 2K-307/2004). Pabrėžtina, kad veikos pripažinimas arba nepripažinimas tęstine, taip pat priklauso nuo rūšinių nusikalstamos veikos požymių, todėl atskirų kategorijų bylose gali būti atsižvelgta į skirtingas aplinkybes, pabrėžiančias arba paneigiančias veikos tęstinumą (<...> 2K-P-267/2011).*“[264] Pavyzdžiui, vieno šaltinio požymis paprastai yra taikomas turtinėms nusikalstamoms veikoms[265].

Teismų praktikoje tęstinis turto prievartavimas dažniausiai identifikuojamas pagal vieningos kaltininko tyčios ir vieno šaltinio (nukentėjusiojo) požymius, tačiau apie tai, kad veika laikoma tęstine galima spręsti tik iš bylos fabulos ir veikų kvalifikavimo, nes platesnės argumentacijos šiuo klausimu teismų sprendimuose pasigendama. „Turto prievartavimas laikomas tęstiniu, jei turint vieningą tyčią tuo pačiu motyvu per kelis kartus iš to paties nukentėjusiojo buvo reikalaujama pinigų ar turto, neatsižvelgiant į tai, kad laikui bėgant, keitėsi reikalavimo pobūdis ir dydis, kad nukentėjusysis perduodavo dalimis reikalaujamus pinigus ar turtą, kad keitėsi grasinimų pobūdis“[266]. LAT tris nusikalstamos veikos epizodus, nepaisant to, kad keitėsi reikalavimo pobūdis, kvalifikavo kaip vieną tęstinį turto prievartavimą. „*2004 m. gegužės 6 d. <...> A. Š. ir R. B., veikdami bendrininkų grupe, neturėdami teisėto pagrindo, prisidengdami tariama F. Š. skola Z. M., atvirai iš F. Š. pareikalavo perduoti jiems didelės vertės turtą – 34 000 Lt <...>. Tęsdamas nusikalstamą veiką A. Š. tos pačios dienos vakare, prisidengdamas ta pačia tariama skola Z. M., <...> pareikalavo iš F. Š. perduoti jam šio automobilį*

[263] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 156.
[264] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-895/2016,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1218893&nr=1
[265] Tomas Girdenis, “Tęstinės nusikalstamos veikos samprata ir požymiai,“ *Jurisprudencija* 8, 98 (2007): 32.
[266] Oleg Fedosiuk, *op. cit*., p. 158.

„Ford Explorer“. Tęsdami nusikalstamą veiką A. Š. ir R. B., 2004 m. gegužės 10 d. kavinėje „Laura“, <...> pavartodami psichinę prievartą, pareikalavo, kad F. Š. nupirktų R. B. automobilį „Audi A8“ minėtai tariamai skolai padengt.“[267] Vieninga kaltininkų tyčia turint tą patį motyvą, bet kokia forma gauti 34 000 Lt iš to paties nukentėjusiojo lėmė veikos pripažinimą tęstine. Kitoje byloje veika kvalifikuota kaip tęstinė nepaisant to, kad keitėsi grasinimų pobūdis: „*R. P. nuteistas už tai, kad 2006 m. balandžio 3 d. <...> neturėdamas teisėto pagrindo, atvirai panaudodamas prieš nukentėjusįjį P. K. psichinę prievartą – grasindamas jį užmušti; tą pačią dieną, apie 16.30 val., vėl grasindamas prieš nukentėjusįjį panaudoti fizinį smurtą – jį užmušti bei sunaikinti nukentėjusiojo turtą (subadyti automobilio padangas, padegti namus) <...> atvirai reikalavo savo naudai perduoti 250 Lt*“[268]. Daugkartinis reikalavimas iš to paties asmens turint vieningą tyčią ir tuo pačiu motyvu pripažintas tęstiniu turto prievartavimu: „*R. D. nuteistas už tai, kad 2004 m. nuo spalio 30 d. iki lapkričio 24 d., neturėdamas teisėto pagrindo, atvirai, daug kartų iš nenustatytų vietų skambindamas telefonu R. R. <...> grasindamas neišpirkus automobilio šį parduoti kitiems asmenims, vertė, kad R. R. perduotų 9000 eurų (31 050 Lt) dydžio išpirką už R. R. individualios įmonės vilkiko sugrąžinimą*“[269].

Kai turtas prievartaujamas iš kelių nukentėjusiųjų atskirai, veikos kvalifikuojamos kaip pakartotinės, nes turtinė nauda gaunama iš skirtingų šaltinių. Nusikalstamos grupuotės maskuodamos/prisidengdamos teikiama turto apsauga arba atvirai reikalaudamos, prievartaudavo turtą iš skirtingų juridinių ar fizinių asmenų. Teismai inkriminuodavo tiek pakartotinių turto prievartavimų, kiek juridinių asmenų buvo pripažinti civiliniais ieškovais[270], fizinių asmenų – nukentėjusiaisiais[271]. Pasitaiko atvejų, kai prievartavimas iš vieno asmens kvalifikuojamas kaip kelios pakartotinės veikos, nes kaltininko tyčia formavosi iš naujo. LAT byloje nuteistųjų veikos buvo kvalifikuotos kaip tęstinės dėl to, kad turtas prievartautas sistemingai, turint vieningą tyčią („*pareikalavo jiems mokėti 100 Lt kas savaitę kaip mokestį už*

---

[267] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=77520&nr=1

[268] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-522/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=80607&nr=1

[269] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-462/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=61442&nr=1

[270] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-177/2008,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=88091&nr=1

[271] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=80602&nr=1

tai, kad G. K. galėtų verstis prostitucija“[272]). Tuo pat metu turto prievartavimas tų pačių nukentėjusiųjų atžvilgiu kvalifikuotas ir kaip pakartotinės veikos, nes nuteistųjų tyčia susiformavo iš naujo – susiformavo naujas reikalavimo pagrindas („*reikalavo, kad G. K. perduotų jų <...> naudai 750 Lt kaip baudą už tai, kad G. K. be jų leidimo buvo išvykusi iš gyvenamosios vietos*“[273]). Teismas šioje byloje kiekvienam iš nuteistųjų inkriminavo po 6 pakartotinius turto prievartavimus. Trys veikos įvertintos kaip tęstinės, nes iš trijų merginų sistemingai buvo renkamas mokestis už leidimą verstis prostitucija (trys skirtingi šaltiniai lėmė pakartotinumą). Naujai susifomavusios tyčios ir motyvo pagrindu išreikštus reikalavimus kiekvienos iš merginų atžvilgiu teismas įvertino kaip pakartotinius: turto prievartavimas kaip bauda už tai, kad mergina nepranešusi išvyko, kitai merginai – už tai, kad nustojo verstis prostitucija, trečiajai – mokestis už draugę, kuri nesusimokėjo.

Susidaro įspūdis, kad esant nustatytiems konkretiems kriterijams veikų kvalifikavimas turėtų būti aiškus ir neabejotinas, tačiau teismų praktikoje galima rasti ir diskutuotinų sprendimų. Pavyzdžiui, vienoje byloje nuteistojo veika buvo kvalifikuota kaip viena tęstinė, nepaisant to, kad sms žinutes su grasinimais paskelbti kompromituojančią medžiagą (nuotraukas ir vaizdo įrašus), jeigu nebus sumokėta reikalaujama pinigų suma, jis rašė dviems asmenims – nukentėjusiajam, kurio telefoną rado ir jo draugei. „*Neturėdamas teisėto pagrindo, atvirai savo naudai 2011 m. vasario 25 d. vertė A. D. perduoti jam 1000 Lt, 2011 m. kovo 9 d. – 500 Lt, 2011 m. kovo 14 d. – 300 Lt, grasindamas šiam paskelbti telefone esančią kompromituojančią informaciją apie jo bei jo draugės R. C. lytinį gyvenimą*“[274]. Suprantama, kad kelis kartus reikalavimas skirtingų piniginių sumų vertintinas kaip viena tęstinė veika, nes kaltininko tyčia vieninga – šantažo būdu įgyti svetimą turtą, tačiau ar skirtingų šaltinių buvimas nekeiča veikos vertinimo. LAT senato nutarime yra išaiškinęs: „jeigu turtas prievartaujamas iš kelių nukentėjusiųjų tuo pačiu metu ir motyvu, bet iš kiekvieno atskirai, veika kvalifikuojama kaip pakartotinė“[275]. „Tai reiškia, kad kelių šaltinių (nukentėjusiųjų) buvimas nusikaltimo pripažinimą tęstiniu daro negalimą, net ir tuo atveju, jei yra vieninga tyčia“[276]. Manytina, kad šioje situacijoje, nepaisant to, jog kaltininko tyčia buvo vieninga, veika turėjo būti kvalifikuojama kaip

[272] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252266&nr=1

[273] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252266&nr=1

[274] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-163/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=374051&nr=1

[275] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas,“ *Teismų praktika* 43 (1996).

[276] Tomas Girdenis, “Nusikalstamų veikų daugetas ir jo atribojimas nuo pavienės nusikalstamos veikos,“ iš *Baudžiamoji teisė: metodinė priemonė,* Tomas Girdenis, Aurelijus Gutauskas, Pavelas Kujalis (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 58.

pakartotinė (reali nusikaltimų sutaptis). Nors prievartavimo motyvas buvo tas pats, tačiau pinigų iš nukentėjusiųjų buvo reikalaujama skirtingu metu ir iš kiekvieno atskirai („*Ji iš kaltinamojo gavo 3 ar 4 žinutes, bet į jas ji nieko neparašė. Kaltinamasis jai siūlė nusipirkti informaciją, kuri buvo telefone, sakydamas, kad jos draugui tai visiškai nesvarbu. Ji suprato, kad kaltinamasis kalba apie informacijos paviešinimą ir paskelbimą internete.*“[277]). Kita vertus galima pasvarstyti ir apie tai, jog nepavykus sumanymui gauti pinigų iš vaikino, susiformavo naujas savarankiškas reikalavimas merginos atžvilgiu. Tuo tarpu nei vienos instancijos teismas neanalizavo veikos tęstinumo ar pakartotinumo klausimo. Veiką kvalifikavo kaip tęstinę remdamiesi vieninga kaltininko tyčia ir motyvu, tačiau neatkreipė dėmesio, kad prievartaujama buvo iš dviejų skirtingų šaltinių (nukentėjusiųjų).

Byloje, kurioje reikalavimą pareikštą dviem nukentėjusiesiems kaip vienam subjektui, o ne kiekvienam atskirai, teismas įvertino kaip vieną tęstinę veiką. „*A. B. <...> užuominomis grasindamas pavartoti fizinį smurtą ir sunaikinti turtą bei pavartodamas fizinį smurtą, veikdamas vienas ir bendrininkų grupe kartu su M. B., panaudodamas kaip nusikaltimo įrankį ir J. B., ne mažiau kaip 19 kartų atvirai savo ir kitų naudai reikalavo iš J. S. ir S. S. perduoti jiems priklausančius pinigus - 23 000 Lt*“[278]. Galima teigti, kad šioje situacijoje yra vieninga kaltininko tyčia („toks kaltininko psichinis santykis su padarytomis veikomis, kai jis laiko jas vieno nusikaltimo sudėtine dalimi arba kai jas darydamas siekia vieno tikslo“[279]), tačiau kyla klausimas ar šaltinis tikrai yra vienas. Nors iš sutuoktinių buvo reikalaujama kaip iš vieno asmens, neišskiriant jų kaip dviejų subjektų (nesvarbu, kuris patenkins turtinį interesą), tačiau jeigu žiūrėtume ne tik per turtinės žalos prizmę, bet ir per psichinės prievartos požymį galėtume konstatuoti, kad nukentėjusieji yra du atskiri asmenys. Tokiu atveju būtų pagrįsta veikas kvalifikuoti kaip du atskirus nusikaltimus.

Kitoje byloje, manytina, kaltininko veiksmai turėjo būti kvalifikuoti ne kaip dvi pakartotinės veikos, o kaip viena tęstinė. „*A. K. 2013 m. birželio 13 d. <...> būdamas L. tardymo izoliatoriuje, parašė grasinančio turinio laišką, kurį pavadino „Prašymas“, jį pasirašė, ir neturėdamas teisėto pagrindo, atvirai savo naudai iš K. miesto apylinkės teismo reikalavo pervesti po 100 000 Lt, bei grasino, kad nepervedus reikalaujamos sumos, bus fiziškai susidorota*

[277] “Klaipėdos miesto apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-728-718/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=436823&nr=1

[278] “Panevežio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-142-185/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1047033&nr=2

[279] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 158.

su teisėjais ir jų šeimų nariais“[280]. *„A. K. 2013 m. liepos 21 d., tikslus laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, būdamas Š. tardymo izoliatoriuje, parašė grasinantį laišką, kurį pavadino „Pranešimas“, jį pasirašė, ir neturėdamas teisėto pagrindo, atvirai savo ir E. M. naudai iš K. miesto apylinkės teismo reikalavo pervesti po 3 000 eurų*“[281]. Iš teismų argumentacijos matyti, kad veikos buvo vertinamos kaip pakartotinės vien dėl to, kad skirtingu metu buvo išsiųsti du laiškai (*„atskiri turto prievartavimai laikomi baigtais nusikaltimais nuo 2013-06-18 ir 2013-07-23, kai su laiškų turiniu susipažino bent vienas <...> apylinkės teismo darbuotojas“*[282]), tačiau teismai neatsižvelgė į vieningą kaltininko tyčią ir tą patį šaltinį (buvo reikalaujama iš to paties teismo teisėjų; veikos kvalifikavimui neturi reikšmės, kad keitėsi reikalaujama pinigų suma, keitėsi grasinimo pobūdis). Svarbu prisiminti doktrinoje nusistovėjusią ir teismų praktikoje pripažįstamą bei taikomą taisyklę, kad „kelių veikų, kurios yra numatytos vienoje nusikalstamos veikos sudėtyje kaip alternatyvios (pavyzdžiui, grasinimas fiziniu smurtu ir grasinimas turto sugadinimu – *aut. pastaba*), padarymas nekvalifikuotinas pagal nusikalstamų veikų daugeto taisykles, o sudaro pavienę nusikalstamą veiką“[283]. Šiuo atveju veikos kaip pakartotinės galėjo būti kvalifikuojamos tik tuo atžvilgiu, jog pinigų buvo reikalaujama iš skirtingų teisėjų, tačiau vėlgi reiktų išsiaiškinti ar buvo reikalaujama iš kiekvieno teisėjo individualiai, ar pareikštas bendras reikalavimas teismui kaip savarankiškam subjektui ir svarbu tik galutinė suma, kiek asmenų patyrė psichinės prievartos poveikį.

Prof. dr. O. Fedosiuk nagrinėdamas teismų praktiką iki 2000 m. pastebėjo tendenciją, jog veikos tęstinumą dažniausiai trukdydavo pamatyti tokios bylos aplinkybės, kaip besikeičiantis turtinio reikalavimo pobūdis ar dydis, besikeičiantis prievartos pobūdis, atvejai kai turtas kaltininkui perduodamas per kelis kartus[284]. Dabartinė teismų praktika nužengė tinkama linkme ir kaip matėme iš pateiktų pavyzdžių, esant aukščiau išvardytoms aplinkybėms, veikos kvalifikuojamos kaip pavienės (tęstinės). Kvalifikavimo problemų daugiau kyla kai turtas prievartaujamas iš kelių asmenų (šaltinio požymis) bei ne visada tinkamai nustatomas kaltininko vieningos tyčios buvimas ar nebuvimas.

Apibendrinant galima teigti, kad teismų praktikos ir doktrinos analizė leidžia pateikti tikslesnį veikų, atliktų kelių bendrai susitarusių asmenų, kvalifikavimą. Kuomet pareiškiamas

---

[280] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-550/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=895838&nr=1

[281] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-550/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=895838&nr=1

[282] “Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-123-107/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=938285&nr=3

[283] Tomas Girdenis, *supra* note 276, p. 60.

[284] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 157.

reikalavimas nelygiavertis civilinių teisinių santykių pagrindu susiklosčiusiai sandorio vertei, veikos turėtų būti kvalifikuojamos iš sutapties (BK 181 ir 294 str. atitinkamos dalys). Taip pat manytina, kad turto prievartavimo baigtumo momento siejimas su faktine veikos pabaiga prieštarauja teisingumo principui. Pakartotinio ir tęstinio turto prievartavimo bylose teismai ne visuomet tinkamai nustato kaltininko tyčios turinį, t. y. ar tyčia vieninga visuose epizoduose, ar susiformavo iš naujo. Teismų praktika priimant sprendimus bylose kuomet yra keli nukentėjusieji (šaltiniai) nėra tendencinga/vieninga. Nepaisant to, kad kaltininko veiksmuose yra vieninga tyčia, nustačius, kad turtinis reikalavimas buvo pareikštas keliems asmenims vienu metu nors ir kaip vienam subjektui bei prieš visus juos buvo naudota psichinė prievarta, veikos turėtų būti kvalifikuojamos kaip pakartotinės. Svarbu yra tai, kad nusikalstamų veiksmų neigiamą įtaką patyrė atskiri savarankiški subjektai.

3. TURTO PRIEVARTAVIMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ

Šio skyriaus tikslas teisės doktrinos ir teismų praktikos analizės pagrindu išskirti turto prievartavimo atribojimo nuo kitų panašių nusikalstamų veikų kriterijus. Išanalizavus teismų praktikos tendencijas atskleisti nusikalstamų veikų atribojimo problematiką ir pasiūlyti galimus sprendimo variantus.

3.1. Atribojimas nuo sukčiavimo

„Teismų praktikoje buvo susidurta su sunkumais kvalifikuojant veikas, kai nukentėjusysis verčiamas suteikti turtinę naudą panaudojant prieš jį ir psichinę prievartą, ir apgaulę“[285]. Siekiamybė yra išsiaiškinti dėl kokios priežasties – grasinimų ar apgaulės – nukentėjusysis patenkino kaltininko turtinį interesą. „Esant sukčiavimui, nukentėjusysis, būdamas apgautas, savanoriškai perduoda turtą, tuo tarpu turto prievartavimas yra susijęs su grasinimu, sukeliančiu baimę. Apgaulė šiuo atveju nėra turto užvaldymo priemonė, o tik paryškina pačią psichinę prievartą.“[286]

Teismų praktikoje bylų, kuomet reiktų atriboti šias dvi veikas, nėra gausu, tačiau tose bylose, kuriose iškyla toks poreikis, teismai išdėsto aiškius ir konkrečius kriterijus. Turto prievartavimą ir sukčiavimą teismai atriboja lygindami jų sudėtyse numatytus objektyviuosius požymius. Būtent taip teismas išdėstė savo argumentaciją byloje, kurioje iš nukentėjusiojo buvo reikalaujama išpirkos už automobilio grąžinimą. „*Sukčiavimas negali būti įvykdomas panaudojant psichinę prievartą. Būdas, kuriuo įvykdomas sukčiavimas, yra apgaulė. Sukčiavimo atveju kaltininkas suklaidina nukentėjusįjį ir šis savo valia perduoda turtą kaltininko nuosavybei, galvodamas, kad pastarasis turi teisę į jį. Tuo tarpu turtas prievartaujamas tada, kai išsakomas reikalavimas, kuris paremtas grasinimu. Šioje baudžiamoje byloje V. V. ir ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas asmuo realiai, grasindami išardyti iš nukentėjusiojo pavogtą automobilį ir parduoti jį dalimis, reikalavo iš nukentėjusiojo A. B. pinigų, o nukentėjusysis suprato, jog pinigus perduoda vykdydamas neteisėtus kaltininkų reikalavimus. Kasatoriaus nurodyta aplinkybė, kad byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad jis disponuoja A. B. pavogtu automobiliu, neturi jokios teisinės reikšmės kvalifikuojant jo padarytą veiką pagal BK 181 straipsnio 1 dalį.*“[287] Svarbiausia yra tai, kad nukentėjusiojo sprendimą patenkinti turtinį reikalavimą nulėmė ne klaida, o grasinimų baimė, kad neatgaus turto. Nukentėjusiojo veiksmai nebuvo savanoriški. Panaši teismo argumentacija buvo ir kitoje byloje, kurioje „*D. M. nuteistas už tai, kad*

[285] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 138.
[286] *Ibid.*, p. 138-139.
[287] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=58667&nr=1

atlikdamas laisvės atėmimo bausmę Marijampolės griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje <...> užmaskuotai (siūlydamas paslaugą – žadėdamas grąžinti nukentėjusiajam B. Z. iš jo 2002 m. rugsėjo 11 d. pavogtą automobilį BMW 525) telefonu iš B. Z. reikalavo, kad šis per L. P. <...> perduotų D. M. 3450 Lt, kaip išpirką už pagrobtą automobilį, panaudodamas psichinę prievartą – grasindamas negrąžinti pagrobto turto“[288]. *„Teismas pagrįstai nurodė, kad nukentėjusysis B. Z. pinigus už pagrobtą automobilį sutiko sumokėti ne savanoriškai, ne kasatoriaus įtikintas, kad jo reikalavimas teisėtas, o siekdamas išvengti neigiamų pasekmių, bijodamas, kad D. M. įvykdys savo grasinimus – negrąžins pagrobto turto*“[289].

Manytina, kad galimos situacijos, kai turto prievartavimą ir sukčiavimą reiktų kvalifikuoti iš sutapties. Jau minėtoje byloje, kurioje asmenys apsimetę tarpininkais galinčiais grąžinti pagrobtą automobilį bei už šias paslaugas paprašę atlyginimo, buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 181 str[290]. Svarstytinas klausimas, ar veiksmai, kuriais jie įgijo po 100 Lt už tariamą tarpininkavimą, neatitinka sukčiavimo nusikaltimo sudėties. Apgaulė sukčiavimo atveju naudojama kaip turto užvaldymo ar kitos turtinės naudos įgijimo būdas, kurio pagalba turto savininkas ar valdytojas gali būti suklaidinamas dėl kaltininko ketinimų[291]. „Atkreiptinas dėmesys į tai, kad apgaulė sukčiaujant turi būti esminė, t. y. suklaidinimas turi turėti lemiamą įtaką asmens apsisprendimui dėl turto perdavimo kitam asmeniui“[292]. Darytina išvada, kad minėtoje situacijoje išpirką nukentėjusioji sumokėjo paveikta grąsinimų, kad praras turtą, taigi kaltinamųjų veiksmai kvalifikuoti kaip turto prievartavimas (tarpininkai buvo bendrininkai su automobilį turinčiais asmenimis). Tuo tarpu atlygis už tarpininkavimą buvo sumokėtas savanoriškai, manant, kad jai buvo suteikta pagalba. Nuteistieji iškraipydami objektyvią tiesą, suklaidindami nukentėjusiąją dėl jų tariamai teisėtų veiksmų, t. y. pagalbos susigrąžinant prarastą automobilį, įtikino nukentėjusiąją jų sandorio teisėtumu. Kadangi pinigų perdavimą už tarpininkavimą lėmė nukentėjusiosios klaida, o ne grasinimai, tai veika turėtų būti kvalifikuojama pagal BK 182 str.

Darytina išvada, kad norėdami tinkamai kvalifikuoti veiką, turime nustatyti, koks veikos elementas buvo svarbesnis nusikaltimo darymo mechanizme, kuris iš jų buvo esminis ir lėmė

---

[288] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2004,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=40699&nr=1

[289] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2004,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=40699&nr=1

[290] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-202/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=86568&nr=1

[291] Pavelas Kujalis, *supra* note 77, p. 240.

[292] *Ibid.*, p. 241-242.

nukentėjusiojo apsisprendimą patenkinti kito asmens turtinį interesą – apgaulė (suklaidinimas) ar grasinimas[293].

Kalbant apie kitokio pobūdžio nusikaltimus – telefoninius sukčiavimus – visuomenėje pasigirsta pasiūlymų tokius veiksmus, kai panaudojama psichinė prievarta, kvalifikuoti ne pagal BK 182 str., o pagal BK 181 str., kaip turto prievartavimą (Teisės ir teisėtvarkos komiteto narys Vitalijus Gailius[294]). Manytina, kad toks pasiūlymas yra labiau grįstas Lietuvoje vyraujančia griežtėjančia baudžiamaja politika, nei tuo, kad asmens veiksmai turi atitikti nusikaltimo sudėtį. Kadangi pagrindinė sukčiavimo sudėtis numato mažesnę sankciją nei BK 181 str. 1 d., todėl tokius veiksmus siūloma vertinti kaip turto prievartavimą.

Turto prievartavimo atveju tiek kaltininkas, tiek nukentėjusysis suvokia, kad prievartautojas neturi jokio teisėto pagrindo reikalauti turtinės naudos. Tuo tarpu sukčiavimo atveju nukentėjusysis yra įtikinamas, kad kitas asmuo turi teisę į tam tikro turtinio intereso patenkinimą. Sukčiavimui būdingas savanoriškas kito asmens interesų patenkinimas, o ne paremtas baime dėl ateityje galimai kilsiančių neigiamų pasekmių. Kaltininko tyčia yra taip paveikti asmenį, kad šis manytų, jog už perduotą turtą jam bus suteiktos tam tikros paslaugos, pavyzdžiui, šeimos narys išvengs nemalonumų ir pan. Melagingos/klaidingos informacijos pateikimu siekiama suklaidinti asmenį. Tuo tarpu turto prievartavimui tai nėra būdinga, jis yra brutalesnis nusikaltimas, jam įprasta prievarta, veiksmai tam tikrais atvejais maskuojami ne siekiant suklaidinti nukentėjusįjį, o nuslėpti visą tai nuo aplinkinių (teisėsaugos institucijų) ir palengvinti galimai būsimą savo baudžiamąją teisinę padėtį. Nors telefoninio sukčiavimo metu nukentėjusysis tam tikrais atvejais išsigasta, pavyzdžiui, kad sūnus/anūkas padarė avariją ir gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, tačiau tai yra tik apgaulės forma – melagingos informacijos pateikimas sustiprinant įtaigą (formaliai šis išgastis atitinka kitokios psichinės prievartos požymį numatytą turto prievartavimo sudėtyje, tačiau turtas perduodamas ne dėl grasinimų baimės, o dėl įsitikinimo melagingos informacijos tikrumu ir tuom, jog už tariamai realių paslaugų suteikimą kaltininkas turi teisę į nukentėjusiojo tam tikras turtines vertybes, paprastai tai būna pinigai). Be to, turto prievartavimo atveju nukentėjusysis suvokia, jog kaltininko pareikšta turtinė pretenzija yra nepagrįsta, kad paslaugos už kurias jis moka realiai neegzistuoja. Supranta, kad, pavyzdžiui, mokėjimas už apsaugą arba grąžinimas tariamos skolos yra tik priedanga. Iš tikrųjų nukėntėjusysis moka už realiai nesuteikiamas paslaugas ar grąžina faktiškai neegzistuojančią skolą. Tuo tarpu sukčiavimo atveju – nukentėjusysis yra įsitikinęs, kad turtą perduoda dėl realiai egzistuojančios situacijos („*paskambinus <...> O. R. ir prisistačius jos anūku J. R., taip įgijus šios pasitikėjimą bei melagingai pranešus, kad jis (anūkas), vairuodamas*

[293] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 139.
[294] "Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos," žiūrėta 2016 03 04, http://www.policija.lt/index.php?print=1&id=20189

automobilį, sukėlė eismo įvykį, kurio metu sužalojo nepilnametę mergaitę, ir šios gydymui pareikalavus 10 000 Lt, K. G. su V. G. nuvyko pas O. R. ir paėmė iš jos 6000 Lt“[295]; „*D. F., R. S. (F.) ir I. D. nuteisti už tai, kad veikdami bendrininkų grupe su <...> asmenimis, atliekančiais laisvės atėmimo bausmes Marijampolės ir Pravieniškių pataisos namuose, kurių vienas <...> paskambino Z. T. <...> ir melagingai prisistatęs policijos pareigūnu, pranešė, kad Z. T. anūkas Andrius važiuodamas automobiliu partrenkė ir sužalojo mergaitę, todėl siekiant, kad anūkas išvengtų atsakomybės, paprašė 10 000 Lt (2896,20 Eur)*[296]).

Apibendrinus visą tai kas išdėstyta, darytina išvada, kad būtent dėl pirminio kaltininko veiksmo t. y. dėl telefoninio skambučio metu pateiktos objektyvios tikrovės neatitinkančios informacijos, siekiant įtikinti pateiktų aplinkybių egzistavimu, ir tik po to naudojant psichinės prievartos priemones sukelti nerimą, išlaikyti ar padidnti įtaigą, nukentėjusysis savanoriškai perduoda turtą. Apgaulė šioje situacijoje yra esminė, turi lemiamą įtaką asmens apsisprendimui patenkinti kaltininko turtinį reikalavimą. Nukentėjusysis nors ir supranta, kad perduotas turtas (dažniausiai pinigai) bus panaudotas ne pagal oficialias procedūras, tačiau yra įsitikinęs dėl realiai egzistuojančio įvykio ir jo sukeltų pasekmių. Todėl siekdamas tam tikrų paslaugų suteikimo mano pagrįstai susimokantis už tai ir nesuvokia, kad perleidžia turtą už faktiškai neegzistuojančias paslaugas. Tuo tarpu turto prievartavimo atveju nukentėjusysis suvokia kaltininko veiksmų priešingumą teisei. Būtent todėl grasinamojo pobūdžio skambučiai, kai nukentėjusieji mano, kad susimoka už tam tikrų privilegijų suteikimą, ar kai mano, kad turtą perduoda savo artimam asmeniui (kaip buvo pateiktoje situacijoje), turėtų būti ir toliau kvalifikuojami kaip sukčiavimas, nes tokiose situacijose būtent apgaulė yra turto įgijimo priemonė (teismų praktika neturėtų keistis).

3.2. Atribojimas nuo plėšimo

Turto prievartavimo ir plėšimo atribojimo problemų kyla dėl BK 180 str. 1 d. ir 181 str. 1 d. sudėtyse numatytų objektyviųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių sutapimo. Abiem atvejais pareiškiama pretenzija į svetimą turtą (materialines vertybes) bei grasinama panaudoti fizinį smurtą. Tam, kad veiksmų vertinimas būtų juridiškai tinkamas būtina nustatyti šių dviejų nusikalstamų veikų atribojimo kriterijus. Doktrinoje ir teismų praktikoje išskiriama keletas kriterijų tokių kaip, kad turto prievartavimo dalykas yra platesnis, kad turto prievartavimo

[295] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=226560&nr=1

[296] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-304-942/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1081067&nr=1

sudėtis numato platesnio pobūdžio grasinimus[297], kad prievartaudamas „kaltininkas paprastai nurodo reikalavimo motyvą, priežastį (nors plėšdamas taip pat gali nurodyti)“[298], tačiau šie kriterijai nesuteikia jokios pagalbos situacijose, kuriose tiesiog reikalaujama perduoti materialų turtą ir grasinama fiziniu smurtu (situacijos kai kaltininko veiksmai atitinka abiejų nusikaltimų sudėtis). Šie kriterijai gali būti aktualūs tose bylose, kuriose dėl tam tikrų skundo argumentų teismui kyla pareiga įvardyti veikų atribojimo pagrindus, nors pati kvalifikacija nuo pat pradžių yra aiški. Pavyzdžiui, byla, kurioje „*G. S. nuteistas už tai, kad <...> reikalavo, kad nukentėjusysis V. K. atliktų bendrininkų naudai turtinio pobūdžio veiksmus – paimtų paskolą, pavogtų alkoholinius gėrimus*“[299]. Šioje byloje plėšimas neįmanomas, nes nusikaltimo dalykas yra turtinės teisės suteikimas ir kitokio turtinio pobūdžio veiksmai („plėšikas kėsinasi į kilnojamąjį daiktą, o prievartautojas – į turtą apskritai“[300]), tačiau teismui kilo pareiga išdėstyti veikų atribojimo kriterijus, nes nuteistasis teigė, jog „*jokie bylos duomenys nepatvirtina fakto, kad nuteistieji nukentėjusiajam būtų nurodę turto reikalavimo motyvus ir priežastis*“[301], todėl jo manymu veiksmai turėtų būti vertinami kaip plėšimas.

Laiko kriterijus, t. y. momentas kada kaltininkas ketina užvaldyti turtą ir įvykdyti savo grasinimą, padeda atriboti turto prievartavimą nuo plėšimo, tačiau negali būti taikomas visiems atvejams[302]. Plėšimo sudėtyje numatyta, kad grasinama panaudoti fizinį smurtą tuoj pat. Tai reiškia, kad veika gali būti pripažinta plėšimu tik tuo atveju, kai siekiama užvaldyti turtą nedelsiant ir grasinama tuoj pat imtis smurto, tuo tarpu turto prievartavimo sudėtis neribojama laiko požymiu, todėl bet kokios aplinkybės, rodančios kaltininko tyčios nukreipimą į ateitį, rodo būtinumą taikyti turto prievartavimo sudėtį[303].

Bendrosios teisės tradicijos šalyse plėšimu laikomi tokie atvejai, kai panaudojant smurtą ar grasinimus, tiesiogiai iš nukentėjusiojo, jo asmeninės globos ir priežiūros, atvirai, jam matant, paimamas bet koks jo asmeniniame valdyme esantis daiktas[304]. Turto prievartavimo ir plėšimo atribojimo klausimas jų teisės doktrinoje nėra keliamas, nes plėšimas šioje teisinėje sistemoje

---

[297] Oleg Fedosiuk, *supra* note 2, p. 79-80.
[298] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas,“ *Teismų praktika* 43 (1996).
[299] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=821506&nr=1
[300] Anna Drakšienė ir Egidija Stauskienė, *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose: mokomoji priemonė* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998), 45.
[301] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=821506&nr=1
[302] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 122.
[303] *Ibid.*, p. 196.
[304] William Waller Hening, “Robbery”, *Virginia Justice, Comprising the Office and Authority of a Justice of a Pease in Commonwealth of Virginia* (1825): 604, http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.beal/vajust0001&div=146&start_page=602&collection=beal&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

suprantamas siauriau nei Lietuvos (plėšimu laikomi greiti, laike neišsitęsią veiksmai, kitaip tariant – veiksmai čia ir dabar). Problemų jiems kyla plėšimą atribojant nuo vagystės. Tuo tarpu Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje plėšimo samprata platesnė. Dėl šios priežasties, kuomet kaltininko nusikalstami veiksmai išsitęsia laike, veikų atribojimas tampa sudėtingas. Kartais nusikaltėliai turi tikslą užvaldyti turtą tuoj pat, tačiau dėl tam tikrų kliūčių turto perdavimas trunka ilgesnį laiką, todėl tokiais atvejais būna sunku nustatyti ar reikalaujama perduoti turtą ir grasinama smurtauti tuoj pat ar ateityje[305]. Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje aiškinama, kad tokiose situacijos būtina atkreipti dėmesį į tai ar nusikaltėlis palieka nukentėjusįjį be priežiūros, kai šis vykdo reikalavimą, ar jis nuolat kontroliuoja jo veiksmus ir grasina bet kurią akimirką susidoroti, t. y. ištisa aukos veiksmų kontrolė gali rodyti plėšimo požymius, tuo tarpu nukentėjusiajam suteikta didesnė laisvė gali rodyti, jog reikalavimas vykdomas iš baimės dėl smurto ateityje[306]. Nuolatinė aukos kontrolė pasireiškė byloje, kurioje iš nukentėjusiosios buvo reikalaujama perduoti 40 000 Lt užmaskuotai grasinant fiziniu susidorojimu (*visą laiką nuo 11 val. iki 16 val. buvo kartu*), tačiau teismas privalėjo inkriminuoti turto prievartavimą, nes nukentėjusajai neturint tiek grynųjų pinigų kaltininkas pareikalavo įkeisti automobilį[307], t. y. atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus. Priešingu atveju teismas jam būtų inkriminavęs plėšimą.

Išnagrinėjus šių dviejų nusikaltimų tarpusavio santykį, teigtina, kad turto prievartavimo norma savo esme yra bendresnio pobūdžio (nors ir turto prievartavimu, ir plėšimu siekiama gauti turtinės naudos, tačiau plėšimo norma konkretizuoja tiek nusikalstamos veikos dalyką, tiek naudojamos prievartos priemones), todėl būtų galima pritarti nuomonei, kad plėšimo norma gali būti traktuojama *tarsi specialioji* turto prievartavimo normos atžvilgiu[308]. „Bendrosios ir specialiosios normų konkurencija yra tuomet, kai vienam atvejui gali būti pritaikomos dvi normos: viena bendresnė, kita konkretesnė“[309]. Kiekvienoje specialiojoje normoje turi būti visi bendrosios normos požymiai, tuo pačiu specialioji norma turi turėti ypatingų, tik šiai normai būdingų požymių[310]. Kadangi plėšimo kaip ir turto prievartavimo sudėtyje numatytas turtinis reikalavimas perduoti materialų turtą, fizinis smurtas ir grasinimas juo bei specialieji plėšimo požymiai, pavyzdžiui, laiko momentas *tuoj pat* bei detalizuojamos kitos prievartos priemonės, darytina išvada, kad „specialioji sudėtis, taip sakant, ima viršų prieš rūšinę“[311]. Tuo tarpu „rūšinė

[305] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 198.
[306] *Ibid*.
[307] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=798962&nr=1
[308] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 199.
[309] Vladas Pavilonis ir Egidijus Bieliūnas, *supra* note 26, p. 11.
[310] *Ibid.*, p. 12.
[311] *Ibid*., p. 13.

sudėtis yra laikoma lyg ir rezervine tiems atvejams, kurių neapima specialioji norma“[312]. Vartojamas terminas „*tarsi specialioji*“ norma todėl, kad pavadinti plėšimą besąlygiškai specialiąja norma negalima, nes konkurencija tarp plėšimo ir turto prievartavimo atsiranda tik tada, kai plėšikas verčia atiduoti jam turtą[313]. Tuomet ir iškyla atribojimo problema, nes tokia veika vienu metu atitinka ne tik plėšimą, bet ir turto prievartavimą, tačiau jeigu plėšikas neverčia nukentėjusiojo kaip nors veikti ar susilaikyti nuo veiksmų, bet užvaldo turtą pats be išgautos „pagalbos“, jokios normų konkurencijos nėra, nes toks atvejis iš principo negali atitikti turto prievartavimo sudėties[314].

Konkretūs pavyzdžiai iliustruojantys kuomet veikos kvalifikuojamos pagal BK 180 str. nesant normų konkurencijos ir 180 str. normai konkuruojant su 181 str. norma: „*užlaužd*amas *nukentėjusiojo M. D. dešinę ranką, atsegdamas rankinę, grasindamas ateityje pavartoti fizinį smurtą, jeigu kreipsis pagalbos, iš rankinės pagrobė svetimą, G. D. priklausantį turtą – 1 000 Lt vertės mobiliojo ryšio telefoną „Nokia 5610“, padarydamas pastarajam 1 000 Lt turtinę žalą*“[315] – konkurencijos nėra, nes kaltininkas nevertė nukentėjusiojo atlikti veiksmų prieš savo valią, kaltininkas pats pasiėmė turtą; *kalbėdamas bei agresyviai elgdamasis, būdamas fiziškai pranašesnis nei nukentėjusysis, sukūrė bauginančią stresinę situaciją, kuri leido suprasti, kad A. Š. atsisakius vykdyti jo nurodymus, nedelsiant bus panaudotas fizinis smurtas prieš jį, todėl A. Š. pats perdavė turimą mobiliojo ryšio telefoną*[316] - konkurencija yra, nes nukentėjusysis buvo verčiamas veikti priešingai savo valiai.

Bendroji ir specialioji norma gali būti pritaikytos kartu tik tuo atveju, jeigu padaryti keli nesusieti tarpusavyje nusikaltimai (realioji sutaptis), o idealioji sutaptis nėra galima[317] (atkreipiant dėmesį į tai, kad pasikeitus teismų praktikos tendencijoms buvo išplėsta idealiosios sutapties samprata: dar 2005 m. byloje[318] teismas įvardijo dabar jau plenarinės sesijos patvirtintus papildomus ir idealiosios sutapties sampratą išplėčiančius požymius[319], todėl manytina, kad turto prievartavimas ir plėšimas gali sudaryti ir idealią sutaptį). Realioji turto

[312] Vladas Pavilonis ir Egidijus Bieliūnas, *supra* note 26, p. 13.
[313] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 199.
[314] *Ibid*.
[315] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011m. sausio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=189302&nr=1
[316] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2009,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=146977&nr=1
[317] Vladas Pavilonis ir Egidijus Bieliūnas, *op. cit.*, p. 14.
[318] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92/2005,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/48590?nr=1
[319] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=376733&nr=1

prievartavimo ir plėšimo sutaptis yra tuomet, kai vienas nusikaltimas perauga į kitą[320]. Iliustruojantys pavyzdžiai galėtų būti: „*S. K. ir S. G., veikdami bendrininkų grupe, anksčiau padarę plėšimą, neturėdami teisėto pagrindo, grasindami panaudoti fizinį smurtą <...> vertė D. P. perduoti jiems 1000 litų, kompiuterį, aukso dirbinius*“[321] (kaltininko veiksmuose nebuvo vieningos tyčios; abiejų veikų atžvilgiu tyčia formavosi iš naujo, todėl veikos kvalifikuotos kaip realioji 180 str. ir 181 str. sutaptis); „*G. L. taip pat nuteistas už tai, kad <...> po to, kai plėšimo būdu užvaldė mobiliojo ryšio telefoną, grasindamas nukentėjusiam E. F. panaudoti fizinį smurtą, pareikalavo nukentėjusiojo atnešti ir perduoti jam 200 Lt, norint atgauti mobiliojo ryšio telefoną*“[322] (teismas nenustatęs vieningos kaltininko tyčios prievartauti turtą, nes faktinės aplinkybės liudijo, kad telefoną pagrobęs asmuo jo neketina grąžinti ir tariamai už telefono grąžinimą reikalaujama pinigų suma kaskart vis didėjo, asmens veiksmus įvertino kaip dviejų nusikaltimų sutaptį). Kritikuotina šioje byloje tai, kad teismas bausmes bendrino apėmimo būdu laikydamas, jog nusikaltimai sudaro idealią sutaptį, nors vieningo sumanymo prievartauti turtą jau atliekant pirmuosius plėšimo sudėtį atitinkančius veiksmus teismas nenustatė.

Veikų kvalifikavimo iš sutapties praktika buvo įtvirtinta ir 1996 m. LAT senato nutarime, kuriame teigiama: „kai pareikalavęs perduoti vienokį turtą ir jo negavęs, kaltininkas tuo pačiu pretekstu, pavartojęs smurtą ar jo nepavartojęs, tuoj pat pats paima kitokį turtą, veika kvalifikuojama iš sutapties“[323]. Vienoje byloje nuteistasis reikalavo iš nukentėjusiojo, kad šis jam sistemiškai mokėtų tariamos apsaugos mokestį, šiam nesutikus to daryti jis paėmė nukentėjusiojo telefoną ir liepė išsipirkti – tokie veiksmai teismo buvo kvalifikuoti pagal BK 181 str[324], nes tokį veiksmą galima įvardyti kaip kitokią psichinę prievartą. Nukentėjusiajam ir toliau nepaklusus kaltininkas pasisavino žiedą – tokie veiksmai teismo buvo įvertinti kaip plėšimas[325]. Taigi galiausiai kaltininko veiksmai sudarė nusikaltimų sutaptį. Tokį veikų kvalifikavimą galima pagrįsti tuo, jog turto prievartavimas, kuomet nukentėjusysis nepakluso prievartautojo reikalavimams, peraugo į plėšimą.

---

[320] Oleg Fedosiuk, *supra* note 2, p. 83.

[321] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-491/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=66840&nr=1

[322] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-559/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=503375&nr=1

[323] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas,“ *Teismų praktika* 43 (1996).

[324] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=73527&nr=1

[325] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=73527&nr=1

Teismų praktikoje galima rasti ir abejotinų sprendimų. Pavyzdžiui, kai asmenys yra nubaudžiami tik už turto prievartavimą, nors keli grasinimo epizodai reikalaujant 10 000 JAV dolerių ir galiausiai nukentėjusiajam neįvykdžius reikalavimų iš jo yra pasisavinama įvairaus turto už 46 000 Lt[326]. Manytina, kad tokiu atveju turto prievartavimas peraugo į plėšimą ir veikos turėjo būti kvalifikuojamos iš sutapties. Tokia pati kvalifikavimo klaida buvo padaryta ir kitoje byloje, kurioje *„A. B. nuteistas už tai, kad <...> kartu su kitais asmenimis grasindami prieš nukentėjusįjį A. R. bei jo šeimos narius panaudoti fizinį smurtą, <...> pasisavindami jo 10 000 Lt vertės automobilį bei 36 000 Lt vertės baldus, buitinę techniką, <...> vertė A. R. perduoti 10 000 JAV dolerių“*[327].

Kitoje byloje teismas nuteistiesiems inkriminavo tik BK 181 str. konstatuodamas, kad *plėšimo būdu pagrobtas turtas, kuris tuo pačiu metu yra ir turto prievartavimo dalykas traktuotinas kaip prieš nukentėjusįjį naudotos psichinės prievartos išraiška*[328] (tikslinga būtų įvardyti kokia tai psichinės prievartos forma; manytina, kad teismas plėšimą vertino kaip kitokią psichinę prievartą). Teismas atkreipė dėmesį ir į kaltininko tyčią, t. y. sumanymas buvo prievartavimo būdu įgyti turtą. *„Sutaptis galima tik tuo atveju, kai, pagrobus turtą, nukentėjusysis dar verčiamas perduoti kitą turtą ar suteikti turtinę teisę į kitą turtą. Tuo tarpu byloje nėra duomenų, kad po automobilio pagrobimo 2002 m. gruodžio 5 d. M. V. buvo verčiamas perduoti kitą turtą ar suteikti teisę į kitą turtą. Iš bylos faktinių aplinkybių matyti, kad nuteistųjų tyčia buvo nukreipta tik į turto prievartavimą, o automobilio „Mercedes Benz“ užvaldymas 2002 m. gruodžio 5 d. buvo tik viena tęstinės nusikalstamos veikos sudėtinių dalių, palengvinusi galutinio nusikalstamo kėsinimosi – turto prievartavimo padarymą.“*[329] *„Teismų praktikoje nereti atvejai, kai kaltininkas, versdamas nukentėjusįjį suteikti vienokią ar kitokią turtinę naudą, kartu užvaldo tam tikrą jo turtą. Turto užvaldymo faktas, net jei tai padaryta plėšimui būdingu būdu, nebūtinai rodo, kad šis epizodas neatitinka turto prievartavimo požymių ir reikalauja atskiro įvertinimo.“*[330] *„Kartu pabrėžtina, kad teismas, spręsdamas, ar nukentėjusiojo turto užvaldymas kvalifikuotinas atskirai nuo turto prievartavimo, ar yra tik*

---

[326] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252361&nr=1

[327] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-598/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=67804&nr=1

[328] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=127339&nr=1

[329] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=127339&nr=1

[330] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=127339&nr=1

sudėtinė turto prievartavimo dalis, be kita ko turi atsižvelgti į tai, ar turtas buvo atimtas ir prievartautas iš to paties asmens, ar būta glaudaus ryšio tarp turto užvaldymo ir kaltininkų taikomos turto prievartavimo schemos, ar užvaldant turtą ir naudojant prievartą veikta vieninga tyčia prievartauti turtą. Kolegija taip pat pažymi, kad nėra logiška kaip plėšimo ir turto prievartavimo sutaptį kvalifikuoti veiksmus, kurie nors ir atlikti skirtingu laiku, bet sujungti vieningos tyčios prievartauti ir užvaldyti tą patį turtą. Iš sutapties kvalifikuotini tik tokie atvejai, kai plėšimo būdu pagrobus ar pasikėsinus pagrobti turtą, asmuo verčiamas perduoti ne tą patį, bet kitą turtą.“[331]

Svarstytina, ar šioje byloje nebuvo galima palikti pirmosios instancijos teismo veikų kvalifikavimo varianto, t. y. turto prievartavimo ir plėšimo sutapties. Išplėstai idealiosios sutapties sampratai keliami trys reikalavimai: „*padarytos kelios veikos, viena po kitos, per trumpą laiko tarpą, įgyvendinant vieningą sumanymą*“[332]. Minėta situacija atitinka šiuos tris kriterijus, nes pirmiausia kaltininkai prieš nukentėjusiojo valią pagrobė automobilį (veiksmai atitinka plėšimo sudėtį), iškart po to iš nukentėjusiojo buvo reikalaujama suteikti turtinę teisę į jį (veiksmai atitinka turto prievartavimos sudėtį). Kaip LAT konstatavo, visa tai buvo atliekama turint vieningą sumanymą prievartauti turtą, t. y. įgyti turtinę teisę į automobilį. Nors kaltininkai siekė įgyvendinti vieningą sumanymą dėl to paties dalyko, t. y. prievartavimo būdu įgyti materialų turtą, jų atlikti veiksmai nebuvo nutolę vienas nuo kito (tęstinei nusikalstamai veikai būdingi požymiai[333]), tačiau veiksmai nebuvo tapatūs ar vienarūšiai. Kaltininkų atlikti veiksmai, kuriuos teismas įvardijo kaip tęstinio turto prievartavimo epizodus sudarė skirtingų BK specialiojoje dalyje numatytų nusikaltimų sudėtis. Doktrinoje kaip vienas iš tęstinės nusikalstamos veikos požymių yra įvardijamas, kad „kiekvienas tęstinės nusikalstamos veikos kūno judesys, net nesant kitų kūno judesių, gali būti laikomas nusikalstamu“[334]. Tai reiškia, kad „*tęstine veika laikoma tokia veika, kuri susideda iš dviejų ar daugiau tapačių ar vienarūšių veiksmų, iš kurių kiekvienas, vertinamas atskirai, atitinka to paties BK specialiosios dalies straipsnyje numatyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymius, tačiau jie visi yra jungiami vieno sumanymo (vieningos tyčios)*“[335]. Pritaikius šį požymį aptariamai situacijai

---

[331] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=127339&nr=1

[332] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=376733&nr=1

[333] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-96/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=374453&nr=1

[334] Tomas Girdenis, *supra* note 265, p. 31.

[335] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesijos 2007 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-412/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81521?nr=1

pirmieji kaltininko veiksmai – automobilio pagrobimas, be po to sekančių veiksmų – prievartinio reikalavimo pareiškimo, nesudarytų turto prievartavimo nusikaltimo sudėties, o būtų įvertinti kaip visiškai kitas nusikaltimas – plėšimas. Kadangi kiekvienas veiksmas paimtas atskirai kaip savarankiškas neatitinka to paties nusikaltimo sudėties, todėl teigtina, kad veiksmai negali būti laikomi tęstiniais ir kvalifikuojami kaip pavienė veika – tik kaip turto prievartavimas. Remiantis visu tuo kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad kaltininkų veiksmai galėjo būti kvalifikuojami kaip turto prievartavimo ir plėšimo idealioji sutaptis, nes „*atskiri kaltininko nusikalstami veiksmai apjungti vieningo kaltininko sumanymo, siekiant pagrindinio nusikalstamos veikos tikslo, tačiau kvalifikuojami pagal skirtingus specialiosios dalies BK straipsnius*“[336] vertinami kaip idealioji nusikaltimų sutaptis.

3.3. Atribojimas nuo savavaldžiavimo

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 28 str. įtvirtinta, kad „įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių“[337]. Šiuo pagrindu LR BK 294 str. užtikrina šių teisių apsaugą, t. y. „įstatymo saugoma vertybė – teisės aktais nustatyta asmens teisių įgyvendinimo tvarka“[338]. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad savavaldžiavimas yra draudžiamas ne tik nacionaliniu lygiu, bet ir kai kurių tarptautinių teisės nuostatų[339]. „Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 1 straipsnis postuluoja, jog „visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis. Jiems yra suteiktas protas ir sąžinė, ir jie turi elgtis vienas su kitu kaip broliai“[340]. Nuostatą „jie turi elgtis vienas su kitu kaip broliai“ galima aiškinti kaip įpareigojančią gerbti kito asmens teises ir laisves bei nedaryti kitam asmeniui žalos.“[341] Taigi netiesiogiai galime suvokti, kad kiekvienas asmuo, naudodamasis savo teisėmis ir laisvėmis, negali pažeisti kito asmens teisių (netiesioginis asmens teisių įgyvendinimo ribų įtvirtinimas)[342]. „*Teisės vykdymo savavališkumas pasireiškia tuo, kad kaltininkas piktnaudžiauja savo teise arba pasirenka tokį teisės įgyvendinimo būdą, kuris neatitinka nei geros moralės, nei bendro gyvenimo taisyklių*

[336] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=376733&nr=1
[337] “Lietuvos Respublikos Konstitucija,“ *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992).
[338] Pavelas Kujalis, “Savavaldžiavimas,” iš *Baudžiamoji teisė: metodinė priemonė,* Tomas Girdenis, Aurelijus Gutauskas, Pavelas Kujalis (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 287.
[339] Gerardas Višinskis, “Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2015), 51.
[340] “Visuotinė žmogaus teisių deklaracija,“ *Valstybės žinios* 68, 2497 (2006).
[341] Gerardas Višinskis, *op. cit.*, p. 49.
[342] *Ibid*.

gerbimo, nei sąžiningumo, protingumo ar teisingumo principų. Taigi, taip veikdamas asmuo, būtinu atveju nesikreipdamas į teismą, tarsi imasi pats vykdyti teisingumą."[343]

Nors savavaldžiavimo norma gina asmens teisių įgyvendinimo tvarką, o turto prievartavimo norma asmens turtą, tačiau kai turtinis reikalavimas pareiškiamas grasinant panaudoti prievartą, šios dvi nusikalstamos veikos supanašėja. Todėl siekiant atriboti šiuos du nusikaltimus ir juridiškai tinkamai įvertinti asmenų veiksmus, kyla poreikis išskirti tam tikrus kriterijus.

Tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje veikos atribojamos dvejomis kryptimis, t. y. per objektyviąją ir subjektyviąją nusikalstamos veikos pusę. Kalbant apie objektyviuosius atribojimo požymius LAT yra išdėstęs konkrečius pagrindus, kurie nustato skirtumą tarp reikalavimo pareikšto prievartaujant turtą ir reikalavimo savavaldžiaujant. *„Pažymėtina, kad abu šiuos nusikaltimus vienija reikalavimas perduoti turtą ar turtinę teisę ir galimai tolesni veiksmai, nukreipti į tariamos reikalavimo teisės įgyvendinimą. Taigi išoriškai objektyvieji ir turto prievartavimo, ir savavaldžiavimo požymiai yra panašūs. Šias veikas skiria tai, kad turto prievartavimo atveju kaltininko reikalavimas visada yra neteisėtas, nėra susijęs su realiai egzistuojančiais teisiniais santykiais tarp šalių, taigi vienos šalies reikalavimo teisė į turtą, kuris yra kito asmens valdyme, neturi teisinio pagrindo. Tuo tarpu, reikalavimas patenkinti turtines pretenzijas, atsiradusias Civilinio kodekso numatytais pagrindais, tačiau pažeidžiant teisinę teisės įgyvendinimo tvarką, nesudaro turto prievartavimo nusikaltimo sudėties, bet, esant BK 294 straipsnyje numatytiems požymiams, kvalifikuojamas kaip savavaldžiavimas. Taigi sprendžiant klausimą, ar kaltininko veiksmai atitinka turto prievartavimo, ar savavaldžiavimo sudėties požymius, būtina nustatyti, ar kaltininkas turėjo teisę į turtą ir teisėtą pagrindą reikalauti iš nukentėjusiojo asmens perduoti turtą.“*[344]

Pagal LR CK 1.136 str. 1 d. „civilinės teisės ir pareigos atsiranda šio kodekso ir kitų įstatymų numatytais pagrindais, taip pat iš fizinių asmenų ir organizacijų veiksmų, kurie nors ir nėra įstatymų numatyti, bet pagal civilinių įstatymų bendruosius pradmenis bei prasmę, sukuria civilines teises ir pareigas“. Taigi civilinės teisės ir pareigos gali atsirasti: „iš šio kodekso ir kitų įstatymų numatytų sutarčių ir kitokių sandorių, taip pat, nors įstatymų ir nenumatytų, bet jiems neprieštaraujančių sandorių; iš teismų sprendimų; iš administracinių aktų, turinčių civilines teisines pasekmes; kaip intelektinės veiklos rezultatai; dėl žalos padarymo, taip pat dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo; dėl įvykių ar veiksmų (veikimo, neveikimo), su kuriais įstatymai sieja civilines teisines pasekmes“ (CK 1.136 str. 2 d.). Dr. G. Višinskis papildo šį

[343] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-111/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/201650?nr=1

[344] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-357/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=382329&nr=1

sąrašą teigdamas, kad asmenų teisės gali atsirasti įvairiais pagrindais, o asmuo savavaldžiaudamas gali įgyvendinti ne tik civilines, bet ir darbo ar kitas subjektines teises, tačiau teismų praktikoje iš esmės apsiribojama konstatavimu, jog egzistuoja tik civilinės subjektinės teisės, pamirštama, kad egzistuoja, pavyzdžiui, darbo subjektinės teisės[345].

Turtinis reikalavimas, kuris grįstas priešingais teisei veiksmais negali būti laikomas kilusiu iš teisėtų civilinių santykių. Tai pabrėžė ir LAT: *S. J. reikalavimas nukentėjusiajai perduoti pinigus dėl jo patirtų prostitucijos organizavimo Švedijos Karalystėje išlaidų atlyginimo neturėjo jokio teisinio pagrindo, kadangi šios išlaidos susijusios su nusikalstamos veikos įgyvendinimu, todėl tarp nuteistojo ir nukentėjusiųjų susidariusių santykių negalima vertinti kaip civilinių turtinių*[346]. *„Pažymėtina ir tai, kad pagal visuotinai pripažįstamą principą – „iš neteisės teisė neatsiranda“, todėl išlaidos, kurias patyrė nuteistasis, nusikalstamu būdu įtraukęs nukentėjusiąsias į prostituciją, negali būti laikomos teisėto reikalavimo perduoti turtą pagrindu, negali atsirasti nei tikra, nei tariama teisė reikalauti, kad nukentėjusioji, kurią prostitucijai gabeno nuteistasis, turėdamas tikslą pasipelnyti, atlygintų dėl nusikalstamos veikos vykdymo atsiradusias nuteistojo išlaidas*“[347]. Panaši situacija ir šioje byloje, kurioje teismas nepripažino savavaldžiavimo, nes reikalavimas buvo kildinamas iš prekybos žmonėmis ir prostitucijos veiklos – „*nuteistosios neturėjo jokio teisinio pagrindo reikalauti iš nukentėjusiųjų N. V. ir J. D. kelionės išlaidų atlyginimo, kadangi šios išlaidos susijusios su nusikalstamos veikos įgyvendinimu – nukentėjusiųjų gabenimu iš Italijos į Danijos Karalystę, kurį apėmė nuteistųjų nusikalstamas sumanymas pasipelnyti iš nukentėjusiųjų prostitucijos*“[348]. Kitoje byloje asmenų veiksmai buvo perkvalifikuoti iš savavaldžiavimo į turto prievartavimą. Nustatyta, kad „*V. V. savo ir kitų asmenų naudai atvirai pareikalavo D. K. perduoti pinigus – 3 000 Eur (10 350 Lt) – už tai, kad nepraneštų policijai, jog D. K. ir L. G. užsiima neteisėta veikla – naminės degtinės gamyba*“[349]. Nuteistųjų argumentas, kad jie savavaldžiavo, nes važiavo išsireikalauti kito asmens sumokėtus pinigus už nekokybišką naminę degtinę nėra juridiškai reikšmingas. Neteisėti veiksmai, t. y. naminės degtinės įgijimas negali būti laikomas civiliniais teisiniais santykiais, todėl ir savavaldžiavimo norma šiuo atveju negali būti pritaikyta. „*Šešėlinis sandoris objektyviai*

---

[345] Gerardas Višinskis, *supra* note 339, p. 94-95.

[346] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-577-788/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1163681&nr=1

[347] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-577-788/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1163681&nr=1

[348] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-942/2016,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1173462&nr=1

[349] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504-139/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1158083?nr=1

nesuteikia jokių teisių <...> ir negali tapti pagrindas išvadai, jog buvo įgyvendinama tikra (ar tariama – *aut. pastaba*) *teisė*“[350].

Toliau nagrinėjant atribojimo kriterijus pažymėtina, kad nemažiau svarbus yra subjektyvusis elementas. *Esant savavaldžiavimui, kaltininkas (pagrįstai ar dėl klaidos) suvokia, kad jis turi reikalavimo teisę į pas kitą asmenį esantį turtą, suvokia, kad jis nors ir neteisėtomis priemonėmis, tačiau įgyvendina jam ar kitam asmeniui, jo manymu, realiai priklausančią teisę*[351]*. Tuo tarpu esant turto prievartavimui, kaltininkas suvokia, kad jokios teise pagrįstos teisės reikalauti iš kito asmens perduoti jam turtą jis neturi, suvokia savo turtinio reikalavimo neteisėtumą ir nepagrįstumą*[352]. Kaltininko tyčios turinys, savo veiksmų suvokimas, nustatomas pagal faktines aplinkybes, t. y. atsižvelgiama į ankstesnius kaltininko ir nukentėjusiojo santykius („*nuteistasis šio fakto Švedijos teisminiuose procesuose neginčijo, dėl jo turėtų išlaidų, organizuojant nukentėjusiųjų prostituciją, išieškojimo įstatymuose nustatyta tvarka nesikreipė, todėl nėra pagrindo teigti, kad nuteistasis nesuvokė savo reikalavimo nukentėjusiajai neteisėtumo“*[353]), į kaltininko asmenybę, kokia veikla jis užsiima, į turimos informacijos ir pačios situacijos suvokimą („*nuteistieji <...> nežinojo, kad nukentėjusysis A. B. nežagino nepilnametės E. J. <...>, dėl nukentėjusiojo neteisėtų veiksmų buvo įsitikinusi ir pati E. J., taigi jie visi sąžiningai klydo dėl nuteistosios teisės į žalos atlyginimą tikrumo ir, reikalaudami iš nukentėjusiojo atsiskaityti už iššaginimą, vykdė tariamą asmens teisę*“[354]; *asmuo buvo nuteistas už turto prievartavimą, nes siekdamas pasipelnyti pateikė kitiems asmenims melagingą informaciją apie tariamai jam skolingą fizinį asmenį ir paprašė, kad jie išreikalautų iš jo šiuos pinigus*[355]. Tuo tarpu asmenys, kurie naudojo psichinę prievartą ir pateikė nukentėjusiajam reikalavimą buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn už savavaldžiavimą, nes pagal suteiktą informaciją jie manė vykdantys tikrą teisę – kvalifikuota pagal tyčios kryptingumą.) ir pan. Pažymėtina tai, kad „negalima pripažinti savavaldžiavimu tokio turtinio reikalavimo, kuris yra

[350] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=83747&nr=1

[351] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=685293&nr=1

[352] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=685293&nr=1

[353] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-577-788/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1163681&nr=1

[354] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145975&nr=1

[355] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/333943?nr=1

pagrįstas vien tik kaltininko subjektyviu moralės, teisingumo ar gyvenimo normų supratimu“[356], „kaltininko manymas turi būti objektyviai pagrįstas“[357]. „*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje taip pat pripažįstama, kad būtina nustatyti, jog kaltininkas sąžiningai klydo, t. y. negalėjo arba neturėjo suprasti, jog jokios realiai egzistuojančios teisės nėra*“[358]. Taigi sudėtingiausia turto prievartavimą nuo savavaldžiavimo atriboti tuomet, kai teigiama, kad kaltininkas įgyvendino tariamą teisę. Tai atvejai, kai kaltininkas yra įsitikinęs, kad jam tai leidžia daryti įstatymai, be to, tokios klaidos (sąžiningos) jis negalėjo išvengti[359].

Sunkumų kvalifikuojant veiksmus pagal vieną ar kitą normą kyla tuomet, kai yra dokumentas tvirtinantis civilinius santykius tarp šalių, tačiau nukentėjusysis teigia, jog jokie teisėti santykiai jų nesieja, kad susitarimas buvo padarytas prieš nukentėjusiojo valią. Tokiu atveju teismui kyla pareiga nustatyti ar sutartiniai santykiai buvo savanoriški ar priverstiniai. Byloje Nr. 2K-357/2012 teismas nustatė, kad skolos raštelis pasirašytas prieš nukentėjusiosios valią ir jokie civiliniai teisiniai santykiai šalių nesieja, todėl kaltininko veiksmus kvalifikavo ne kaip savavaldžiavimą, bet kaip turto prievartavimą[360].

Kvalifikuojant nagrinėjamus nusikaltimus problemų kyla, kai byloje yra pakankamai įrodymų, kad nukentėjusysis iš tikrųjų turėjo tam tikrų turtinių pareigų kaltininkui, tačiau turtinis reikalavimas gerokai viršija tą pareigą[361]. Teismams sunkumų kelia tai, kad teisinius santykius reikia įvertinti pinigais, taip pat teismui gali tekti skaičiuoti palūkanas, įvertinti negautas pajamas, kartais nustatyti ir moralinės žalos piniginę išraišką, kurią apskritai sunku apskaičiuoti[362]. „Net ir nustačius teisės ir reiškiamos turtinės pretenzijos apimčių neatitikimą, būtina įvertinti ir subjektyvų elementą (kaip tai buvo padaryta byloje Nr. 2K-392/2010[363] - plačiau aptarta 2.1. poskyryje – *aut. pastaba*), tai yra, kaip pats kaltininkas suvokė savo teisės apimtį“[364]. „Dėl prieštaringų įrodymų byloje būna sunku įvertinti, kokie iš tikrųjų buvo kaltininko ir nukentėjusiojo turtiniai santykiai, kas, kiek ir kam buvo skolingas“[365]. Todėl būtina surinkti kuo daugiau duomenų apie nukentėjusiojo ir kaltininko asmenybes, kokia veikla jie

---

[356] Oleg Fedosiuk, *supra* note 2, p. 92.
[357] Gerardas Višinskis, *supra* note 339, p. 200.
[358] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=803950&nr=1
[359] Kujalis Pavelas, *supra* note 338, p. 289.
[360] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-357/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=382329&nr=1
[361] Oleg Fedosiuk, *op. cit.*, p. 92.
[362] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 205.
[363] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-392/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=172861&nr=1
[364] Oleg Fedosiuk, *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*, *op. cit.*, p. 205.
[365] *Ibid*.

užsiimas, kokie buvo jų tarpusavio santykiai iki šio įvykio ir pan. Taigi tokio pobudžio bylose teismas turi daugiau laisvės vadovautis savo nuožiūra[366].

Apibendrinant, darytina išvada, kad esminis požymis, skiriantis savavaldžiavimą nuo turto prievartavimo yra juridinio pagrindo pareikšti reikalavimą buvimas arba objektyviomis aplinkybėmis pagrįstas manymas, kad tokia teisė turima („*turto prievartavimo atveju kaltininkas siekia užvaldyti jam nepriklausantį, svetimą turtą, o savavaldžiavimo atveju kaltininkas turi nukentėjusiajam tikrų ar tariamų turtinių pretenzijų*“[367]).

Mokslininkų tarpe pasigirsta pasiūlymų dekriminalizuoti savavaldžiavimą tokiu būdu išvengiant anksčiau minėtų atribojimo problemų. „Neleistini veiksmai vykdant teisę būtų kvalifikuojami pagal kitus baudžiamojo įstatymo straipsnius, numatančius atsakomybę už smurtą, grasinimus, turto sunaikinimą ir pan.“[368]. Tokia praktika yra susiklosčiusi daugumoje Europos valstybių[369]. Atsisakius savavaldžiavimo koncepcijos dabartinis tariamos teisės vykdymas patektų į turto prievartavimo normos veikimo zoną, todėl turto prievartavimui paneigti prireiktų daug stipresnių argumentų apie reiškiamų pretenzijų teisėtumą[370]. „Kitos nuomonės laikosi D. Pranka: tikslinga atsisakyti pagrindinės ir palikti tik kvalifikuotą savavaldžiavimo sudėtį“[371]. Tuo tarpu dr. G. Višinskis siūlo panaikinti kvalifikuotą savavaldžiavimo sudėtį ir esant panaudotai fizinei ar psichinei prievartai veikas kvalifikuoti iš sutapties[372].

3.4. Atribojimas nuo kyšio reikalavimo

Kyšininkavimas ir turto prievartavimas yra artimai susiję. Šių dviejų nusikaltimų atribojimo problema vyrauja ir užsienio valstybių (šiuo atveju kalbama apie bendrosios teisės tradicijos šalis) baudžiamojoje teisinėje sistemoje. Bendras šių dviejų nusikaltimų santykio apibūdinimas išreiškiamas per kiekvienos iš veikų esmę. Teigiama, jog kyšininkavimas reiškia paperkamąjį mokestį, kuris suteikia daugiau naudos nei sąžiningas elgesys, tuo tarpu priešingai yra turto prievartavime, kuriame reikalavimas ar gavimas finansinės naudos paremtas

---

[366] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 205.
[367] “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-306/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=80611&nr=1
[368] Gerardas Višinskis, *supra* note 339, p. 225.
[369] Oleg Fedosiuk, “Savavaldžiavimas kaip nusikalstama veika: ar baudžiamojoje teisėje reikalinga ši norma?,“ iš *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų: recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys,* Rita Aliukonienė et al. (Vilnius: Registrų centras, 2011), 264.
[370] *Ibid.*, p. 278.
[371] Darius Pranka, “Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje” (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012), 149 (cituota iš Gerardas Višinskis, *supra* note 339, p. 225).
[372] Gerardas Višinskis, *op. cit.*, p. 229.

grasinimais sukelti mokėtojui nepageidaujamas pasekmes[373]. Taigi esant turto prievartavimui nukentėjusysis naudos negauna, o tik patiria tam tikros formos žalą.

Kalbant apie apie šių dviejų veikų atribojimą Lietuvoje, svarbus yra reikalavimo požymis, kuris BK atsirado įsigaliojus 1999 metų baudžiamojo įstatymo pakeitimams, tuo tarpu iki tol kyšininkavimo nusikaltimo sudėtyje buvo numatytas kyšio prievartavimo požymis, kuris buvo laikomas kyšio priėmimą kvalifikuojančiu požymiu sunkinančiu kaltininko baudžiamąją atsakomybę[374]. Dabartinis BK 225 str. kyšio reikalavimą numato kaip savarankišką nusikaltimą, kuris savo požymiais – reikalavimu patenkinti neteisėtą pretenziją – dubliuojasi su turto prievartavimu. Tam, kad būtų įgyvendintas teisingumas ir priešingus teisei veiksmus padariusių asmenų poelgiai būtų juridiškai tinkamai įvertinti, būtina nustatyti šių dviejų veikų tarpusavio santykį.

Turto prievartavimo atveju pareiškiamas turtinis reikalavimas (pretenzija), tuo tarpu kyšininkavimo atveju reikalavimas gali būti tiek turintis materialią rinkos vertę, tiek asmeninę (Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 3 str. įpareigoja valstybes priimti tokius teisės aktus, kad „baudžiamuoju nusikaltimu būtų laikomi tyčiniai bet kurio jos valstybės pareigūno veiksmai, kai jis tiesiogiai arba netiesiogiai prašo arba gauna *bet kokį nepagrįstą atlygį*, skirtą sau pačiam ar bet kuriam kitam asmeniui“[375]). „*Teismų praktikoje reikalavimu duoti kyšį paprastai pripažįstami tokie veiksmai, kai kyšio reikalaujama ar net grasinama, jei nebus duotas kyšis, atlikti neteisėtus veiksmus, padaryti žalą teisėtiems asmens interesams arba neatlikti teisėtų veiksmų, kuriuos kaltininkas gali ir turi atlikti vykdydamas įgaliojimus. Kyšio taip pat gali būti reikalaujama grasinant, jo negavus, atlikti teisėtus veiksmus (pvz., esant pagrindui pradėti ikiteisminį tyrimą, surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą, pranešti apie nusikalstamą veiką).*“[376] Taigi abejoms nusikalstamoms veikoms būdingas psichinės prievartos požymis. Skirtumas tik tas, kad reikalaujant kyšio nukentėjusiajam nėra grasinama fiziniu smurtu, turto sunaikinimu ar sugadinimu, asmeniui tiesiog siekiama sukelti baimės jausmą, nerimą, kad neįvykdžius reikalavimo jo lauks nepageidautinos pasekmės. Šios dvi veikos panašios ir tuom, jog reikalavimas gali būti išreikštas atvirai, tiesiogiai arba net ir užmaskuotai (kyšio reikalavimas galimas net ir per trečiuosius asmenis[377]). Kitas svarbus elementas yra

[373] Joseph W. Yockey, “Solicitation, extortion, and FCPA,” *Notre Dame Law Review 87 Notre Dame L. Rev.* (2011-2012): 795-796, http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/tndl87&div=21&start_page=781&collection=journals&set_as_cursor=8&men_tab=srchresults

[374] Laurynas Pakštaitis, “Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2004), 62.

[375] “Baudžiamosios teisės konvencijadėl korupcijos,“ *Valstybės žinios* 23, 853 (2002).

[376] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-486-693/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1156921?nr=1

[377] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-566/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/942210?nr=1

nusikaltimo subjektas. Turto prievartavimo sudėtyje jis nedetalizuojamas, tai reiškia, kad juo gali būti bet kuris asmuo, kyšininkavimo nusikaltimo subjektas yra specialusis – valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo.

Remiantis visu tuo kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, kad kyšininkavimo norma numato ne tik bendruosius požymius, kurie įtvirtinti turto prievartavimo nusikaltimo sudėtyje, bet ir detalizuoja juos. Todėl galima teigti, kad BK 225 str. yra specialioji norma BK 181 str. normos atžvilgiu ir veikos esant tokiai konkurencijai kvalifikuojamos tik kaip kyšininkavimas. Vis dėl to doktrinoje yra išryškinamas vienas kritikuotinas momentas – turto prievartavimo sankcija griežtesnė nei kyšininkavimo, taigi prieinama išvados, jog kyšio reikalavimas traktuojamas kaip privilegijuota turto prievartavimo rūšis[378].

Tokios kvalifikacijos tendencijas patvirtina ir teismų praktika. „*V. K. nuteistas už tai, kad, būdamas valstybės tarnautoju – <...> patruliu, <...> tarnybos metu vykdydamas įgaliojimus, patikrinimui sustabdė automobilį „Peugeot Expert“, vairuojamą R. S. (R. S.), kuris pagal Kauno apygardos prokuratūros sankcionuotą 2013 m. lapkričio 27 d. teikimą vykdė sankcionuotus nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (toliau – NVIV, NVI veiksmus), t. y. tariamai neteisėtai gabeno akcizais apmokestinamas prekes – 500 pakelių cigarečių su Baltarusijos Respublikos banderolėmis; pamatęs, kad R. S. automobiliu gabena minėtas prekes, t. y. nustatęs tariamą administracinį teisės pažeidimą, <...>, už šio pažeidimo nefiksavimą pareikalavo duoti kyšį*“[379]. Pinigų reikalavimas ir grasinimas pasireiškęs kitokia psichine prievarta atitinka ir BK 181 str. sudėtį, tačiau remiantis normų konkurencijos taisykle kvalifikuotas tik pagal BK 225 str. Tokio pobūdžio bylose teismas ypač atkreipia dėmesį į tai, kad „*kyšio reikalavimas gali būti inkriminuojamas tik tais atvejais, kai iniciatyva gauti (duoti) kyšį kyla iš valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, o ne iš kyšio davėjo*“[380] bei pabrėžiama, kad tokie veiksmai, kaip pavyzdžiui, „*policijos pareigūnas, sustabdęs KET pažeidėją, jam paaiškina, dėl ko jis sustabdytas, ir primena už tai numatytas administracines nuobaudas, nėra kyšio reikalavimas, nes pareigūno pareiga paaiškinti, dėl ko jis stabdė automobilį, ir tokie jo veiksmai teisėti*“[381].

Pažvelgus į teismų praktiką matyti, kad reikalavimo požymis, kaip vienas, be kitų alternatyvių kyšininkavimo požymių inkriminuojamas retai („*Rokiškio skyriaus administracinėse patalpose <...> reikalavo ir nuo 2007 m. rugsėjo 28 d. iki 2008 m. spalio savo namuose <...>*

[378] Oleg Fedosiuk, *supra* note 5, p. 143.
[379] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-414-303/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1163573?nr=1
[380] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-414-303/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1163573?nr=1
[381] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-486-693/2015,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1156921?nr=1

priėmė kyšį – dvi bendros 3100 Lt vertės spintas už neteisėtą veikimą vykdant direktorės įgaliojimus"[382]), nes dažniausiai nėra „jokių nusikalstamos veikos įrodymų, išskyrus asmens pranešimą"[383], todėl teisėsaugos pareigūnai linkę taikyti nusikalstamos veikos imitacinį modelį tam, kad asmuo būtų užfiksuotas jau paėmęs kyšį.

Visiškai kitaip šių dviejų veikų santykis traktuojamas bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Problematika, susijusi su šiais nusikaltimais, kyla dėl absoliučiai kitokių aspektų nei Lietuvoje. Turto prievartavimu bendrosios teisės tradicijos šalyse laikomas valstybės pareigūno neteisėtas pinigų ar kitų vertingų daiktų paėmimas, kurie jam pagal atliekamas pareigas nepriklauso[384]. Turto prievartavimas JAV yra dviejų rūšių: turto prievartavimas paremtas grasinimais ar baime ir turto prievartavimas atliktas valstybės pareigūno jam netinkamai einant savo pareigas (angl. *extortion under color of official right*)[385]. Ši antroji turto prievartavimo rūšis reiškia, kad valstybės tarnautojas reikalauja ar gauna paperkamąjį mokestį už savo pareigų vykdymą arba pasinaudodamas savo pareigomis geba padaryti įtaką tam tikrų veiksmų atlikimui[386]. Diskusijas tiek mokslininkų, tiek teisininkų praktikų tarpe sukėlė tai, kad baudžiamajame įstatyme įtvirtinta ir kyšininkavimo norma. Iškilo poreikis atriboti kyšininkavimo normą nuo antrosios turto prievartavimo formos.

Kaip bendro pobūdžio atribojimas doktrinoje išskiriami tokie kriterijai, pavyzdžiui, kad tik kyšininkavimas reikalauja atsakomojo elgesio – faktiniai mainai (ang. – *quid pro quo*) – mokėjimas už pageidaujamus veiksmus[387], už tam tikras privilegijas[388]. Be to manoma, jog kyšininkavimas yra savanoriškas, o turto prievartavimas tik prievartinis[389].

Kadangi JAV teismų praktikoje vyravo painiava ir buvo neaišku kodėl vienais atvejais teismai inkriminuoja turto prievartavimą padarytą valstybės tarnautojo, o kitais – kyšininkavimą, todėl buvo pradėtos diskusijos ir pateikiami įvairūs šių veikų atribojimo pagrindai. Vienas iš tokių pagrindų/kriterijų buvo tikslas, t. y. kokiu tikslu asmuo moka valstybės tarnautojui.

---

[382] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-369/2013," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=729204&nr=9

[383] Laurynas Pakštaitis, *supra* note 374, p. 66.

[384] Alice Kramer Griep, "A study of statutory blackmail and extortion in the several states," *12 Current Legal Thought* (1945-1946): 181, http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/curletho12&div=28&start_page=181&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

[385] James Lindgrent, "The theory, history, and practice of the bribery-extortion distinction," *University of Pennsylvania Law Review 141 U. Pa. L. Rev.* (1992-1993): 1695, http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/pnlr141&div=39&start_page=1695&collection=journals&set_as_cursor=6&men_tab=srchresults

[386] *Ibid*., p. 1696.

[387] Steven J. Murloy, "Official Explanation: Defining "Official" Capacity and Related "Color of Office" Phrases in Bribery and Extortion law," *University of Memphis Law Review 38 U. Mem. L. Rev.* (2007-2008): 599, http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/umem38&div=21&start_page=587&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults

[388] James Lindgrent, *op. cit*., p. 1698.

[389] Steven J. Murloy, *op. cit*., p. 599.

Taisyklė yra tokia, kad jei pilietis moka už teisėtus veiksmus, kitaip tariant už tas paslaugas, kurių suteikimas pagal įstatymą jam teisėtai priklauso ir nemoka už nieką daugiau, jis yra pripažįstamas turto prievartavimo auka, tuo tarpu kyšininkavimo atveju mokama už privilegijų suteikimą, t. y. už suteikimą daugiau nei asmeniui teisėtai priklauso[390]. Pavyzdžiui, turto prievartavimas būtų tokiu atveju, jei valstybės pareigūnas grasindamas atsisakyti sudaryti valstybinę sutartį reikalauja (siūlo) iš kitos sutarties šalies, kuri pagal įstatymus nusipelno sudaryti šią sutartį, susimokėti už šios paslaugos suteikimą[391]. Kitaip tariant, tai būtų laikoma turto prievartavimu, nes pareigūnas reikalavo sumokėti už asmeniui teisėtai priklausančias paslaugas. Iš kitos pusės, kalbant apie tą pačią situaciją, kyšininkavimas būtų tuo atveju, jeigu asmuo sumokėtų pinigus už sutarties pasirašymą, tačiau jo mokėjimas būtų kaip privilegijos jam suteikimas, nes jis nėra pakankamai kvalifikuotas ir kompetetingas, kad valstybė su juo sudarytų, pavyzdžiui, rangos sutartį, t. y. jis neatitinka keliamų reikalavimų[392]. Asmens veiksmai vertinami kaip kyšininkavimas, nes jis gauna daugiau nei jam teisėtai priklauso. Iš to seka dar vienas atribojimo kriterijus – turto prievartavimas yra inicijuojamas valstybės tarnautojo, o kyšininkavimas – piliečio/gyventojo, tačiau šis kriterijus nėra suabsoliutinamas, nes jis gali būti pritaikomas ne visais atvejais[393]. Kiti autoriai remdamiesi istoriniu tyrimo metodu mano, jog turto prievartavimas padarytas valstybės tarnautojo piknaudžiaujant savo pareigomis apima tiek turto prievartavimą padarytą grasinant, tiek kyšininkavimą[394], tačiau toks pasiūlymas nei JAV baudžiamosios teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje neprigijo.

Apibendrinant galima teigti, kad sukčiavimo ir turto prievartavimo atribojimas, kuomet kaltininko veiksmuose nustatomas ir apgaulės ir psichinės prievartos požymis, priklauso nuo to, kuris iš šių dviejų požymių nulėmė nukentėjusiojo apsisprendimą patenkinti kaltininko turtinį interesą. Problema ta, jog teismai vadovaudamiesi šia taisykle neatkreipia dėmesio, kad tam tikrais atvejais įmanoma ir šių dviejų nusikaltimų sutaptis. Toks kvalifikavimas turėtų būti tuomet, kai dėl to paties kaltininko, tačiau dėl skirtingų jo poelgių nukentėjusysis įvykdė jo turtinę pretenziją vienų veiksmų atžvilgiu paveiktas grasinimų, o kitų veiksmų atžvilgiu dėl apgaulės. Kadangi plėšimo sudėtis sukonkretina turto prievartavimo sudėtyje numatytus nusikalstamos veikos dalyko ir prievartos priemonių požymius, todėl galima daryti išvadą, kad BK 180 str. yra tarsi specialioji norma BK 181 str. reglamentuojamų tapačių požymių atžvilgiu. Šios dvi veikos turėtų būti kvalifikuojamos kaip realioji sutaptis, tais atvejais, kai nesant vieningos kaltininko tyčios prieš atliekant pirmąjį veiksmą vėliau viena veika perauga į kitą. Kaip idealioji sutaptis galėtų būti kvalifikuojami tie atvejai, kai plėšimas yra tik priemonė

[390] James Lindgrent, *supra* note 385, p. 1699.
[391] *Ibid*., p. 1700.
[392] *Ibid.*
[393] *Ibid*., p. 1702.
[394] *Ibid*., p. 1717.

pagrindiniam tikslui – prievartavimo būdu gauti turtinės naudo – pasiekti. Turto prievartavimas nuo savavaldžiavimo atribojamas pasitelkiant du elementus: objektyvųjį (savavaldžiavimo atveju pareikštas reikalavimas privalo turėti juridinį pagrindą, tačiau juo negali būti laikomas turtinis reikalavimas grįstas priešingais teisei veiksmais, tuo tarpu turto prievartavime tokio pagrindo nėra) ir subjektyvųjį (savavaldžiavimo atveju kaltininkas remdamasis objektyviomis aplinkybėmis pagrįstai mano, kad jo pareikštas reikalavimas turi įstatyminį pagrindą, tuo tarpu turto prievartavime – suvokia, kad jo reikalavimas neteisėtas). Turto prievartavimas ir kyšininkavimas atribojami pagal bendrosios (BK 181 str.) ir specialiosios (BK 225 str.) normų konkurencijos taisyklę, nes kyšininkavimo norma detalizuoja tiek kaltininko gaunamos naudos, tiek psichinės prievartos formas bei patį nusikaltimo subjektą (Lietuvos teismų praktikoje vyraujanti tendencija).

IŠVADOS

1. Teismų praktikoje vyraujanti tendencija – grasinimo realumo nustatymas ir veikos kvalifikavimas remiantis nukentėjusiojo suvokimu – prieštarauja subjektyvaus pakaltinamumo principui įtvirtintam BK 2 str. 3 d. Grasinimo realumas turi būti nustatomas pagal kaltininko tyčios kryptingumą, priešingu atveju bus pažeidžiamas baudžiamosios teisės principas – *nullum crimen sine culpa.*
2. Taisytini teismų nuosprendžiai/nutartys tose bylose, kuriose kitokios psichinės prievartos požymis įvardijamas tik kaip psichinė prievarta, t. y. bendro pobūdžio terminas, kuris apima visas BK 181 str. 1 d. įtvirtintas psichinės prievartos formas. Tokia praktika ydinga tuom, jog pažeidžiama BK 2 str. 4 d. įtvirtinta baudžiamosios atsakomybės kilimo taisyklė ir baudžiamojoje teisėje vyraujantis *nullum crimen sine lege* principas.
3. Kuomet pareiškiamas reikalavimas, nelygiavertis civilinių teisinių santykių pagrindu susiklosčiusiai sandorio vertei, ir kaltininkas tai suvokia, veikos turėtų būti kvalifikuojamos kaip turto prievartavimo (BK 181 str.) ir savavaldžiavimo (BK 294 str.) idealioji sutaptis, o ne vien tik pagal BK 181 str. (vyraujanti teismų praktikos tendencija). Bendrininkavimo atveju, kai reikalavimas pareiškiamas trečiojo asmens naudai (šis apie tai žino arba pats suorganizavo), tačiau reikalavimas nelygiavertis nukentėjusiojo turtinei prievolei (trečiasis asmuo apie tai nežino), reikalavimą pareiškusių asmenų veiksmai kvalifikuojami kaip 181 str. ir 294 str. idealioji sutaptis, tuo tarpu teisės turėtojas baudžiamojon atsakomybėn traukiamas tik už savavaldžiavimą.
4. Turto prievartavimo baigtumo momentą sieti su faktine nusikaltimo padarymo pabaiga siekiant kaltininkui inkriminuoti bendrininkavimą prievartaujant turtą, vietoj prisidėjimo už kurį BK numatytos lengvesnio laipsnio nusikalstamos veikos, reikštų kaltininko baudžiamosios atsakomybės pasunkinimą plečiamai aiškinant normą. Visa tai prieštarauja teisingumo principui.
5. Nepaisant to, kad kaltininko veiksmuose yra vieninga tyčia, nustačius, kad turtinis reikalavimas buvo pareikštas keliems asmenims vienu metu nors ir kaip vienam subjektui bei prieš visus juos buvo panaudota psichinė prievarta, veikos turėtų būti kvalifikuojamos kaip pakartotinės, o ne kaip viena tęstinė. Svarbu tai, kad nusikalstamų poelgių neigiamą įtaką patyrė atskiri savarankiški subjektai (skirtingi nusikaltimo šaltiniai psichinės prievartos požymio atžvilgiu).
6. Jeigu lemiamas veiksnys įtakojęs nukentėjusiojo paklusimą kaltininko reikalavimams buvo grasinimas, tai veika kvalifikuojama kaip turto prievartavimas, jeigu apgaulė – kaip sukčiavimas. Tuo tarpu teismai vadovaudamiesi šia taisykle turėtų atkreipti dėmesį į tai,

kad kai dėl to paties kaltininko, tačiau dėl skirtingų jo poelgių nukentėjusysis įvykdo jo turtinę pretenziją vienų veiksmų atžvilgiu paveiktas grasinimų, o kitų veiksmų atžvilgiu dėl apgaulės, veiksmai turėtų būti kvalifikuojami kaip turto prievartavimo ir sukčiavimo sutaptis.

7. Kadangi sulyginus turto prievartavimo nusikaltimo sudėtį su plėšimo ir kyšininkavimo sudėtimis išryškėja tai, kad sutampantys požymiai turto prievartavimo normoje yra bendresnio pobūdžio nei BK 180 str. ir 225 str., todėl veikų atribojimo problema išsprendžiama pasitelkiant bendrosios (181 str.) ir specialiosios (180 str. ir 225 str.) normų konkurencijos taisyklę, veikas kvalifikuojant pagal specialiąją normą.

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į tai, kad vertimo suteikti turtinę naudą požymis dalyje bylų pasireiškia tiek atvira, tiek užmaskuota formomis arba veikos kvalifikuojamos net neinkriminuojant nei vienos iš jų bei ne visuomet jas traktuojant vienodai, todėl esant tokiam teismų praktikos nenuoseklumui ir prieštaringumui, taip pat atsižvelgiant į tai, kad šie požymiai nekeičia nusikaltimo esmės, siūlytina juos pašalinti ir turto prievartavimo normos pagrindinę sudėtį išdėstyti nauja redakcija:

181 straipsnis. Turto prievartavimas

1. *Tas, kas neturėdamas teisėto pagrindo savo ar kitų asmenų naudai vertė kitą asmenį perduoti turtą, suteikti turtinę teisę ar atleisti nuo turtinės pareigos ar atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus, arba nuo jų susilaikyti grasindamas prieš nukenetėjusįjį ar kitą asmenį panaudoti fizinį smurtą, sunaikinti ar sugadinti turtą, paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją, kurios atskleidimas nepageidautinas, arba panaudodamas kitokią psichinę prievartą*.

LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. "Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas." *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
2. "Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas." *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).
3. "Lietuvos Respublikos Konstitucija." *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992).

Tarptautiniai teisės aktai:

4. "Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos." *Valstybės žinios* 23, 853 (2002).
5. "Visuotinė žmogaus teisių deklaracija." *Valstybės žinios* 68, 2497 (2006).

Specialioji literatūra:

6. Abramavičius, Armanas, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2009.
7. Drakšienė, Anna ir Egidija Stauskienė. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose: mokomoji priemonė.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
8. Fedosiuk, Oleg. "Turto prievartavimo atribojimo problemos." *Kriminalinė justicija* 6 (1997): 78-93.
9. Fedosiuk, Oleg. "Šantažas užsienio ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje." *Teisės problemos* 3-4 (1998): 158-165.
10. Fedosiuk, Oleg. "Turto prievartavimas: reiškinio raida ir teisinio vertinimo problemos." Daktaro disertacija, Lietuvos teisės akademija, 2000.
11. Fedosiuk, Oleg. "Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje." *Jurisprudencija* 21, 13 (2001): 101-115.
12. Fedosiuk, Oleg. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.
13. Fedosiuk, Oleg. "Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose." *Jurisprudencija* 28, 20 (2002): 80-86.

14. Fedosiuk, Oleg. “Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė.“ *Jurisprudencija* 60, 52 (2004): 82-95.
15. Fedosiuk, Oleg. “Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir išvaistymo samprata.“ *Jurisprudencija* 11, 113 (2008): 72-83.
16. Fedosiuk, Oleg. “Savavaldžiavimas kaip nusikalstama veika: ar baudžiamojoje teisėje reikalinga ši norma?. “ Iš *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų: recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*, Rita Aliukonienė et al., 264, Vilnius: Registrų centras, 2011.
17. Fedosiuk, Oleg. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vilnius: Justitia, 2013.
18. Fedosiuk, Oleg. “Neformalus baudžiamojo įstatymo taikymas: poreikis, ribos, doktrinos.“ *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1079-1101.
19. Girdenis, Tomas. “Tęstinės nusikalstamos veikos samprata ir požymiai.“ *Jurisprudencija* 8, 98 (2007): 29-34.
20. Girdenis, Tomas. “Nusikalstamų veikų daugetas ir jo atribojimas nuo pavienės nusikalstamos veikos.“ Iš *Baudžiamoji teisė: metodinė priemonė,* Tomas Girdenis, Aurelijus Gutauskas, Pavelas Kujalis, 58. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
21. Grinevičiūtė, Kristina. “Žiauraus elgesio su vaiku samprata baudžiamojoje teisėje.” *Jurisprudencija* 11, 113 (2008): 107-113.
22. Herring, Jonathan. *Criminal law. Text, Cases and Materials: second edition*. Oxford university press, 2006.
23. Kalinauskaitė, Agnė. “Elektroninė forma ir elektroninis parašas: Lietuvos teisinė bazė globaliame kontekste.“ *Teisės problemos* 1, 75 (2012): 66-90.
24. Kujalis, Pavelas. “Savavaldžiavimas.” Iš *Baudžiamoji teisė: metodinė priemonė,* Tomas Girdenis, Aurelijus Gutauskas, Pavelas Kujalis, 287. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
25. Kujalis, Pavelas. “Turtiniai nusikaltimai.” Iš *Baudžiamoji teisė: metodinė priemonė,* Tomas Girdenis, Aurelijus Gutauskas, Pavelas Kujalis, 276. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
26. Liekytė, Živilė. “Pažodinio, plečiamojo ir siaurinamojo teisės aiškinimo teoriniai ir praktiniai aspektai.“ *Teisė* 40 (2001): 106-115.
27. Narbutas, Šarūnas, ir Lorena Paškūnaitė. *Jono Prapiesčio paskaitos. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis.* 2008/2009.
28. Nevėra, Andrius. “Nusikalstamų veikų idealios bei realios sutapties atribojimo ir bausmių skyrimo problemos.” *Jurisprudencija* 7, 85 (2006): 24-29.

29. Pakštaitis, Laurynas. “Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos.“ Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2004.
30. Pavilonis, Vladas, ir Egidijus Bieliūnas. *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai: mokomoji priemonė.* Vilnius, 1984.
31. Piesliakas, Vytautas. “Baudžiamoji teisė.“ Iš *Lietuvos teisės pagrindai: nusikalstamos veikos sudėtis ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė,* Juozas Šatas et al., 455, 464. Vilnius: Justitia, 2004.
32. Piesliakas, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia, 2008.
33. Šukytė, Jolita ir Renata Marcinauskaitė. “Kai kurie psichinės prievartos doktrinos probleminiai aspektai.“ *Socialinių mokslų studijos* 4, 2 (2012): 685-695.
34. Švedas, Gintaras. “Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika.” *Teisė* 82 (2012): 12-25.
35. Švedas, Pranas. “Prieštaringi Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio interpretavimo aspektai.“ *Teisė* 73 (2009): 137-148.
36. Toločko, Vadimas. “Atsiskaitymų negrynaisiais pinigais teisinė prigimtis.“ *Jurisprudencija* 16, 8 (2000): 180-197.
37. Toločko, Vadimas. “Atsiskaitymų negrynaisiais pinigais teisinis reguliavimas.“ Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2003.
38. Višinskis, Gerardas. “Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą.“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2015.
39. Block, Walter ir Garry M. Anderson. “Blackmail, extortion, and exchange.” *New York Law School Law Review* 44 N. Y. L. Rev. (2000-2001): 541-561. http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/nyls44&div=29&start_page=541&collection=journals&set_as_cursor=62&men_tab=srchresults.
40. J. Murloy, Steven. “Official Explanation: Defining “Official” Capacity and Related “Color of Office” Phrases in Bribery and Extortion law.” *University of Memphis Law Review 38 U. Mem. L. Rev.* (2007-2008): 587-635. http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/umem38&div=21&start_page=587&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults.
41. Kramer Griep, Alice. “A study of statutory blackmail and extortion in the several states.” *12 Current Legal Thought* (1945-1946): 181-184.

http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/curletho12&div=28&start_page=181&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults.

42. Lindgrent, James. "The theory, history, and practice of the bribery-extortion distinction." *University of Pennsylvania Law Review 141 U. Pa. L. Rev.* (1992-1993): 1695-1740. http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/pnlr141&div=39&start_page=1695&collection=journals&set_as_cursor=6&men_tab=srchresults.
43. Waller Hening, William. "Robbery." *Virginia Justice, Comprising the Office and Authority of a Justice of a Pease in Commonwealth of Virginia* (1825): 602-607. http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.beal/vajust0001&div=146&start_page=602&collection=beal&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults.
44. W. Yockey, Joseph. "Solicitation, extortion, and FCPA." *Notre Dame Law Review 87 Notre Dame L. Rev.* (2011-2012): 781-840. http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/tndl87&div=21&start_page=781&collection=journals&set_as_cursor=8&men_tab=srchresults.

Teismų praktika:

45. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas." *Teismų praktika* 43 (1996).
46. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-259/2004." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=40688&nr=1
47. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2004." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=40699&nr=1
48. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92/2005." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/48590?nr=1
49. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose Nr. B2-27." *Teismų praktika* 52 (2005).

50. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30/2006.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/68877?nr=1
51. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-46/2006.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=658828&nr=1
52. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2006.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252541&nr=1
53. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25/2006.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252361&nr=1
54. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306/2006.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=252266&nr=1
55. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211/2006.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=735277&nr=1
56. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278/2006.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=608100&nr=1
57. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-462/2006.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/61442?nr=1
58. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-491/2006.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/66840?nr=1
59. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-598/2006.” Prieiga per internetą:

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=67804&nr=1

60. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 4 d. teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226,227,228,229 stripsniai) apibendrinimo apžvalga." *Teismų praktika* T – 1 (2007).
61. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=75930&nr=1
62. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/77215?nr=1
63. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=77520&nr=1
64. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-363/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=78591&nr=1
65. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-427/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79266?nr=8
66. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-522/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=80607&nr=1
67. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=80602&nr=1
68. "Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-306/2007." Prieiga per internetą:

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=80611&nr=1

69. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2007 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-412/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81521?nr=1
70. "Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-111/2007." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=83389&nr=1
71. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111/2008." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=83747&nr=1
72. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-88/2008." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=152728&nr=1
73. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-202/2008." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=86568&nr=1
74. "Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268-493/2008." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=120822&nr=1
75. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253/2008." Priega per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=87331&nr=1
76. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-177/2008." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=88091&nr=1

77. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-447/2008.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/91454?nr=1
78. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/99639?nr=1
79. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=127339&nr=1
80. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-366/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=136586&nr=1
81. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423/2009.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/145280?nr=1
82. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145975&nr=1
83. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-570/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=145980&nr=1
84. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-515/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/145992?nr=1
85. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2009.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=146977&nr=1
86. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriau 2010 m. vasario 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-3/2010.” Prieiga per internetą:

http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d0cf5270-8fff-42e0-8d3a-814a0bb89d38

87. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2010." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=152535&nr=1
88. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99/2010." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=159879&nr=1
89. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2010." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/499244?nr=1
90. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226/2010." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/165339?nr=1
91. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-392/2010." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/172861?nr=1
92. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=174332&nr=1
93. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011m. sausio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8/2011." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=189302&nr=1
94. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2011." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/193013?nr=1
95. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išpėstinės septynių teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-111/2011." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/201650?nr=1

96. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212/2011.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/202256?nr=1
97. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/2011.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=202806&nr=1
98. “Klaipėdos miesto apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-728-718/2011.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=436823&nr=1
99. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367/2011.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=226560&nr=1
100. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562/2011.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=316454&nr=1
101. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79/2012.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/333943?nr=1
102. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-163/2012.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/374051?nr=1
103. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-96/2012.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=374453&nr=1
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=376733&nr=1

105. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 birželio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-125/2012.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/381907?nr=1

106. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-357/2012.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/382329?nr=1

107. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-559/2012.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=503375&nr=1

108. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296/2013.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/685293?nr=1

109. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-369/2013.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=729204&nr=9

110. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-288/2013.“ Prieiga per internetą: http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=19ee870a-ae6e-4c6e-a6e8-e76397e31c15

111. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511/2013.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/778153?nr=1

112. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114/2014.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/798962?nr=1

113. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/800566?nr=1

114. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53/2014.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/803950?nr=1

115. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200/2014.” Prieiga per internetą:

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=821506&nr=1

116. “Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-123-107/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=938285&nr=3

117. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288/2014.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=830372&nr=1

118. “Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-724-361/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=875322&nr=2

119. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-550/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=895838&nr=1

120. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-566/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/942210?nr=1

121. “Panevežio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-142-185/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1047033&nr=2

122. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-677/2015.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/994560?nr=1

123. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-376-148/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1046172&nr=1

124. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gegužės 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-40-518/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1071337?nr=1

125. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-373-177/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1055799&nr=1

126. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-256-677/2015.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1080990&nr=1

127. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-304-942/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1081067&nr=1

128. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-587-495/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1147705&nr=1

129. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-486-693/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1156921?nr=1

130. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-521-511/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1156903?nr=1

131. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504-139/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1158083?nr=1

132. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-414-303/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1163573?nr=1

133. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-577-788/2015.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1163681&nr=1

134. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-70-976/2016.” Prieiga per internetą:

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1173463&nr=1

135. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-942/2016.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1173462&nr=1

136. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-895/2016.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1218893&nr=1

137. “Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-302-483/2016.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1219033&nr=1

Internetinės nuorodos:

138. “Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas.“ Žiūrėta 2016 02 18. http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes

139. “Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas.“ Žiūrėta 2016 02 18. http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes

140. “Lietuvių kalbos žodynas.“ Žiūrėta 2016 02 18. http://lkz.lt/startas.htm

141. Fedosiuk, Oleg. “Nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų nuosavybei, turtinėms tesėms ir turtiniams interesams kvalifikavimas. Turto prievartavimo kvalifikavimas.“ Žiūrėta 2016 04 06. https://vma.mruni.eu/course/view.php?id=7793

142. “Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.“ Žiūrėta 2016 03 04. http://www.policija.lt/index.php?print=1&id=20189

143. “Tarptautinių žodžių žodynas.“ Žiūrėta 2016 02 17. http://www.tzz.lt/%C5%A1/%C5%A1anta%C5%BEas

144. “Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas.“ Žiūrėta 2016 02 18. http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes

145. “Jungtinių Amerikos Valstijų baudžiamasis kodeksas.” Žiūrėta 2016 03 15. https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-41

Jurkėnaitė, S. Turto prievartavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje / Baudžiamosios teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas Docentas dr. Tomas Girdenis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Baudžiamosios teisės ir proceso institutas, 2016. – 101 p.

ANOTACIJA

Reikšminiai žodžiai: turto prievartavimo dalykas, psichinės prievartos formos, bendrininkavimas ir prisidėjimas prie nusikalstamos veikos, atribojimas nuo kitų panašių nusikaltimų, normų konkurencija.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota turto prievartavimo nusikaltimo įtvirtinto BK 181 str. 1 d. pagrindinė sudėtis. Įvertintas turto prievartavimo normos pritaikomumas teismų praktikoje, jos santykis su kitomis savo sudėtimi panašiomis nusikalstamomis veikomis bei išskiriami šių veikų atribojimo kriterijai. Įvertintas BK bendrosios dalies normų (bendrininkavimo ir daugeto institutų) pritaikymo tinkamumas, pagrįstumas ir efektyvumas teismams kvalifikuojant nusikaltimus kaip turto prievartavimą. Apžvelgus teismų priimamų nuosprendžių ir nutarčių argumentaciją ir kvalifikavimo juridinį pagrįstumą pateikiami galimi veikų kvalifikavimo ir teismų priimamų sprendimų argumentacijos patobulinimo (patikslinimo) variantai. Atsižvelgiant į teismų praktikos nenuoseklumą, prieštaringumą ir į tai, kad turto prievartavimo nusikaltimo esmė nesikeičia, pateikiamas pasiūlymas, keisti turto prievartavimo normą pašalinant iš jos atviro ir užmaskuoto vertimo požymius.

Jurkėnaitė, S. The Extortion in Lithuanian Criminal Law / The Final Master‘s Thesis of Criminal Law. Supervisor: associate professor Dr. Tomas Girdenis. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Criminal Law and Procedure Institute, 2016. – 101 p.

ANNOTATION

Keywords: extortion issue, forms of mental violence, aiding and abetting a criminal offense, separation from other similar criminals, rules of competition.

The main composition of extortion crime provided in Article 181 of the Criminal code is analysed in the Final Master‘s Thesis. The estimation of extortion rate adjustment in case law, its relationship with the other compositions similar in their offenses as well as the delimitation

criteria is secreted by these acts. The estimation of Criminal Code general parts of the rules (complicity and a multitude Institute) suitability of applications, validity and efficiency of the courts are classifying the crimes as extortion. Possible classification of the acts and judicial argumentation of decisions' improvement (adjustment) options are provided by reviewing judicial judgements and rulings of reasoning as well as legal validity of the qualification. The offered suggestion by reviewing the inconsistency and contradiction in Court practice as well as the issue of the crime of extortion is unchanged, is to change the rate of extortion by removing from its open and covert translation features.

Jurkėnaitė, S. Turto prievartavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje / Baudžiamosios teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas Docentas dr. Tomas Girdenis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Baudžiamosios teisės ir proceso institutas, 2016. – 101 p.

SANTRAUKA

Lietuvoje turto prievartavimo nusikaltimo išsami analizė buvo atlika dar neįsigaliojus naujajam BK ir ji rėmėsi senojo BK pagrindu nagrinėtomis bylomis. Būtent todėl iškyla poreikis ištirti turto prievartavimo normos pritaikomumą aktualaus BK pagrindu paremtoje teismų praktikoje. Nustatyti su kokiomis problemomis susiduria teismai atribodami turto prievartavimą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų, kokių kvalifikavimo problemų iškyla taikant bendrosios BK dalies normas (bendrininkavimo ir daugeto institutus). Išanalizavus teismų praktiką ir nustačius mokslines koncepcijas, kuriomis teismai remiasi kvalifikuodami veikas ir grįsdami savo sprendimus bei įvertinus nuosprendžių/nutarčių juridinį pagrįstumą, darytinos išvados apie tobulintiną teismų argumentaciją inkriminuojant turto prievartavimo nusikaltimo sudėties požymius numatytus BK 181 str. 1 d. bei pasiūlomi kitokie veikų kvalifikavimo variantai.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir pasiūlymai. Pirmajame skyriuje analizuojami BK 181 str. 1 d. įtvirtinti objektyvieiji turto prievartavimo nusikaltimo požymiai – jų samprata, apimtis, reikšmingumas. Didžiausias dėmesys teikiamas nusikaltimo dalyko ir psichinės prievartos formų tyrimui, teorinėms ir praktinėms problemoms, atitinkamų mokslinių koncepcijų taikymo, teismams kvalifikuojant veikas ir grindžiant sprendimus, vertinimui. Antrasis skyrius skirtas įvertinti BK bendrosios dalies normų (bendrininkavimo ir daugeto institutų) taikymo tinkamumą, juridinį pagrįstumą ir efektyvumą teismams kvalifikuojant nusikaltimus kaip turto prievartavimą. Trečiajame skyriuje analizuojamas turto prievartavimo ir kitų savo sudėtimi panašių nusikalstamų veikų santykis, nustatomi atribojimo kriterijai, taikomos normų konkurencijos taisyklės. Apžvelgiama teismų praktika, vertinamas jos tendencingumas bei juridinis sprendimų pagrįstumas.

Apibendrinus gautus rezultatus teigtina, jog bendra tendencija yra tokia, kad tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje turto prievartavimo sudėtyje įtvirtinti nusikaltimo sudėties požymiai turinio ir apimties atžvilgiu traktuojami vienodai. Ryškiausias teismų praktikos trūkumas pastebimas grasinimo realumą siejant su nukentėjusiojo suvokimu taip pažeidžiant subjektyvaus pakaltinamumo taisyklę ir baudžiamosios teisės principą *nullum crimen sine culpa*. Taip pat inkriminuojant kitokios psichinės prievartos požymį, kuomet teismai jį įvardija tik kaip psichinę prievartą (bendro pobūdžio terminas) ir tokiu būdu pažeidžiant *nullum crimen sine lege* principą. Taikant bendrosios BK dalies normas susiduriama su bendrininkavimo ir prisidėjimo

prie nusikaltimo ribos nubrėžimo problema, kuri turėtų būti išsprendžiama laikantis taisyklės, jog veika laikoma baigta remiantis juridiniu, o ne faktiniu nusikaltimo baigtumo momentu. Taikant daugeto ir pavienės nusikalstamos veikos institutą teismų praktika nevieninga tose bylose, kuriose yra keli nukentėjusieji (šaltiniai). Turto prievartavimas nuo kitų panašių nusikaltimų atribojimas lyginant objektyviuosius ir subjektyviuosius nusikalstamų veikų sudėties požymius bei į pagalbą pasitelkiant normų konkurencijos taisykles. Galiausiai pateikiamas pasiūlymas keisti turto prievartavimo nusikaltimo sudėtį iš jos pašalinant nusikaltimo esmės nekeičiančius ir teismų praktikos prieštaringumą bei nenuoseklumą lemiančius požymius – atvirą ir užmaskuotą vertimą.

Jurkėnaitė, S. The Extortion in Lithuanian Criminal Law / The Final Master‘s Thesis of Criminal Law. Supervisor: associate professor Dr. Tomas Girdenis. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Criminal Law and Procedure Institute, 2016. – 101 p.

SUMMARY

A detailed analysis of extortion crime in Lithuania has been carried out at the beginning of the new Criminal Code which is based on the existing cases of old Criminal Code. That is why there is a need to investigate the extortion rate applicability according to Criminal Code basis based on case-law. Identify the problems faced by the courts partitioning extortion from other similar criminal acts, any classification problems in the application of the general rules of the Criminal Code (complicity and a multitude institutes). The analysis of the case-law and the introduction of scientific concepts in which the court is based on classifying the conduct and support of their decision-making and evaluation judgments / orders of the legal validity of the conclusions to be drawn about the upgrade of judicial reasoning incriminations extortion offense under the Criminal Code feature 181 Art. 1 and other offenses of qualification options are being offered.

The Master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions and recommendations. The first chapter analyzes the Criminal Code 181 Part. 1 – the extortion elements of crime - the concept, scope, significance. The greatest attention is given to the object of crime and physical violence forms of research, theoretical and practical problems of the relevant scientific concepts to the courts of the classification of offenses and the evaluation of basing decisions. The second section is intended to assess the general part of the Criminal Code rate (and the complicity of a multitude of Institutions) the application of the Suitability of the legal validity and Effectiveness of the courts classifying the Crimes as Extortion. The third chapter analyzes the extortion and the other similar in their composition offenses ratio determined delimitation criteria applicable norms of competition rules. An overview of the case-evaluated and its bias and the legal validity of the decision is provided.

The summarizing of the results has shown that the general trend is that both case law and legal doctrine extortion containing establish the constituent elements of content and volume are treated equally. The most notable case is the lack of discernible reality of the threat in relation to the perception of the victim in violation of the rule of subjective insane and criminal law by the principle of *nullum crimen sine culpa*. Incriminations of other mental abuse signs appear when the courts identify it only as a mental abuse (generic term). As a result, the principle of *nullum crimen sine lege* is being violated. The complicity and contribution to the definition of

the limits of the crime problem is being faced while applying the basic part of the Criminal Code. This problem should be solved in accordance with the rules that act as completed on the basis of a legal, rather than the actual stage of completion of the crime at the time. Judicial practice is not united in cases where there are several victims (source), while applying the multiple and single institute of criminal offense. The delimitation of extortion from other similar crimes is being compared by the signs of the mental element in an objective and subjective ways as well as applying the rules of the competition rules. Finally, the proper suggestion is to change the composition of extortion crime eliminating the open and covert translation. In this way, these signs do not affect the nature of the crime and case law contradiction as well as the characteristics that may determine the inconsistency.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____

(parašas) *(vardas, pavardė)*